

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

99

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul IX, Nr. 4 (99), aprilie 2013.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef
Viorel Mureșan - redactor șef adjunct
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința,
Carmen Ardelean - redactori asociați; **Györfi-Deák György** - colaborator.
Marius Soare - tehnoredactor

Responsabil de număr: **Daniel Hoblea**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție (achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3 lei. Pentru orice neregulă privind difuzarea vă rugăm să ne contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Literaturii Române din București.

Sumar

- Carmen Ardelean**, La aniversară pp. 5-6
Poesis:
Viorel Mureșan, Poeme pentru „Caiete Silvane” p. 1
Ioan Moldovan, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 2-3
Traian Ștef, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 3-4
Daniel Corbu, Topirea (Începusem să mor prea devreme) p. 27
Parodie de **Lucian Perța** p. 29
Poeme de **Gavril Ciuban** p. 43
Dezbaterile „Caiete Silvane” - Artă și credință:
Viorel Mureșan, Rugăciune și melancolie pp. 7-8
Györfi - Deák György, Pre-supunere pp. 9-10
Ioan F. Pop, Scrisul – extazul unei neputințe pp. 10 – 11
Marin Pop, Artă și credință la **Cornelia Maniu** pp. 12-13
Artemiu Vanca, „Capela Sixtină” de la Drăgănescu pp. 14-15
Pamfil Bilțiu, Vida Gheza – rapsod al lemnului pp. 15-16
Grigorie M. Croitoru, Drumul meu spre scris pp. 17 – 18
Cronica literară:
Ștefan Manasia, Peste București, Șantier, gropi enigmatice și zone pp. 19 – 20
Marcel Lucaciu, Jurnalul unui solitar pp. 20 – 21
Imelda Chința, Balansoar pe un poem pp. 21 – 22
Lucian Gruia, Aurel Pop – Taina căderilor pp. 28 - 29
In memoriam Vasile Lucăcel:
Elena Musca, Clipă de neuitare pp. 23-24
Marin Pop, Vasile Lucăcel – ctitor al Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău pp. 25-27
Varia:
Ioan F. Pop, Peripatetisme p. 30
Vasile - Romul Pop, Data serbării Sfințelor Paști pp. 31- 33
Alexandru Jurcan, The Ghost p. 33
Maria Pilchin, Omul – Pricolici: lecturi licantropice cu **Andrei Țurcanu** și **Victor Munteanu** pp. 34-36
Augustin Mocanu, Satul meu cel de demult pp. 37-39
Imelda Chința, Elegia unui călător tomnatic. Interviu cu **Viorel Tăutan**, la 70 de ani pp. 40-43
Cărți apărute la Editura „Caiete Silvane”, 2013 pp. 44-45
Daniel Hoblea, Viorel Tăutan, Malaxorul de aprilie pp. 46-47
Ileana Petrean - Păușan, Ziceri... mutilate p. 48
Boris Marian, Aiureli de print p. 48

Fotografiile de la Zilele revistei „Caiete Silvane” au fost realizate de **N. Gozman** și **Cristian Moldovan**.

Viorel Mureșan

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Calendare

ea se ruga
în culoarea cenușii

pe treptele troiței
urca o floare de crin
în mâna unui bărbat

despre plecarea păsărilor în țările calde
încă nu se vorbea

Acesta ar fi un detaliu mărunț

apele au urcat la țarm soarele zilei de ieri
și acesta ar fi numai un detaliu mărunț

acum îl mănâncă muștele și viermii

din el răzbate zgomotul unei sfârleze și un fâlfâit de corb

mă tem
să nu cadă prin aerul găurit
pasărea vorbitoare ce c-o frânghie albă o țin
așa într-o doară
să nu o încurce copiii
cu norul pe care-l duce în plisc
însângerând cu el cerul

Pictură pe apă

venind din ape fără an
ai fost o piatră în Iordan

ai fost o pagină de scris
cu fum pe pânze de abis

pe marea mea cort de pământ
ai fost o catifea de vânt

a mai rămas din ochii ei mirosul florilor de tei

Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Revista și Editura „Caiete Silvane”
în parteneriat cu
Consiliul Județean Sălaj și Primăria Municipiului Zalău
organizator

Caiete Silvane
editura a VII-a
zile revistei
20
22-24
martie
13

Vineri, 22 martie 2013, ora 16, Sala „Dăbâgari europeni” de la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Sâmbătă, 23 martie 2013, ora 10, Muzeul Ștefan Baniștea

Lectură publică Viorel Mureșan
LANSĂRI DE CARTE, DEZBATERILE „CAIETE SILVANE”, ARTĂ ȘI CREDINȚĂ -
MUZICĂ ȘI POEZIE, EXPOZIȚII DE FOTOGRAFIE

Editor: **Caiete Silvane**: Alina Valeria Micu, Dumitru (colaborând în colaborare cu Editura Editura, Ioan F. Pop. *Poemele pământului nou-născut*, *Colecția Poeme*, Marcell Lacușan, *Scritorii din Târziu*, *Biblioteca*, *Colecția Scritorii sălăjen*, **Viorel Mureșan**, *Colecția de cântări 2*, *Colecția Scritorii sălăjen*, *Cronica Copos*, *Jurnal din vremurile de război*, *Colecția Răsărit*, *Doina Ira Tăutu*, *Zor de vis*, *Colecția Zoran*, *George Coste*, *Daniela Coste*, *Cristina Mădăraș*, *Discursuri ale scriitorilor sălăjen*, *Colecția Monografi*.

Supliment al revistei „Caiete Silvane”: **Viorel Mureșan - 60**

Expoziții de fotografie: **Daniel MOGA**, INSTANȚANEE CITADINE; Proiect local: *Ghicivro subacvatic - concurs de fotografie: Sălaj sălăjen în alb și negru*
Inițiator: Liceul Teoretic „Șt. Sincal” Zalău; Parteneri: Liceul de Artă „Ioan Sima” Zalău, CNSS Zalău, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Revista „Caiete Silvane”.

Participă: Al. CISTELECAN, Aurel PANTEA, George VULTESCU, Traian ȘTEF, Ioan MOLDOVAN, Mircea PETEAN, Ștefan MANAȘA, Victor MUNTEANU, Ioan Pavel AZAP, Aurel POP, Ioan Radu VACARESCU, Ștefan Doru PANTEA, Florina RUD, Nicolae BACIUT, Familia BILTIU, alături de colecții de fotografii din revista „Caiete Silvane” și comisi de cultură din Sălaj și din Transilvania.

Parteneri: Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj, Institutul Prefectural Sălaj, Direcția Județeană de Cultură Sălaj, Biblioteca Județeană Sălaj, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Inspectoratul Școlar Județean Sălaj, Arhivul Național Filială Sălaj, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Sălaj Zalău, Consiliul Local „Sibănaș”, Asociația Art, Color și Formă, Asociația culturală A.D. Epitropia Sălăjeană, Muzeul Ștefan Baniștea

Sponsorii: Compania de Apă Someș, Vidafis, SC Sărmis SA, SC Rolex Impex SRL, Basarab Import Export, LUS, Cartel Alfa Filială Sălaj

Parteneri media: **Sălajana**, **Județeanul**, **Ștefan Baniștea**, **Sălaj**, **Sălaj**, **Sălaj**, **Sălaj**

Ioan Moldovan

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

duminică spre joi

Munți de ardei iuți - degeaba
Găurile negre din mintea mea albă sunt tot mai dese

Tineretea nu se repetă
Pielea ta înmiresmată nu se repetă

Într-un oraș cooperant de care nu-mi amintesc
Cu tine fratele meu ceresc
Mă întâlnesc

Dinți de fiară tu ai
Și eu nări sălbatice
Stăm la o cană de ceai
Pe țărmul Mării Baltice

Vine Primarul la noi, nu vine?
Găurile negre din mintea mea-s pline de pânze veline

Binele vieții noastre la această oră
Ne adună cu grijă și ne devoră

câinele rău e un câine bun

Zice Sivu și noi toți îi dăm dreptate
Cum stăm aici pe drumeagul de pe malul râului
În miracol fragilități eternitate

Facem planuri pentru binele ce se cuvine făcut
Cum să merg eu în locul tuturor la ședințele cu părinții
Cum să ne ținem de bine cu dinții

Aici într-o viață mică așa „pe bucăți” cum zicea mortul Tiberiu
Explicându-ne cum se trece lacul într-o barcă ce-o chemi
Să te ducă dincolo unde e raiu și ceriu

Cu muzici cu priveliști cu oameni chiar și acolo pe moarte
Nu călcând-o nici vorbă ci călcați de Dânsa
Gesturi, mâinii, mârâieli, mușcături și în fine rușinea și plânsa

Și așa mai departe
Ascunși bine după pianul negru cu coada chihlimbarie
Unde numai câinele bun mai poate să re-nvie

și un stil subțire, Doamne

Și firește sforăitul odihnitor al ierbii care tot mai crește
 Salvez ce pot din pasajele ilizibile
 Cu voia Domnului, Mozart și el acum nemuritor
 Măine însă e noaptea stelelor căzătoare
 Pițigoii de seară prin măr și prin păr
 Râul harnic și modest, limpede
 Au fost, după ploi, și zile când era turbure
 ca mine, ca noi

Traian Ștef

Fericire de Crăciun

N-a mai fost de atunci pînă în zilele noastre
 O dragoste așa de mare
 Să zămislească prunc prin puterea ei

Îmi place de Crăciun să stau în biserică
 Și mi se pare că oamenii au mai mult timp
 Mai multă liniște
 Și femeile mi se par foarte frumoase
 Și foarte tinere cu părul lung lăsat pe umeri
 Toate au părul proaspăt vopsit castaniu lucitor
 Cu firul gros buclat ca mierea de munte
 Și mireasma lăsată în urma lor ca o grădină de toamnă
 Cu mult busuioc și struguri dulci înțepați de albine

Anul acesta e cald de Crăciun trandafirii încă înfloresc
 Nici crinii nu s-au uscat sau locul acesta e bun
 E mai bun ca alte locuri gîndesc
 Și mă ridic în vârful picioarelor îmi atrage privirea
 Femeia aceea frumoasă a lăsat o lacrimă
 Pe icoana Maicii Domnului

Ai vrea să-i săruți mîinile să joci o festă
 Rațiunii morale de a fi la fel cu ceilalți
 Astăzi în biserică îndrăgostindu-te
 Cît se poate de mult în zilele noastre așa cum
 Bine ați citit în cele scrise mai sus și mai sus

Fericirea de a sta de vorbă

Stau de vorbă doi bărbați ajunși la vîrsta înțelepciunii
 Care n-au obosit să privească în jur
 Cărora nu li s-a arătat nici o urmă obligatorie

Acuma avem timp să plutim constatăm unul

Eu zic că mai putem merge și la ceva festivități
 Adaugă celălalt mai avem de arătat medaliile de altădată
 Mie a început să-mi fie milă de lumea asta
 Uite cum se înghesuie oamenii pe la înmormântări
 Uite ce tragicomedie dramă epopee eroicomică
 Teatru absurd la înmormântarea regizorului
 (E un bun al poporului se exprimă liberțarilor
 A cărui părere este cerută ori de câte ori apare
 Un breaking news pe ecranele alarmate
 Nu hotărâsc nici el nici familia în ce-l privește
 Adică să fie incinerat sau să fie redat
 Pământului patriei așa cum se cuvine creștinește
 Cu slujbă de pomenire iertare și dezlegare)
 Mie nu mi-e milă de proști replică amicului
 Fiecare își merită soarta și durerile de șale
 Unul pierde altul câștigă după plată și răsplată
 Ba o inimă ba un plămîn ba un rinichi ba un ficat
 Domnule nu-mi place să fiu martor la toate astea
 Țărișoara noastră mi se pare tot mai mult o ficțiune
 Nici mie zise al doilea dar ele se întâmplă coala
 Lîngă noi cum cade unul cu bicicleta așa moare altul
 Poate fi chiar același poate avea ochi verzi ca ai tăi
 Poate fi bogat ori sărac ca oierul ca petrolierul
 Ca mizerul ne confruntăm cu toate astea vrînd
 Nevrînd ne mai cad și acoperișurile în cap
 Dar uitarăm canistra aceea cu vinul de la Crăciun

Așa stau de vorbă doi bărbați parcă ar fi
 La pescuit la hodină pe mal pe țarm
 Parcă ar pluti parcă ar lua-o încet pe ocolite

Semne luminoase

Sînt urme luminoase pe aici îmi spune
 Prietenul meu poetul cu mîna de noapte
 Înseamnă că au trecut contemplativii se miră
 Tot corpul lui și tremură de bucuria revelației

Mă gîndesc că poate sînt și eu unul
 Dintre contemplativi
 Poate nu dintre aceia care au fost în trecere
 Și n-au lăsat semne decît pentru prietenul meu
 Poate dintre aceia care nu au nici o urgență
 Pe lumea asta
 Și ar zăbovi cît se poate de mult sub o coroană
 Rotundă de pin cum am văzut în Asia Mică
 Poate dintre aceia care lucrează liniștit
 La un complot împotriva sperietoarelor de păsărele
 Și înghit foarte mult praf oriunde se ascund
 Sau cine mai știe dintre care oi fi
 Dacă nu mă înșel că poate nici nu fac parte din
 Sau nu mi se face parte în specia asta onorabilă

La aniversară

Carmen ARDELEAN

Desfășurate în perioada 22-24 martie 2013, sub auspiciile Centrului de Cultură și Artă Sălaj, Zilele revistei „Caiete Silvane” au reunit, la ceas (dublul!) aniversar, oameni de cultură de dincoace și de dincolo de Carpați, nume mari ale literelor românești care, mai presus de toate, și-au dorit să fie alături de cel care și-a regăsit, cu emoție nedisimulată, numele pe suplimentul revistei al cărei redactor-șef adjunct este: Viorel Mureșan.

Pe formatul deja încetățenit al manifestării - lansări de carte, intervenții ale invitaților, momente artistice -, directorul Daniel Săuca a ales să grefeze un triptic inedit.

Două expoziții de fotografie, perfect complementare dacă avem în vedere tematica abordată sau cromatică, au transfigurat, artistic, spațiul manifestării culturale. Daniel Moga a vernisat excepționalele „Instantanee citadine” care mai pot fi admirate în sala „Dialoguri europene” a Centrului de Cultură, concurate, timid, de fotografii ale elevilor de la Liceul Teoretic „Gh. Șincai”, Colegiul Național „Silvania” și Liceul de Artă „Ioan Sima”, realizate în cadrul proiectului local „Obiective subiective”, secțiunea *Satul sălăjean în alb și negru*, în parteneriat cu revista „Caiete Silvane”.

Momentul aniversar a deținut, așteptat și meritat, monopolul primei zile a manifestărilor. Dincolo de emoția potențată de fiecare poem inedit semnat Viorel Mureșan, vizibil stingherit în postura de „protagonist”, ceea ce a marcat atmosfera evenimentului a fost intervenția lui Al. Cistelecan. Sau a lui Aurel Pantea. Sau a lui Traian Ștef. Fără a uita de Ioan Moldovan. Nici de George Vulturescu sau Nicolae Băciuț. Toți prieteni. Toți colegi de generație, de redacție, de

poezie, de literatură ș.(atâtea) a. Toți cu intervenții laudative, dar fiecare adresându-se unui Viorel Mureșan parcă numai al lor. Fie că a fost vorba despre om, poet, profesor, echinoxist sau „cronicar” literar, numitorul comun au fost calitatea umană, probitatea, talentul optzecistului care, fidel formației inițiale, aceea de profesor, a reușit să-și mențină atât de vie foamea de literatură și atât de albastră cerneala din Colecția de călimări, ajunsă la nr. 2.

Lansările de carte au încheiat prima seară a manifestărilor. Despre *Domino*-ul lui Alice Valeria Micu, dar și despre romanul *Dor de vis* al Doinei Ira-Tăutan a vorbit, consistent și aplicat, Imelda Chința, punctând dominantele volumelor și aspectele inedite. Ileana Petrean-Păușan a prezentat volumul de cronici literare *Scriitori din Țara Silvaniei*, semnat Marcel Lucaciu, despre care autorul spunea, pe drept cuvânt, că e deopotrivă un mod de a-și manifesta admirația pentru scriitorii din spațiul silvan și de a

promova o literatură puțin cunoscută. De menționat ar fi și volumul *Poemele poemului nescris*, semnat Ioan F. Pop, *Jurnal din vremuri de război*, Corneliu Coposu, apărut în colecția Restituiri, și *Dicționarul așezărilor sălăjene*, Gh. Coste, Daniela Coste și Cristina Moldovan, apărut în colecția Monografii, a editurii „Caiete Silvane”.

Dacă prima zi a stat sub semnul artei, cea de-a doua a completat binomul temei dezbaterilor din acest an, căci despre artă și credință a fost vorba în sâmbăta petrecută la mănăstirea Strâmba. De altfel, tema a fost propusă de același Viorel Mureșan, pornind de la profunda afirmație a lui Kafka: „A scrie înseamnă a te ruga”.

Amfitrion a fost, alături de Daniel Săuca, arhiepiscopul Grighentie Oțelea care, simbolic, a deschis și a încheiat dezbaterile, oferind celor prezenți volumul *Mănăstirea Strâmba, loc sfânt de îndreptare a sufletului*, publicat de starețul mănăstirii în 2012, la Editura Episcopiei Sălajului.

Ofertantă, tema dezbaterilor a îmbrăcat diverse forme în intervențiile invitaților: de la colajul de poeme religioase prezentat de Nicolae Băciuț, la parabola sincretică, marca Ștefan Manasia sau la eseu lui Ioan F. Pop, intitulat „Scrisul - extazul unei înalte conștiințe”, din care am reținut o afirmație tulburătoare: „Dacă oamenii ar fi avut credință, nu am fi

avut nevoie de scriitori”.

Despre meșterul-țăran Vida Geza a vorbit N. Bilțiu, iar despre meșterii într-ale poeziei, născuți în luna lui Mărțișor - Pillat și Stănescu -, poeți a căror creație e traversată diferit de filonul religios, a vorbit Marcel Lucaciu.

Cu iz biografic sau autobiografic au fost intervențiile lui Artemiu Vanca, scriitor care a vorbit despre Arsenie Boca, a lui Gr. Croitoru sau a lui Marin Pop care a vorbit despre artă și credință la Cornelia Maniu, sora lui Iuliu Maniu.

Turnirul poezilor Viorel Mureșan, Olimpiu Nușfelean, Nicolae Băciuț, Ioan F. Pop, Ștefan Manasia, Ioan Moldovan, Daniel Hoblea, Alice Valeria Micu, Marcel Lucaciu, Luminița Ciumărnean a încheiat manifestarea culturală.

Și dacă ar fi nevoie, la final, de un corolar al întregii manifestări, mi-aș permite să parafrazez titlul poemului-dedicație citit de Traian Ștef celui care i-a fost alături, departe fiind, o viață întreagă: Viorel Mureșan. Aș spune, așadar, că ceea ce a marcat această ediție a Zilelor revistei „Caiete Silvane” a fost *Fericirea de a sta de vorbă*.

La mulți ani, Caiete Silvane!
La mulți ani, Viorel Mureșan!

Artă și credință

Rugăciune și melancolie

Viorel MUREȘAN

Oricine a citit atent poezie sau a frecventat artele vizuale a putut observa că fiecare poet mare și fiecare artist demn de acest nume are sentimentul religios al unității și armoniei cosmice. Prin urmare, nicio punere în discuție a literaturii sau a artei nu-și propune să îmbogățească teologia, nici nu e cazul și nici n-ar avea cum, ci doar să releve discursul divin care se exprimă prin vocea sau formele artistului. Arta își are izvoarele în sentimentul sacralului, care este sentimentul prezenței lui Dumnezeu, fie că se traduce ca frică în fața puterilor lui nemărginite, fie ca mister ori fascinație a inconceptibilului. Poezia este expresia unei relații vii cu Dumnezeu, ea poate exprima cel mai profund emoția religioasă, căci cuvântul aflat în mâna poetului devine verb al revelației. De multe ori, criteriile după care stabilim caracterul „religios” al unui text poetic

pot fi și numai de ordin stilistic. Eminescu, de pildă, în puține poezii urmează căile obișnuite ale rugăciunii creștine. La el, poezia nu prea este invocare, ci mai degrabă pare expresia unui chinuit al divinității, de tip dostoievskian. Prin el se vede că poezia poate fi și vocea omului glăsuind către Dumnezeu, dar care se pierde în golul existențial. Romantic structural, el trăiește o melancolie echivalentă cu sentimentul autentic al existenței umane, ca dor de infinit. Chiar propoziția articulată pe stânca Golgotei are în ea, printre atâtea alte stări nelămurite, și o nuanță de grea melancolie.

Celebra gravură a lui Albrecht Dürer, „**Melancolia**” (1514), fixează în prim-plan un înger meditativ cu capul sprijinit pe mâna stângă, în timp ce în dreapta ține un compas, într-un decor ce amestecă instrumente și corpuri geometrice. Fundalul tabloului e de

sugestie cosmică. Deasupra capului figurii centrale atârnă o uriașă clepsidră, în vecinătatea unui clopot cu frânghia întinsă oblic, semn că bate. Cântarul aflat în echilibru și scara care se înalță spre cer sau, poate, se îndreaptă spre adâncuri, indică legătura dintre pământ și tării. Acea privire plină de interogații din ochii îngerului sufocat de instrumente măsurătoare este a unui martor condamnat să asiste la curgerea implacabilă a lumii.

Dar acest gen de reflecție melancolică a caracterizat cu precădere spiritul romantic. De aceea, nu poate exista mare poet care se revendică de la această atitudine, fără să aibă o „melancolie” a lui: „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri/ Și niciodată n-or să vie iară”. Norii din imaginea eminesciană de mai sus sunt epifanii, sunt zbuciumatele metamorfoze ale chipului uman, de la embrionul primordial, până în pragul fapturii scheletice. Comparația pare atât de spontană, că doar epitetul „nori lungi” abate contextul spre himera poeziei.

Într-alt loc: „Se bate miezul nopții în clopotul dearamă/ și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă”, e ales întinericul în stare pură pentru a putea **asculta** dramaticul plâns al timpului care trece. Miezul nopții de aici ne amintește cumpăna în echilibru din „**Melancolia**” lui Dürer, ori scara cu direcție incertă din aceeași gravură. Miezul nopții reprezintă un nod confuz al timpului, un punct fără umbră pe firul curgerii sale. Într-un astfel de context e exclusă orice cunoaștere vizuală a trecerii. Având în vedere fluiditatea motivelor majore din artele vizuale în proximitatea poeziei, precum și viceversa, potențialitatea „contaminării” benefice cu **melancolie** poate conduce încă la spectacolul contemplării interpretative.

„**Melancolie** se cheamă/.../acea poezie a lui Eminescu ale cărei versuri finale sunt ca o pădure de Andreescu” releva, într-o fericită punere față în față a celor doi artiști, Andrei Pleșu (conf. Andrei Pleșu, *Pitoresc și melancolie*, Ed. Univers, Buc., 1980, p. 99). Schițând un istoric al melancoliei, desigur, nu în accepțiunile sale pe care și le revendică psihiatria, ca anxietate cronică, ci numai ca motiv în artele plastice, eseistul constată că aceasta se află „sub semnul lui Saturn și al Lunii” (conf. op. cit., p. 73).

Versiunea definitivă a poemului, cea tipărită în „Convorbiri literare” la 1 septembrie 1876, debutează cu un peisaj în cadrul căruia luna e surprinsă ca „un obiect izolat al cerului, astru solitar către care privirile sunt răpite” (s.m.) (conf. Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, Ed. Didactică și pedagogică, Buc., 1965, p. 265): „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă/ Prin care trece albă regina nopții moartă”. Cum vedem, textul **Melancoliei** se situează de la început sub zodia atât de specifică motivului, care este cea selenară. Cele două versuri deschid primul plan al poemului, predominant vizual, căci spațiul celest se constituie ca mormânt al lunii. Imaginea lunii se

susține prin elemente de recuzită oportună în procesiunile funerare: intonație de requiem: „O, dormi, o, dormi în pace”, apoi, un lexic adecvat: „mormânt albastru”, „pânze argintie”, sau metafore sprijinite pe analogii: „mausoleu-Ți mândru, al cerurilor arc” Ochiul, căci el e solicitat aici, percepe în acest mozaic imagistic tendința de antropomorfizare a „actorilor” cosmici, luna fiind „regină” și „adorat și dulce al nopților monarc”, deprinderea deplină cu astrul mort făcându-se prin emistihul: „printre făclii o mie”. Asta, în virtutea simbolisticii cuvântului **făclie**, care lui G. Călinescu, dar și lui Gaston Bachelard le sugerează „recluziunea în odaie”. Același cuvânt, ca succedaneu al astrului mort, mai poate semnifica și rațiunea în noaptea existențială.

În continuare, cititorul devine martorul separării celor două entități: spectacolul celest și jocul imaginilor de pe pământ. Eul poetic și-a „apropiat”, printr-un exercițiu magic, reprezentăția cosmică, iar apoi, combinând-o cu cimitirul de pe pământ, le privește cu un acut simț al fantasticului: „Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,/ Ce sate și câmpie c-un luciul văl îmbracă;/ Văzduhul scânteiază și ca unse cu var/ Lucească zidiri, ruine pe câmpul solitar”. În cadrul de mai sus, luna moartă capătă o putere malefică, pentru că e asociată cu ruina, devenind la rândul-i „tărâm al morții, semn al timpului”, căci, prin opoziție cu Soarele, ea cea mai mare parte din an lipsește de pe cer (conf. Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarii*, Ed. Univers, Buc., 1977).

În plan fizic (și metafizic), arcurile albe ale luminii, pânza argintie, promoroaca târzie a toamnei sunt înlocuite de **cenușiu**, amestec de culori reprezentat printr-o pasăre însingurată, care devine puntea de fuziune dintre cavoul sideral și necropola terestră: „Și țintirimul singur cu strâmbe cruci veghează,/ O cucuvaie sură pe una se așază”. Mai departe, în locul vizualului, se instalează o muzică de tragice sonorități romantice echivalând cu contragerea din timpul istoric și situarea într-un fantastic din „illo tempore”: „Clopotnița trosnește, în stâlpi izbește toaca,/ Și străveziul demon prin aer când să treacă/ Atinge-ncet arama cu zimții-aripei sale/ De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale”.

În prelungirea acestei imagini apare un alt motiv, cel al bisericii ruinate, care antrenează și cel de-al doilea plan al poemului. Acest nou simbol, cu deschideri multiple, dintre care una e „imaginea sufletului înstrăinat” (conf. Ioana Em. Perescu, *Eminescu - Modele cosmologice și viziune poetică*, Ed. Minerva, Buc., 1978, pp. 56-64) ne va însoți în partea finală a textului. Poetul însuși, într-o versiune redactată la Viena între 1871-1872, sfârșea prin interpretarea simbolului: „Și-n sufletul ce fuse **biseriță** sfântă (s.m.)/ Drept preot e un greier, ce gânduri triste cântă./ În el icoane șterse cu fețele pătate/ Sunt visurile mândre ce le-am avut odată./ Visuri cari de îngeri din cer mi-au fost ve-

nite./ Azi însă-n al meu suflet stau stinse și urâte,
Cuprind încă ca mumii iconostasul lor,/ Vergina ce stă
moartă pe masa din altar/ E-amoru-mi - pe vecie el a
murit de-amar”.

Ca artă succesivă, poezia conține în structurile ei latente ovidianul motiv „tempus edax rerum” („timpul care roade”, într-o traducere liberă), căci ritmul și măsura indică o succesiune ordonată, aproape mecanică, a unităților temporale. Iar aceste componente prozodice sunt puse în slujba unei percepții auditive a timpului. În **Melancolie**, această deschidere spre structurile dense ale textului e servită de alte câteva simboluri asupra cărora vom stăruii puțin. Va fi vorba despre timpul „auzit” în patru dintre ipostazele eminesciene cele mai caracteristice: **greierul, cariul, clopotul și toaca**. Primele două sunt succedane primordiale pentru mașini rudimentare de măsurat timpul, dar pe unități mici, fără contiguitate. De aceea ele produc sunete derizorii, marcând într-un fel efemeritatea umană, raportată la timpul cosmic. Greierul chiar vizualizează imaginea timpului, fiind - morfologic - o insectă-clepsidră. Cele două microsimboluri sunt complementare într-o sugerată ordine ecleziastică: „Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,/ Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur”, Clopotul - printr-o vibrație primordială - vine să nuanțeze sunetul subtil al revelației divine, iar toaca e chiar unitate de referință tempo-

rală în limba vorbită. Mai mult, ea are și conotații apotropaice. În fine, aș mai remarca și prezența unor - să le zicem - „ceasuri-solare”, dar care măsoară un timp stins: „Abia **conture** triste și **umbre** au rămas. (s.m.)”

Ultimul plan al poemei se deschide cu corespondența dintre credința moartă și sufletul înstrăinat. Imaginile își extrag seva dintr-un sentiment al devitalizării timpului, devenit contemplare inutilă, fragment gol al existenței: „Credința zugrăvește icoanele-n biserici - / Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i ferici, // În van mai caut lumea-mi în obositul crier,/ Căci răgușit, tomnatic, vrăjește trist un greier” Greierul din planul anterior, care era o realitate fizică, component al peisajului, devine aici un „reprezentant alegoric al poetului” de felul celor despre care vorbește Jean Starobinski, comentându-l pe Baudelaire. Înseși atributele acestui pária spiritual se agravează: „Căci, răgușit, tomnatic, vrăjește trist...”.

Greierul și cariul din această parte a textului, mai mult decât în precedentă, sunt trepte spre un personaj dramatic, care va orbi prin gura poetului, traducându-i propria existență, situată într-un timp crepuscular: „Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură/ Încet reposită de o străină gură/ Ca și când n-ar fi viața-mi...” . Vocea solemnă a poetului ia aici forma ecoului spart pe care-l trimite pădurea lui Andreescu și din care „abia conture triste și umbre-au mai rămas”

Pre-supunere

GYÖRFI-DEÁK György

Ani de-a rândul, literatura S.F. a fost socotită drept un instrument de bază pentru educarea ateistă a tineretului. În mod paradoxal, Editura Politică a scos în anii '80 o serie de antologii, printre care și una pe această temă, volum ce cuprindea povestiri care nu puneau defel în discuție credința, ci mai degrabă urmările fanatismului și ale bigotismului religios; lucruri pe care, de altfel, au trebuit să le înfrunte toți profeții, indiferent de religia propovăduită.

John Ronald Reuel Tolkien, în amplul său eseu „On Fairy Stories”, susține că întrucât a fost creat „după chipul și asemănarea Creatorului”, omul este el însuși un mic creator, un sub-creator, capabil să genereze lumi imaginare, care devin viabile doar în măsura în care ele induc în iubitorul de artă acea participare sufletească pe care profesorul englez o numește „credință secundară”. Da, demonstrează Tolkien, pentru a construi prin fan-tezie un alt univers și a-i da viață, e nevoie de credință.

Peste aceeași dilemă a dat și filozofia marxistă, în numele căreia s-a încercat îndepărtarea maselor de

religie, citându-se greșit o frază a lui Marx, în care se spunea că „religia constituie opiul popoarelor”. Dar în vremea respectivă, opiul nu era folosit pentru producerea unor stări de grație, pentru îmbătarea simțurilor, ci drept analgezic. „Laudanum”-ul, tinctura de opiu, era un medicament foarte scump pentru calmarea durerilor, pe care oamenii din popor nu și-l puteau permite, de aceea ei apelau la Dumnezeu să le aline suferințele. Însuși marxismul, în forma promovată de revoluția bolșevică, cuprindea elemente mesianice, credința în faptul că binele adus de comunism va învinge răul produs de capitalism și oamenii vor trăi mai bine într-un viitor luminos, în care fiecăruia i se va lua după puteri și i se va da după nevoi.

Destrămarea acestui vis frumos, în care n-au crezut doar părinții noștri, ci și intelectuali de marcă de pe tot cuprinsul globului, s-a produs violent, adăugând noi dureri celor pe care susținea că le alină. Poate nu întâmplător, perioada comunistă a favorizat apariția celor mai cutremurătoare romane de avertisment, începând cu

Zamiatin (Noi, 1922), continuând cu Huxley (*Minunata lume nouă*, 1932), Orwell (*O mie nouă sute optzeci și patru*, 1949), Bradbury (*451 grade Fahrenheit*)...

Din păcate, nimeni nu știe ce se va întâmpla (iar Lucian Ionică susține într-o povestire, „Grijă părintească”, că dacă am ști, însăși această informație ar modifica instantaneu viitorul). Deși se pot calcula evenimente astronomice și elabora prognoze pe baza unor legi fizice ori sociale, iar meteorologia tinde să devină o știință exactă, restul rămân doar simple presupuneri. Psihoistoria e încă doar o născocire asimoviană. Unii pun la îndoială chiar faptul că Dumnezeu ar fi atotștiutor și, prin urmare, că ar putea lămuri taina ce ascunde lucrurile și întâmplările ce vor veni. Să argumentezi că Dumnezeu știe, dar nu spune, e o contradicție în termeni. Evreii din timpul Regilor, precum Saul (1 Samuel 28:7-19), încă mai cereau sfatul sufletelor morților și, paradoxal, au ajuns să-i redescopere pe proorocii ignorați câtă vreme trăiseră în preajma lor. Mântuitorul știa că va fi răstignit și și-a acceptat soarta, deși inițial ceruse să n-aibă parte de „paharul acesta” (Matei 26:39). Discipolii lui Mahomed au tranșat sec problema cognoscibilității viitorului: „Inșallah!”, adică „[Facă-se] voia Domnului!”.

Urmărind șirul exemplelor pomenite mai sus, s-ar părea că între cunoașterea viitorului și credință ar exista o relație de proporționalitate inversă: cu cât omul ar afla mai multe despre ceea ce urmează să i se întâmple, cu atât el ar trebui să fie mai necredincios. Se pot aduce însă suficiente exemple că lucrurile nu stau așa: de multe ori, oamenii, deși știau ce-i așteaptă, au ales de bună voie să se sacrifice crezând ca urmașii lor o vor duce mai bine. Și-apoi, legile naturii, relațiile care pot fi definite și descrise matematic, operează cu mărimi cantitative. Cum să stabilești o legătură între cognoscibilitate și sentimentul religios, câtă vreme nu s-a inventat încă

aparatul care permite cântărirea cantității de credință din sufletul omului?

Presupuneri pe care și le face oricare persoană când ajunge într-un punct de răscruce, unde tare bine i-ar prinde să cunoască ce s-ar întâmpla dacă ar lua-o într-o parte sau alta (și câte astfel de situații apar într-o viață de om!), pot conduce spre o supunere prost-înțeleasă, spre acceptarea unei soluții de minimă rezistență, dar pot constitui și o rațiune pentru răzvrătire, pentru a rezista în fața unor presiuni menite să dezumanizeze omul și să și-l aservească. Menirea literaturii e să evidențieze faptul că, în astfel de situații, rolul hotărâtor îl are sufletul omului.

Credința reprezintă înainte de toate legătura directă între om și Creator, fie el Dumnezeu ori doar un artist înzestrat cu har. Geneza, de orice natură sau mărime ar fi ea, ordonează haosul și umple neantul, stabilește ceea ce Tolkien numește atât de sugestiv „interconexiunile ascunse ale realității”, valabilități universale care se revelează în timp omului, legitățile pe baza cărora funcționează lumea. Omul poate alege să le respecte și să tragă foloase de pe urma lor sau să le ignore și, încetul cu încetul, să-și piardă sufletul, ființa și rațiunea de a exista.

Literatura de anticipație creează lumi secundare, universuri paralele, unde acționează legități străni, tocmai pentru a transmite cititorului rațiuni și sentimente menite să-l ajute în înțelegerea realității imediate. Din supuneri și presupuneri, science-fictionul generează transpuneri, oferind cititorului o dimensiune în plus, o vedere din înălțime, ce generează „vertijul intelectual”, „the sense of wonder”, „minunarea” rudă bună cu credința, cu extazul mistic, cu starea de iluminare. La urma urmei, acesta este rostul adevăratei arte, să-l reunească pe om cu Dumnezeu.

Scrisul - extazul unei neputințe

Ioan F. POP

Spus fără prea multe ocoluri și incursiuni hermeneutice, scrisul este forma celei mai înalte *neputințe* de care este în stare ființa umană. „A scrie e o formă de rugăciune” (F. Kafka) doar din datele acestei *neputințe*, căci doar din interiorul ei rugăciunea are cu adevărat un sens. Perspectivă în care acest act scriptural face și re-face eul pînă ce acesta se topește total în orizontul posibilităților sale transcendente. Scrisul este o *rugăciune* a singurătății în fața unei divinități care este *prezentă* cu toate apăsătoarele sale absențe. *Rugăciunea* scrisului este una a îndoielii și interogației cumulative, nu una a răspunsurilor de-

finitive. Scriem cu o mîină care tot răstignește cuvinte și tăceri în adîncul paginii, lăsînd în urmă un gol domesticit care tot caută cadența uitată a propriei întemeieri. „Scrisul este, de altfel, o trimitere la o rostire originară” (H.-G. Gadamer). Rostire ce ne conține chiar înainte de a fi formulată pe înțelesul nostru.

Scrisul este o formă de a *crede* atunci cînd acest lucru devine tot mai dificil. Dacă am crede în mod absolut, scrisul nu ar mai avea nici un rost. Căci, așa după cum spunea Ioan Gură de Aur, „dacă oamenii ar fi avut credință nu ar fi fost nevoie de scriitori”.

Neputînd crede și *locui* lumea în mod absolut, o *locuim* și credem în mod poetic. Poeticitatea oricărei forme de scris presupune în mod organic sacralitatea. „Poetul numește sacrul”, spunea M. Heidegger. Pînă și lui Dumnezeu ne adresăm (prin rugăciune) în mod poetic. Fără deschidere și orizont metafizic, ancorat doar în cuvintele grele de povara realului, scrisul este doar reverberație goală. În absența subliminală a sacrului, el reflectă ființa doar în oglinzi opace. Orice scriere autentică *imaginează* divinitatea, chiar dacă, aparent, se situează în non-sens, în îndoială, adică în căutare. Cu o expresie hegeliană, literatura și arta nu sînt decît „modul suprem prin care adevărul își procură existența”. Actul fundamental al scrierii pornește *ab initio* dintr-o neposedere a divinului, dintr-un minus epifanic. Scrisul reprezintă maximum de posibil, maximum de angajare în infinitudinea sacrului, loc pînă unde mai pot răzbate doar ecourile rugăciunii și ale muzicii. (În ceea ce mă privește - dacă mi se îngăduie paranteza unei confesiuni -, scriu ca și cum m-aș ruga cu toate neputințele, cu toate disperările și angoasele mele disponibile. Căci mă preocupă *doctoral* doar nonsensul acestei lumi, zădărniciia ei, întrebările ultime cu care îi pot incomoda trecerea, pasivitatea criminală a temporalității. Mă preocupă lumea pînă la indiferență, omul - pînă la uitare. Mă preocupă cerul pînă la îndoială. Mă preocupă totul pînă la... nimic).

Prin rostire cuvîntul își plasează în existență propria anterioritate. Prin aceasta el este deja ceea ce vrea să fie. În datul său genezic, sacru, cuvîntul, chiar nerostit, înseamnă *dialog*, comunicare. El reprezintă dialogul tăcut al Creatorului cu increatul. Dumnezeu îl cheamă pe om din inexistența sa cu ajutorul cuvîntului. Ființa este chiar această *pronunție* creatoare a divinității. „Dacă există Dumnezeu, nu are nici un rost să ne ocupăm de literatură. Dacă nu există Dumnezeu, iarăși nu are nici un rost să ne ocupăm de literatură”, era de părere E. Ionescu. Fără a avea dovezi ultimative nici într-un sens, nici în altul, literatura și-a continuat totuși sinuosul drum. Ea și-a făcut chiar un subiect predilect din căutarea (sau negarea) divinității. Acest scepticism cognitiv poate fi depășit prin înțelegerea faptului că, în datul inițial al ființei, a fost pusă o necesitate stranie - scrisul ca formă genuină a căutării de-ne-găsitului. Faptul că tentația scrisului continuă, dincolo de orice sondare psihanalitică a determinărilor ei, în dauna altor acaparante îndeletniciri și practici, constituie nu doar un semn teleologic, ci și o îndelegabilă dovadă, o necesară *metanoia*. În sens contrar, se poate trăi, după o interogație nietzscheană, și cu „sentimentul de a fi totul și cu evidența de a nu fi nimic”. În condițiile în care tehnica împinge ființa în propria sa uitare, conectînd-o mai rapid și mai sofisticat la neant, scrisul, arta propun un răgaz al rememorării. Rememorare care face din actul

gîndirii o posibilitate mereu deschisă, o repotențare a propriilor limite. Direct spus, noi scriem (ori nu scriem) nu pentru că există sau nu există Dumnezeu, ci pentru că nu putem fi *identici* cu el - nici în *absență*, nici în *prezență*. Nu-i putem poseda o clipă *poeticele* atribute, darul absolut al creației. Adevărata tentație a scrisului nu poate veni decît din eul nostru abisal, din survolul autoscopic, din ceea ce sîntem dincolo de ceea ce bănuim că putem fi. Din ceea ce trăim din *imposibilitatea* existenței. Din ceea ce divinitatea a pus în noi ca semne ale unei posibile recunoașteri, din distinctivitatea unică a frumosului. Pentru ființă, orice formă de creație este și un mod de a se *ruga*. Scrisul se *roagă* chiar cu elementul primordial al creației - cuvîntul.

Exercițiul literar vine doar, pe linie onto-metafizică, să înlocuiască o *neputință*. Cea de a ne fi născut, de a fi pășit involuntar în viață, dacă e să ne exprimăm în notă cioraniană. *Neputința* de a nu fi rămas în eternitate neant pur, să fi rămas ori nimic, ori, dacă tot existăm, să putem fi totalitatea. Neputînd fi nici una, nici alta, completăm acest *minus* al neputinței de a fi totul sau nimic printr-o sublimă gratuitate - scrisul. Dacă am fi îngeri, cultura, arta, literatura, filosofia nu ar mai avea nici un sens. Conform lui Grigore Palama, prin darul creativității, oferit doar omului, acesta ar fi chiar superior îngerilor, care sînt lipsiți de creativitate. Literatura (*felix culpa*) poate, prin valoarea sa intrinsecă, valoriza atît binele, cît și răul. Scrisul *mîntuiește* în imediat, credința - în absolut. „Setea de frumos și setea de cunoaștere nu sunt izbăvitoare... Creația nu poate înlocui credința... Mîntuirea sau pieirea sînt puse în relație cu desăvîrșirea morală a omului, nu și cu desăvîrșirea sa estetică și cognitivă”, era de părere N. Berdiaev. Ca atare, creația (literară, plastică, ideatică) nu are valoare escatologică. Totuși, ele nu se contrazic total, ci se recuperează reciproc, se completează în esențele și paradigmele lor. Cultura, literatura, arta rămîn *religia* profanului, a acelora care nu se pot ruga direct, avînd nevoie de popasul acestei intermediarități. De altfel, pentru că tot am pornit de la F. Kafka, să reținem că, pentru el, scrisul era mai degrabă o „împletitură de suferință și nebulie”. *Nebunia* de a crede în forța anihilatoare a slovei scrise.

Până la urmă, scrisul nu este altceva decît încercarea de a recupera cerul de apoi din pămîntul vieții de acum. El este șansa de a clădi infinitul cu elementele finitului, aventura limbajului dusă dincolo de propriile limite. „Omul are - după cum spunea L. Wittgenstein - tendința de a lua cu asalt granițele limbajului”. Privit ca plonjare în întunericul lumii, scrisul poate fi simultan calea ieșirii spre o nouă lumină. Lumină care se hrănește perpetuu din substanța politropică a cuvîntului, din extazul unei *neputințe*...

Arta și credință la Cornelia Maniu

Marin POP

În timpul cercetărilor noastre de teren pentru a înregistra mărturiile orale am întâlnit cazuri de foști deținuți politici care au stat în celulă cu preoți, iar părerea lor a fost că în pușcăriile comuniste, prin comportamentul lor, majoritatea preoților s-au apropiat de sfințenie. Un astfel de caz am întâlnit la Bobota, satul Seniorului Coposu, unde fostul deținut politic Sas Gheorghe ne povestea că a stat în celulă un an de zile alături de preotul Gheorghe Calciu-Dumitreasa. Ne relata că acesta oficia, pe ascuns, și se rugau împreună, iar pentru Ziua Învierii a strâns fărâmituri de pâine, transformându-le în sfânta împărțășanie pentru fiecare coleg de celulă.

În închisorile comuniste, după cum relata în memoriile sale Corneliu Coposu, s-a rezistat prin credință, în primul rând, și prin artă sau cultură, în general. Povestea că a „scris” mii de poezii, a tradus poezia „If” scrisă de Rudyard Kipling, considerată cea mai bună traducere în limba română, a rezolvat mintal mii de probleme de matematică și a alcătuit chiar o Constituție. Dintre toate poeziile sale, „scrise” în închisoare, cea mai reprezentativă ni se pare poezia „Rugă”.

Am dorit doar să ilustrăm câteva exemple de credință și rezistență prin cultură în perioada comunistă, tema actualei ediții a „Dezbaterilor Caiete Silvane”.

Pentru această ediție dorim să prezentăm o scurtă biografie a unei alte mari personalități sălăjene, mai puțin cunoscută, care reprezintă, credem noi, un exemplu relevant de credință. Este vorba de Cornelia Maniu, sora marelui om politic sălăjean Iuliu Maniu. Ea a dus o viață apropiată de sfințenie,

călugărindu-se sub numele de „sora Cecilia”. În ceea ce privește arta, subliniem că „sora Cecilia” a ctitorit mai multe lăcașuri de cult, printre care se numără altarul de la Capela Liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei sau Capela de la Conacul familiei sale, la Bădăcin, căreia îi spunea „Mica mea Mănăstire”.

Cornelia Maniu era fiica lui Ioan și Clara Maniu, născută Coroianu. Ea s-a născut pe data de 22 aprilie 1876, la Șimleu Silvaniei. A fost botezată însă la Zalău, unde tatăl său a fost transferat ca judecător în momentul înființării Comitatului Sălaj și stabilirea capitalei la Zalău. Asadar, pe data de 2 iulie 1876 era botezată de preotul greco-catolic Teodor Pop din Ortelec, avându-l ca naș pe Emeric Pop, avocat.

Tot la Zalău, pe data de 27 ianuarie 1878 se naște Iuliana Emilia Maniu. A fost botezată pe data de 12 mai de către preotul Teodor Pop și avându-i ca nași de botez pe Vasile și Emilia Pop, născută Mărcuș.

La scurt timp după nașterea Emiliei, pe data de 17 martie 1878 moare Ioan Maniu, fiul lui Ioan și Clara Maniu, în vârstă de 7 ani, fiind îngropat pe 19 martie.

Pe data de 27 iunie 1880 se naște Emilia Volumnia Maniu, fiind botezată tot de către Vasile și Emilia Pop, la 3 octombrie 1880. Din păcate, la scurt timp, pe data de 29 decembrie ea a decedat, fiind înmormântată pe 31 decembrie.

Familia Maniu a locuit în Zalău până în anul 1891 când, bolnav fiind, Ioan Maniu se pensionează și se retrage la Bădăcin. Își deschide un cabinet de avocatură la Șimleu, având-o ca secretară pe fiica sa Cornelia Maniu.

Din imensa sa avere spirituală, care consta și în obiecte de cult,

CORNELIA MANIU
Sora Cecilia,

Cornelia Maniu testează Capele liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu, altarul din lemn sculptat, care a fost apoi împodobit cu ornamente delicate, desenate chiar de ea și executate de țărani din Bădăcin și Sici. Motivul principal al acestei donații, credem noi, a fost acela că liceul îl avea ca patron spiritual pe „Unchiul Mare” Simion Bărnuțiu, față de a cărui memorie întreaga familie Maniu avea o adevărată venerație. Portretul lui era așezat la loc de cinste în casa familiei Maniu.

Și acum să vedem când a ctitorit Cornelia Maniu capela și altarul, operă care reprezintă, în același timp, artă și credință.

În anul 1923, când se împlineau 5 ani de la Marea Unire, asociațiile culturale din Șimleu Silvaniei au organizat ample acțiuni. Manifestările dedicate Zilei Unirii au în-

ceput cu sfințirea și inaugurarea Capelei liceului *Simion Bărnuțiu*. Altarul Capelei, admirat de către întreaga asistență, a fost lucrat „în tăcere timp de un an de zile” de către Cornelia Maniu și dăruit liceului, după cum consemnează presa vremii.

În prelegerea rostită cu această ocazie, Ioan Ossian, directorul liceului „Simion Bărnuțiu” a adus mulțumiri și recunoștință pentru prețioasa donație făcută de Cornelia Maniu: „Iubiți elevi, în 1 Dec., ziua aniversării zilei de neștearsă amintire a unirii pe veci a conștientului Ardeal cu scumpa noastră Românie, spiritul de jertfă și zelul neobosit al excelenței și în anele liceului nostru pe veci înregistratei fiice a Sălajului D-ra Cornelia Maniu, căreia (...) din locul acesta și din toate locurile unde mi-se va da prilej, le aduc și le voi aduce cele mai vii ale noastre mulțumiri și recunoștințe. - V-a înălțat, iubiți elevi acest altar și pe el pe Christos, acea putere vie și efectivă, care este însăși viața și adevărul. Și voi în zorii fiecărei zi, vă ve-ți prezenta în fața lui, vă ve-ți pleca frunțile până la treptele altarului, ca să vi-o ridicați de acolo pururea senină și strălucitoare”.

În testamentul său, Cornelia Maniu lăsa cu limbă de moarte ca altarul de la liceu „nu-i permis să se divizeze vreodată”, nici măcar în cazul în care liceul s-ar fi desființat și mutat în alt oraș. În acel caz extrem, altarul revenea în posesia eredului general, adică lui Iuliu Maniu.

Tot pe data de 1 decembrie 1923, cu ocazia ședinței Comitetului Reuniunii Femeilor Române Sălăjene, Elena Aciu, președinta asociației, face cunoscută intenția Corneliei Maniu printr-o cuvântare „primită cu emoție până la lacrimi”. O considera „o eroină scumpă vrednică să ne ridice cinstea, fala Sălajului și să ne înspire nădejdi frumoase pentru viitor”. Ea amintește de donația făcută liceului și de inițierea fondului orfanal, care era „o nouă dovadă de căldura

imensă a unui suflet pătruns de cel mai sublim altruism”. Totodată, face un portret al Corneliei Maniu și subliniază că operele sale erau voia divinității: „Din fiecare cuvânt respiră (al Corneliei Maniu - n.n.) o dragoste umană fecundă, o dorință vie a binelui, condusă fiind de un singur imbold: de șoaptele inimei îngerești și de ferma convingere, că aceasta este voia Celui de Sus”.

Cornelia Maniu încredința Actul Fundațional, Reuniunii Femeilor Române Sălăjene și cerea ajutor și conlucrare. Reuniunea a decis în unanimitate primirea generosului act, iar pentru întreținerea fondului să facă un apel publicului din

ALTARUL
Capelei Liceului „Simion Bărnuțiu”.

Sălaj.

Din cuprinsul testamentului reiese în mod clar că sora Cecilia, alias Cornelia Maniu a dus o viață apropiată de sfințenie. Regăsim aici și motivul pentru care ea s-a călugărit, respectiv miracolele ce s-au petrecut în noaptea de 30 noiembrie 1922 cu iconița ei și cu cerceii de briliante în noaptea de 19 martie 1923, de care a fost „desbrăcată de puterile cerești”.

Ca urmare a acestor miracole, ea se decide să urmeze calea călu-

găriei, avându-l ca „patron ceresc” pe Sfântul Antoniu de Padua. De asemenea, continuă, cu o intensitate deosebită, operele de caritate. Iconița Sfântului Anton, „așezată pe o scânduriță, montată cu o stofă lila”, o folosea „de tovarăș de călătorie”.

Tot din testamentul revizuit în 1930 aflăm că dusesse la îndeplinire visul său de a construi o Capelă la Dealul Țarinii, căreia îi spunea „Mica mea Mănistire”. Descrie, cu lux de amănunte obiectele de cult care se găseau în Capelă și îl ruga pe fratele său, Iuliu Maniu, să aibă grijă de sfântul lăcaș de rugăciune. Capela trebuia să rămână așa cum a proiectat-o ea și nimeni nu avea voie să ridice de acolo vreo iconiță sau statuie, fiindcă astfel ar „comite un sacrilegiu”, pentru că „despoaie pe Maica Sfântă de îmbrăcăminte cu care am ornat-o, am ornat-o eu după ce mi-a cerut asta”, adică după ce i-a apărut în vis și a îndemnat-o să-i urmeze prin calea călugăriei și „i-a plăcut Maicii Sfinte să onoreze Dealul-țarinei, casa noastră, familia noastră cu miracolele săvârșite cu mine și prin mine”. Așadar, se cuvenea să i se aducă mulțumire „din tot sufletul”.

La Capela din Dealul Țarinii oficia, printre alții, protopopul Valentin Coposu, în dese vizite pe care le făcea cu familia la Bădăcin. Era o bucurie imensă pentru copiii familiei Coposu să participe la aceste vizite de la „Bădă”, în special în după-amiezile de Duminică sau Sărbători. Nu exista pentru ei pedeapsă mai mare decât aceea de a fi lăsați la Bobota, în timp ce restul familiei se deplasa la Bădăcin. În timp ce ceilalți copii se jucau, Corneliu Coposu primea diferite misiuni de la Iuliu Maniu, printre acestea fiind aranjatul bibliotecii.

Din păcate, în timpul prigoanei comuniste atât Capela liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu, cât și Capela Conacului familiei Maniu de la Bădăcin au fost distruse și nu se mai știe nimic de soarta lor.

„Capela Sixtină” de la Drăgănescu

Artemiu VANCA

Drăgănescu este un sat situat la 30 de kilometri de București, pe malul lacului de acumulare al Hidrocentralei Mihăilești, de pe râul Argeș. În acest sat există o bisericuță, construită în 1870, pe locul pe care a mai existat, înaintea ei, una de lemn luată de apele Argeșului. Biserica, construită din cărămidă și acoperită cu tablă, ar fi rămas anonimă, dacă nu s-ar fi întâmplat ca ea să fie pictată de părintele Arsenie Boca.

Reamintesc că părintele Arsenie Boca s-a născut în anul 1910 la Vața de Sus, județul Hunedoara, a făcut liceul la Brad, a absolvit Academia Teologică din Sibiu și Academia de Arte Frumoase din București. S-a călugărit în anul 1939, iar în 1942, a fost hirotonisit preot. A fost, pe rând, starețul mănăstirilor de la Sâmbăta de Sus și Prislop și, în calitate sa de ieromonah care a știut să se apropie de oameni, să-i mângâie și să-i îndrume, a atras la cele două mănăstiri, apoi peste tot pe unde l-a purtat viața, mii de credincioși. Comuniștii nu i-au putut ierta asta și născocind alte motive, l-au deținut între anii 1951-1952 la Canalul Dunărea- Marea Neagră și Ocnele Mari. L-au mai privat de libertate între 1955-1956, iar în 1959, l-au scos abuziv din preoție. După această dată a lucrat ca pictor de icoane în Atelierul Patriarhiei de la Schitul Maicilor din București. S-a pensionat în anul 1968 și s-a stabilit în satul Drăgănescu. În 1989 se retrage la Mănăstirea Sinaia, unde, în același an, încetează din viață. A fost înmormântat la Mănăstirea Prislop.

Părintele academician Dumitru Stăniloae, fost și rector al Academiei Teologice din Sibiu, a spus despre el: „Arsenie Boca a fost un fenomen unic în istoria monahismului românesc, o personalitate de o statură monahală cum n-a mai avut Biserica Ortodoxă Română”. Se afirmă și că a fost „cel mai mare duhovnic din Biserica Ortodoxă Română a secolului douăzeci”, iar după moartea lui, i se mai spune și „Sfântul Ardealului”.

Stabilit la Drăgănescu, Arsenie Boca a pictat, de unul singur, timp de 15 ani, biserica din acest sat. A fost prima și ultima biserică pictată de el. Ce-a reușit el să facă acolo este unic în pictura bisericească de la noi și poate unic în pictura bisericească de pretutindeni. Cu o răbdare de sfânt, și-a așternut pe pereții și iconostasul bisericii credința în Dumnezeu și dragostea lui față de oameni. A lucrat în tempera, tehnică deprinsă de el ca pictor de icoane. N-a respectat întotdeauna și ad litteram erminii-le și canoanele. A pictat după capul și sufletul lui.

Mitropolitul Ardealului, Laurențiu Streza, spune despre pictura din biserica Drăgănescu că este una „vizi-onară” și că Arsenie Boca „a creat ceva ce iese din rânduiala obișnuită”.

Nichifor Crainic, care a văzut pictura, îi mărturisește părintelui: „...este un stil nou, o pictură nouă, după viziunea pe care o porți în suflet” și a mai adăugat: „Sfinția Ta ai înțeles să faci o pictură transfigurată în nuanțe clare și deschise, paradisiace, pentru a sugera lumea feerică de dincolo. Biserica Drăgănescu iradiază lumina raiului”.

Episcopul de Vârșeț, Daniil Stoenescu, învățăcel al părintelui Arsenie Boca, găsește pentru biserica de la Drăgănescu câteva frumoase metafore, dintre care citez: „Liturgie arhierască, veșnică și nevăzută”; „Evanghelie a lui Hristos, zugrăvită în lumini cerești”; „Capela sixtină a Ortodoxiei românești”; „Voronet al Munteniei și podoabă a Bucureștilor”.

Pictura din biserică se caracterizează și prin mulțimea de text scris, care împreună cu imaginile transformă pereții bisericii într-un catechism viu. Textul, având și o funcție decorativă, este preluat de părinte din Biblie, din stihurile și troparele religioase, dar și din gândirea proprie.

Am vizitat biserica Drăgănescu în prima duminică din această lună. A fost o zi însorită, frumoasă. Am făcut drumul cu mașina. Când am ajuns, în fața bisericii erau o mulțime de mașini purtând numere de București, Giurgiu, Ilfov, Teleorman și Prahova. Biserica, albă și frumoasă, strălucea în lumina Soarelui. Slujba începuse, iar biserica era ticsită de lume, așa cum se întâmplă în fiecare duminică sau zi de sărbătoare. Am pătruns greu înăuntru și în cele două ore și jumătate cât a durat slujba, abia am reușit să ajung de la ușă până în mijlocul bisericii. Am avut timp suficient să examinez pictura și să mă bucur de frumusețea ei. Nu mai văzusem ceva care să mă fascineze în aceeași măsură!

În stânga mea, pe toată înălțimea peretelui era pictura „Învierea Domnului”, una din cele mai impresionante și mai spiritualizate din biserică. Iisus Hristos, aproape imaterial, înveșmântat într-un giulgiu alb transparent și împrăștiind în jur cercuri de lumină albă albăstruie, binecuvântând cu mâna dreaptă și ținând în mâna stângă o cruce, se înalță din mormânt prin lespedea acestuia. Pe toți cei din biserică îi pătrunde cu privirea lui fermă și în același timp blândă, aceeași cu cea din compoziția „Iisus Hristos Pantocrator” de pe bolta naosului, aceeași cu cea din icoana împărătească de pe iconostas, aceeași cu cea din „Iisus Hristos Judecătorul” de pe peretele din dreapta mea, aceeași cu cele din alte câteva compoziții. Este privirea cu care se spune că ne urmărește nu numai în biserică ci oriunde ne-am afla. În dreapta și stânga mormântului scrie: „Precum Te-ai născut: păzind cheile Fecioarei și precum ai intrat la ucenici

prin uşile încuiate, așa ai înviat din mormânt nesticând pe-cețile”.

În partea dreaptă a absidei altarului, în compoziția intitulată „Teologia icoanei”, Sfântul Ioan Damaschin, un mare al apărător al icoanelor din perioada iconoclastă, desfășoară un sul cu următorul text: „Nu am prea multe cărți și nu am nici timp liber ca să citesc, intru în Biserică, spitalul obștesc al sufletului, înăbușit de gânduri ca de niște spini; podoaba picturii mă atrage să mă uit, îmi desfătează privirea ca o vorbă și pe nesimțite slava lui Dumnezeu pătrunde în suflet”. Nu se putea o descriere mai bună a rolului picturii în biserici și care să se potrivească atât de bine bisericii din Drăgănescu.

În biserică se făcuse foarte cald și era o atmosferă de saună. A trebuit să-mi dezbrac haina groasă cu care venisem, deoarece transpirasem. M-am întrebat: „Oare pictura n-a transpirat? Nu-i dăunează umiditatea din aer?”. Citisem despre pictura în tempera că este rezistentă la umiditate și schimbări de temperatură, dar am remarcat că, în unele locuri, scrisul se deslușea greu, din cauză că se ștersese. Am observat și câteva mici cojeli și câteva fisuri.

Mulți oameni, convinși că pot cumpăra îndurarea lui Dumnezeu, veniseră să dea acatiste. Aceștia, cu o lumânare aprinsă în mână, se alinau la ușa diaconească din stânga altarului, iar din când în când preotul venea și le lua plicurile și lumânările. Veneau mereu alții, așa încât

în biserică au ars lumânări tot timpul slujbei. Mai mult, când a sosit momentul împărtășaniei, credincioșii ce urmau să se cuminece purtau în mâini câte o lumânare aprinsă.

Într-o însemnare a sa din timpul petrecut la Mănăstirea Sinaia, Arsenia Boca povestește cum la un moment dat, în timp ce zugrăvea biserica, pictura devenise aproape invizibilă din cauza fumului de la lumânări și că a fost nevoie ca ea să fie ștearsă, centimetru pătrat cu centimetru pătrat, cu miez de pâine și gumă. Lumânările au fost scoase atunci din biserică, dar după cum se vede, nu complet.

Este lesne de priceput că această extraordinară operă de artă pe care ne-a lăsat-o moștenire părintele Arsenie Boca nu este în siguranță. Cred cu tărie că biserica din Drăgănescu ar trebui să devină muzeu și că pentru săteni ar trebui să fie construită una nouă. Cred chiar că aceasta ar fi, pentru Biserica Ortodoxă Română, o prioritate mai mare decât Catedrala Neamului, pentru că, sunt sigur, că ea va deveni, în curând, un obiectiv religios și artistic foarte căutat, cu care noi românii ne vom mândri.

Pisania Bisericii din Drăgănescu se încheie cu următoarea frază, aparținându-i părintelui Arsenie Boca:

„Celor ce ne urmează le lăsăm rugămintea să păstreze cu sfințenie ceea ce le dăruim, realizat cu atâta dragoste și trudă”.

Vida Gheza - rapsod al lemnului

100 de ani de la naștere (1913 - 1980)

Pamfil BILȚIU

Arta lui **Vida Gheza** își trage seva din arta țărăneasă. Artistul însuși a cutreierat satele, i-a urmărit pe meșterii țărani cum lucrau în lemn, cu care a și întreținut relații de prietenie, meșterul lui preferat fiind Ion Stan Pătraș. Am avut bucuria să-l însoțim și noi pe teren, prin satele maramureșene, pe la marii meșteri nordici, care smulgeau lemnului nebănuite frumuseți. Cinstindu-i memoria și prețuindu-i opera și măiestria, faimosul meșter de la Săpânța i-a sculptat chipul și l-a așezat în casa sa încărcată de trudă artistică, care a devenit muzeu.

Lucrările lui Vida Gheza alcătuiesc un vast epos al Maramureșului, asta pentru că, în folclor și tradiții, în arta populară, artistul a descoperit un inepuizabil izvor de inspirație și care i-a asigurat succesul în creația pe care a zămislit-o.

Vida a fost atras ca de un magnet de mitologia populară, cu universul ei fascinant și spectaculos, pe care l-a transfigurat într-un sector bogat al artei sale. Mitologia provinciei, din care făcea parte, o cunoștea în amănunțime, o prețuia și o înțelegea, fiind o enciclopedie de

folclor. Figurile fabuloase din mitologia țărăneasă, pe care le-a transfigurat cu multă pasiune și dragoste, sunt numeroase și ne dovedesc aplecarea sa către fabulos, ca expresie a gândirii populare: **Omul Noptii, Marțoia, Solomonarul, Pricoliciul, Fata Pădurii, Omul Pădurii, Omul dintre Ape**. E în opera sa o istorie mitică de demult, ruptă din universul de gândire a țaranului, dominată de mituri, basme și legende. El a redat în lemn aspecte ascunse ale vieții de la țară. În astfel de lucrări, la care a ținut cel mai mult, cum însuși ne-a mărturisit, a înțeles în profunzime credința țaranului în realitatea lumii închipuite.

În acest compartiment al creației sale, artistul a preferat, mai întâi, transfigurarea personajelor mitice individuale, cărora le-a imprimat personalitate, originalitate și forță de sugestie. În transfigurarea acestor lucrări Vida acordă o mare importanță corpului uman, creând o bogată gamă de fizionomii, cu trăsături extrase din modul în care își imagina țaranul ființele sale mitologice. Ni se dezvăluie umorul, prin aceste lucrări, dar și imaginația puternică a artistului, identică cu un spațiu de

viață fabuloasă. Energia sentimentului său nu este aceea a omului individual, ci a exponentului colectiv, care dă multă viață și profunzime unor trăiri. Sculptura lui este imaginea unui orizont vast, fabulos, cu particularitățile ei locale și naționale.

La Vida Gheza, corpul uman integrează un întreg angrenaj etnic și devine cea de-a doua fizionomie a omului. La Vida, etnia se manifestă deopotrivă în expresia formală, ca și în caracterul național al motivelor sale. Figurile artistului ne introduc în lumea și universul etnic al țaranului român, către lumina idealului național al acestuia. Sculpturile sale se remarcă prin valoarea expresiei formale, împreună cu vitalitatea estetică pură a conținutului plastic.

Dacă în multe lucrări ale sale, Vida Gheza pune accent pe personajul mitic individual, nu a ocolit în creația sa nici scene colective, rupte și ele din universul bogat de gândire a țaranului. Cu **Sfatul Bătrânilor** ne introduce în plan mitico-magic. Cele cinci personaje figurează moșii înțelepți, „dătători de legi și datini”, care judecau fără-delegile și conduceau obștea satului după norme juridice nescrise. Personajele transfigurate sunt încremenite, într-o meditație profundă, izvorâtă din dorința judecării drepte. Artistul respectă tradiția pe care o cunoștea în amănunt. Cei cinci moși sunt redați rezemați în băte, bățul având conotații magice și fiind indispensabil judecării drepte. Surprinde expresia concisă și bine precizată a personajelor, ce definesc un tragism existențial. Descoperim un ceremonial al demnității care se manifestă în transfigurarea celor cinci țărani bătrâni. În limbajul plastic al acestei lucrări se remarcă calmul obiectiv și mut al formei.

O categorie de lucrări ne argumentează puternicul atașament al artistului față de manifestările și trăirile spirituale ale omului din popor. Sunt pline de forță de sugestie și remarcabile prin energia ce o degajă trăirea omului spiritual în exercițiul funcțiunii: **Horitoare, Buciumașul, Dans oșenesc**, în care mișcarea sugerată e plină de energie, una primordială. Elementele acestui dans aparțin și ele patrimoniului autohton și se situează în acel univers țărănesc, care a asigurat supraviețuirea unor viguroase forme de manifestări spirituale primordiale. Emoția ce o degajă lucrarea este amplificată de corpul uman care apare ca o oglindă a trăirilor sufletești.

S-a spus despre artist că ne introduce într-o atmosferă revelatoare, unde se interferează două zone existențiale: lumea reală și lumea râvnită, capabilă să creeze o mutație eliberatoare. Drept urmare, vorbind de mutația eliberatoare, Vida Gheza și-a ales un erou mitic, drag sufletului său, ca și poporului, Pinteza Viteazul, transfigurat ca un personaj puternic, masiv, care degajă o energie extraordinară, așa cum reiese din legendele populare. Pe deasupra, ni-l prezintă înzestrat și cu o putere morală superioară.

În tratarea eroului mitic, artistul găsește și alege acele trăsături și momente ce definesc desfășurarea faptelor sale care îl ridică la rangul de simbol al luptei pentru li-

bertate socială. Este tipică pe această linie lucrarea-tabloul **Pinteza Viteazul judecând un boier**, prin care haiducul răzbună nedreptățile și abuzurile nobililor împotriva celor săraci. Scenele colective sunt pline de mișcare și forță de sugestie. **Balada lui Pinteza** este un poem în lemn, în care haiducii, având în mijlocul lor figura centrală a conducătorului lor, ne argumentează înțelegerea aartistului și cunoașterea istoriei acelor vremuri. Petrecerea haiducilor, așa cum este tratată în lucrare, semnifică eliberarea de frica care-i pândește. Participarea și solidaritatea artistului cu faptele haiducului sunt evidente. Realismul artei sale ne este potențat în astfel de lucrări, remarcabile prin veridicitatea reprezentărilor plastice. Descoperim în lucrările, avându-l ca personaj central pe Pinteza, ecoul revoltelor sociale, de clasă, din vremuri extrem de dificile.

În domeniul sculpturii monumentale în lemn, Vida Gheza a exCelat printr-o lucrare unică **Monumentul de la Moisei**, o veritabilă sinteză în care se contopesc organicelemente de filozofie populară, mitologie și istorie. Monumentul este neîntrecut și pe linia așezării spațiale a personajelor reprezentate, dezvăluindu-ne un artist de concepție. Figurile încremenite ne dezvăluie sugestivitatea monumentului, o ancorare și o restituire a unui eveniment istoric care a semănat groază și moarte.

Universul țărănesc, cu ce are el caracteristic, reprezintă un compartiment de bază a operei artistului. Viața țaranului i-a inspirat creații dominate de energia sentimentelor sale pentru oamenii simpli, de la țară, transfigurați adesea în corelație cu ocupațiile și tradițiile lor. Sunt semnificative pe această linie: **Deștelenire, Cosașul, Țăran încercând coasa, Semănătorul, Țăranca cu grebla**.

Artistul a manifestat aceleași sentimente de prețuire pentru variate categorii de oameni simpli, între care și minerii, pe care i-a transfigurat în lucrări cu personaje colective sau individuale. A știut să redea energia acestor truditatori care nu precupețesc nici un efort în lupta cu țăria stâncii, în folosul extragerii metalelor prețioase. Izbește în aceste lucrări redarea vieții grele a truditatorilor din adâncuri: **Miner ghemuit, Miner ghemuit cu lămpaș, Miner obosit, Minerii** etc. Să adăugăm că artistul este fiu de mineri. Aceleași sentimente manifestă artistul și pentru munca grea și istovitoare a forestierilor. Sunt sugestive lucrări precum: **Muncitor forestier, Butinarul, Tăietorul de lemne**.

Aplecarea către grotesc a artistului a generat opere expresive, rezultat al imaginației bogate, la care se adaugă talentul investit în redarea fizionomiilor de tot felul, așa cum ne-o dovedesc lucrările: **Dubinușka, Figură grotescă, Stup de albine, Carnaval sătesc** sau **Cușma dracului**. Descoperim în aceste lucrări și resursele umoristice ale artistului.

Toate aceste calități ne conturează un mare artist contemporan, realizator al unei opere vaste și complexe, din care rezultă un artist pe care îl putem considera pe drept cuvânt un neîntrecut rapsod al lemnului.

Drumul meu spre scris

Grigorie M. CROITORU

Când am pornit pe drumul vieții, nu auzisem de Kafka și nici de panseul lui „A scrie e o formă de rugăciune”. Cunoșteam însă multe dintre cugetările anonimului țăran român, ieșite din mintea lui genială, din gura mamei, o adevărată enciclopedie de folclor, de care am ținut seamă toată viața mea. „Ai grijă, copile, o auzeam pe mama, să nu uiți niciodată că «orice lucru cât de rău (rău = mic, neînsemnat, de mică importanță) să-l începi cu Dumnezeu»”. Asta înseamnă să te rogi. Mai spune acest țăran român că omul trebuie să se roage să aibă noroc de trei ori în viață: când se naște, când se căsătorește și când moare. Pentru primul moment se roagă părinții, pentru celelalte momente și pentru tot ce face omul în viață se roagă singur, căci rugăciunea este modul cel mai simplu, dialogul nostru cu Divinitatea. Este o formă de comunicare frumoasă, revelatoare, vindecătoare, purificatoare prin care noi ne reconectăm la Sursa Vieții, Divinitatea.

Rugăciunea, ca și scrisul, se face prin cuvinte. Literatura este arta cuvântului. „Scrisul, ca și dragostea, e poezie” spunea Arghezi. Iar N. Steinhardt în *Jurnalul fericirii scria* „Prin cuvinte se afirmă adevărul, prin cuvinte se pot aduce liniștea și fericirea”. Și: „Prin cuvinte oamenii își comunică idei, sentimente, informații. Și aces extaz în fața bine-lui, frumosului și adevărului care nu-ți îngăduie să taci”.

Drumul meu în viață a fost unul de muncă asiduă, de luptă cu neajunsurile și greutățile vieții și de Speranță. De când am început să percep lumea și mersul ei, mi-am ales singur rugăciunile și chiar mi le-am creat în funcție de moment.

Mic fiind, m-am rugat să am noroc și minte, căci auzisem și eu că: „Norocul e de la Dumnezeu și necazul, de la oameni”; sau „Norocul calcă pe urmele minții” și „Unde-i minte îi și noroc”. Niciodată „Norocul nu fuge după om, ci omul după noroc”, „Omul numai o dată-n viață / Dă cu norocul față”; „Decât (să ai) un car de minte, mai bine un dram de noroc”; „Nu sta, că-ți șade norocul”.

Deoarece toată copilăria mea n-am avut o carte, în afara manualelor școlare ale fraților mai mari și ale mele, se poate spune că n-am vut noroc. Dar nici n-am fugit după el, neștiind încotro s-o apuc. Aș fi vrut să am și eu norocul de care au avut parte Marta Petreu și Gabriel Chifu, ca să dau doar două exemple, dar ei l-au căutat sau au nimerit, cum zice românul, „ca găina oarbă în boabe”.

Marta Petreu a citit tone de cărți păzind curcile pe Câmpia Armagedonului: povești, poezii, romane polițiste și de dragoste. Din fragedă vârstă a pornit la drum gardată de Jules Verne, Harper Lee, Cehov, Strindberg, Goethe, Morante, Eschil, Sofocle, Euripide, I. Teodoreanu etc. Lui Gabriel Chifu norocul i-a călăuzit pașii spre „o casă plină de cărți - în camere, dar și în beci, în pod, cărți peste cărți, cu poze răpitoare sau numai cu litere minunat rotunjite, păstrând în ele poveștile ca pe niște comori. Întorceam paginile fermecat și cred că mi-a încolțit în cap gândul, cu mult înainte de a-l citi pe Borges, că paradisul poate arăta așa, ca un maldăr de cărți”.

Eu? Am avut și eu norocul meu. Și, când l-am prins de picior, nu i-am mai dat drumul până astăzi. Țin de el în continuare și el se ține de mine: În 1953, întâmplarea îmi aduce și mie o carte. Ce carte! Când veți auzi titlul și numele autorului, unii veți râde malițios, dar vă rog să aveți răbdare până la sfârșit și, apoi, râdeți dacă veți mai putea. Pentru mine, s-a dovedit a fi un adevărat talisman!

Se duce tata la cooperativă să cumpere gaz cu un bidon de cinci litri. Nu se dădea atât, fiind raționalizat, dar acela era vasul în care țineau ai mei gazul pentru lampă. Nu mai era nimeni la cooperativă și vânzătorul îi zice:

- Nea Mărine, dumneata ai copii. Ți mic este încă la școală. Îți umplu bidonul, dar ia o carte. Îmi veni rădă niște cărți, broșuri să le dau la marfa care este mai căutată. Costă numai 25 de bani. Nu sunt așa de mulți pentru dumneata.

Le înșiră pe teighea, să aleagă una. Și a ales. Vine cu ea acasă și mi-o aruncă pe pat:

- Ia, mă, îți cumpărai o carte, da' s-o citești, să n-o rupă soru-ta să ștergă sticla lămbii cu ea!

- O citesc, tată!

O iau în mână, bucuros că aveam o carte. Îi privesc coperta. Sus scria cu majuscule „BIBLIOTECA ȘCOLARULUI”. Urma imaginea unui cizmar, meserie dedusă după obiectele și uneltele care îl înconjurau: un raft cu încălțăminte în fundal, o măsuță în partea stângă pe care își ținea sculele, în dreapta se vede un calapod, într-o lădiță, mai multe șanuri și, în spate, un godin. E seară, lampa e aprinsă pe măsuță, el, gânditor, cu o coală de hârtie în față și cu creionul pregătit să scrie. Pare într-un moment de inspirație în timpul lucrului, căci stă pe scaunul de lucru, iar șorțul nu-l dăduse jos. Un bărbat frumos, cu trăsături fine, mustață, nas drept, sprânce-

ne stufoase. Mai jos, tot cu majuscule: D. TH. NECULUȚĂ și titlul cărții: SPRE ȚĂRMUL DREPTĂȚII.

Am început s-o răsfoiesc. Am trecut peste prefață și m-am oprit la prima poezie, i-am citit titlul și le-am numărat: 18 poezii. Nu numai că am citit-o, am mâncat-o, am învățat-o pe de rost. Ba aș zice că versuri din ea au învățat și găștele, pe care le scoțeam zilnic la Aninoasa și pe miriști să mănânce spicele de grâu rămase de la secerat și boabele scuturate, ori chiar oile, cât sunt ele de oi și de proaste. Să nu mai vorbesc de ai mei. Mă mir cum am scăpat să nu iau bătaie, căci amenințările curgeau din toate părțile, ca streșinile casei când se topește zăpada, primăvara. Se astupau la urechi când mă auzeau pe mine strigând în casă, pe bătătură, tăind lemne, dând demâncare la porci, culegând prune, venind cu urciorul plin cu apă de la fântână, înainte de culcare, și înainte, și după ce-mi spuneam rugăciunea:

„Lasă la o parte jalea,
Șterge-ți lacrima fierbinte,
Plânsetul ți-l curmă!
Fugi de-a lașității turmă.
Fie cât de aspră calea,
Haide înaintea!
(Înainte)

Cu singuranță, pentru mine aceste versuri aveau un înțeles, pentru ai mei, altul sau poate niciunul. Pentru mine însemnau îndemn și rugăciune. Mie mi-au călăuzit pașii în viață. Asemenea lui Dumitrică, ce a părăsit Târgu Frumos și a plecat la Iași, să-și afle norocul, și eu am părăsit satul natal pentru totdeauna, luând drumul Ardealului, tot pentru a-mi găsi norocul. Când am trecut podul peste Aninoasa, mi-am șters cu dosul palmei o lacrimă și mi-am zis: „Înainte, băiete. Numai înainte!” Din acel momnet, niciodată n-am mai privit înapoi. Nici în momentele grele ale vieții mele - și am avut destule -, nici chiar când am căzut la pământ. M-am ridicat și-am luat-o cu pași hotărâți înainte, crezând cu tărie într-un loc al meu sub soare. Și l-am găsit. Ce n-am găsit? Țărutul dreptății. Și m-am convins de un alt adevăr exprimat de versurile lui Neculuță:

„Din prunci și pân' pierim moșnegi
Tot bici de foc ne bate...
Și ne-ați legat în lanț de legi,
Și bir și oști și popi și regi
Și raiul vieții voastre-ntregi
Ne-ați trântit în spate”.
(Cor de robi)

Am purtat această carte cu mine, ca pe un talisman, peste tot - a fost prima carte din biblioteca personală. Și o păstrez și astăzi.

Cărțile mari au venit mai târziu la mine, dar au venit. Numesc două care au avut o înrăurire extraordinară asupra mea: *Doi căpitani*, de V. Kaverin, și *Tăunul*, de E. Voynich.

Doi căpitani este o poveste despre curajul de a lupta până la capăt, pentru demnitate, dragoste sinceră, tinerețe și încredere în viață. Este de departe una dintre cele mai interesante și captivante cărți citite în perioada când aveam nevoie de un impuls în viață. Am reținut din ea patru citate, nu le-am clamat, dar le-am urmat învățătura și înălțătoarele îndemnuri:

1. „Dacă-i vorba să fii - atunci caută să fii cel mai bun”;

2. „Tinerețea nu sfârșește într-o zi anumită și nu poți însemna în calendar: *Astăzi s-a sfârșit tinerețea mea*. Tinerețea trece fără să prinzi de veste, pe nesimțite, încât nu ai răgaz să-ți iei rămas bun de la ea”;

3. „E zadarnic să regreti lucrurile pe care nu le-ai săvârșit”;

4. „Să lupți și să cauți, să găsești și să nu te lași doborât”.

Mergând pe drumul vieții mele, am luptat, am căutat, am găsit și nu m-am lăsat doborât. Dovadă a celor afirmate stă romanul autobiografic *Bătut de vânturi și de ploii*, Editura „Limes”, Cluj-Napoca, 2009. Despre acest roman Mircea Petean, care nu are nevoie de nicio prezentare, scria: „este un **bildungsroman** care narează cu farmec și har narativ povestirea devenirii unui *self made man*, cu tot ce presupune acesta, de la formarea caracterului, la întocmirea și consolidarea familiei și rostuirea unei frumoase cariere profesionale, care, iată, de ani buni este dublată de una literară, centrată pe interesul față de universul copilăriei, adolescenței și primei tinereți. Romanul derulează povestea vieții unui tânăr care, înfruntând sărăcia, ostilitatea oamenilor și vitregia vremurilor, reușește să își croiască un destin extraordinar. O lecție de forță morală și tărie de caracter pe care tinerii din zilele noastre ar trebui să și-o însușească negreșit. Dar mai presus decât orice, forța evocatoare a scrisului său îl recomandă ca pe un autentic prozator”.

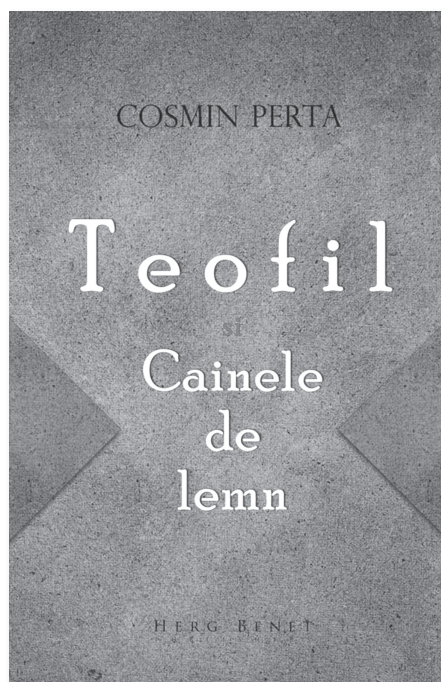
Apariția romanului marchează trecerea autorului în etapa a doua a scrisului - cea a literaturii beletristice. Până aici, ne afirmaserăm, în tandem, cu câteva cărți cu conținut etnofolcloric de reală valoare, care ne-au adus în rândul membrilor ASER (Asociația de Științe Etnologice din România), a două glosare de cuvinte regionale, unicate, care ne-au adus în rândul lexicografilor. Romanul și celelalte cărți ne-au adus în rândul membrilor Uniunii Scriitorilor din România. Am ajuns în vârf. Ne putem considera învingători. Vom continua lupta pentru a ne menține acolo. Deși avem o vârstă la care, cum spunea Ovidiu Pecican, unii încep să-și facă bilanțul, mărturisim ferm că nu putem trăi fără un mâine în față.

Peste București, Șantier, gropi enigmatice și zone

Ștefan MANASIA

Cosmin Perța
Teofil și Căinele de lemn
 București, Editura Herg Benet,
 2012

Pe Cosmin Perța (n. 1982) l-am cunoscut când „înflorea” ca poet în cenaclul și-n paginile revistei *Echinox*. De-un entuziasm acaparant, n-a ezitat să plonjeze în arenă fără plasă de siguranță, debutând în volum, cu *Zorovavel* (2002), la nici douăzeci de ani. În epocă noii autori apăreau extrem de greu, editurile cu ștaif se-ndreptau către faliment, *rebranding* etc., iar micile edituri nu mizau (cu excepția onorabilei Vinea) pe junii fără nume și cu „supradoză sentiment”. Perța a dat o serie de volume de poezie ok - dincolo de naivitățile și metaforita, epitetonita vârstei - într-un timp record: după *Zorovavel*, urmează *Santinela de lut* (2006), *Cintec pentru Maria* (2007), *Bătrînul, o divină comedie* (2009) și *Fără titlu* (2011). Face un doctorat în literatură la Universitatea București,

soldat (pînă acum) cu publicarea eseului *Introducere în fantasticul de interpretare* (2011). În fine, expresie a aceluiași apetit gargantuesc sînt volumele de proză - inegale, colocviale, schematic elaborate - de pînă la romanul *Teofil și căinele de lemn* (2012). Să reținem totuși - din laboratorul douămiistului proteic - romanul *Întîmplări la marginea lumii* (2007) și volumul *Două povestiri* (2010).

Teofil și Căinele de lemn, subintitulat *poem*, i-a adus deja lui Cosmin Perța un premiu important - acordat Tînărului Prozator al Anului 2012. Iar exigentul critic al *Dilemei Vechi*, Marius Chivu, îl plasează în compania romancierilor excenatrici, inclasificabili, creatori ai unor universuri paradoxale, neverosimile. Perța nu are însă obsesia filigranului și a scrisului hiperartist, ca Matei Florian în *Si Hams Si Regretel*, nici răceala clinică a scriiturii lui Silviu Gherman (*Cele mai frumoase creiere, Hîrțiile Masculului*) sau umorul de extracție psihiatrică asamblat de Mitoș Micleșanu în - seducătorul și astăzi pe nedrept uitatul - *Organismecanisme*. Are însă în comun cu cei trei încrederea totală - semn al scriitorului născut iar nu făcut - în puterea lumii sale, în vraja lumii sale. Și orgoliul de a deforma/ reforma realitatea pînă la impresia de mai bun, mai veridic sau mai frumos decît originalul.

Într-adevăr, după lectură, m-am întors la ultima pagină: 143. Numai 143 de pagini îi trebuie lui Cosmin Perța pentru încîntătorul tur de forță, pentru a ne purta - prin ochii și sufletele poetului Teofil Barbălată și ai psihopompului Căine de Lemn - peste universuri concentraționare (unde, pe maul Dunării...), pe-un „Șantier” în-

tunecat și malefic (reziduuri ale „construcției socialiste” sau zonă strugațkiană?), prin - cum ar zice Ion Mircea în superbul *Istm* - „golurile dintre lumi”, spre groapa unde erau arse în var cadavrele ciumate din vremea lui Caragea-Vodă, prin cercurile scatologice ale noului Infern sau Purgatoriile unde pulsează inimile resemnate ale Jumătăților de Matrioșcă, ori chiar în Bucureștii estetizanți și aristocratici ai începutului de secol XX.

Asemenea unui personaj din filmele de *comando*, Perța înscenează - fără să plictisească o clipă - arsenalul convențiilor narative venite din *science-fiction* sau *fantasy*, din paraliteratura tip NDE, „Near-death experience”, din literatura comicilor absurzi (cînd cu răutatea lui Harms, cînd cu seninătatea malefică a unor Ilf și Petrov), din suprarealismele delicate (gen Boris Vian și Gellu Naum) sau din „misterele” și grozăviile în care excelează autorii meridionali din proza românească (de la Caragiale la Daniel Bănuțescu).

Scrisul lui rămîne însă recognoscibil poematice, momentele-cheie din carte fiind redactate cu o intensitate aparte, de liturghie întristată (eliberarea, falsă sau nu, prin moarte sau delir, a sufletelor de „bițele corpuri”). Dacă poveștile majore, încolăcite șerpește, sînt versiunile/istoriile familiale ale Căinelui de lemn și ale postmodernului *umilit* Teofil Barbălată, acestea se topesc în sosul interstițiilor poetice, monoloage, deliruri, imprecății, șarje ironice, versete elegiace, cel mai adesea funebre, care prefațează sau postfațează, în italice, capitolele propriu-zise. „*Chiar dacă ai căzut, mă voi culca lîngă corpul tău. E*

răcoare. O să îți scriu o scrisoare lângă corpul tău, în răcoare, o scrisoare de dragoste. Nimeni nu se gîndește la corpul tău cum o fac eu. Îngheț de fericire doar gîndindu-mă la asta. Răcoare. Corpul tău e îngropat bine, e căptușit cu pămînt, joc șah, table. Nimeni nu se gîndește la corpul tău cum o fac eu înmiresmat în răcoare” (p. 45). Sau: „Nimic n-a mai rămas în carnea aceasta care să-ți fie de vreun folos. E o bucurie în orice distrugere, în orice sfîrșit. Se va găsi o cale, se vor deschide uși, ne vom împiedica de cei fericiți, de cheflii, vom răzbi, vom citi, ne vom cultiva, vom avea experiențe, vom face să fie bine, vom scăpa cumva. Va avea fiecare o drujbă a lui” (p. 90). Pentru ca în final, vocea (auctorială, naratorială, virtuală, mesianică) să se transforme în cîntec: „Să nu te pierzi (război) să nu lași lumina să moară. În palma ta (muzică) a crescut o altfel de carne, în palma ta moartă, moale, frumoasă. Cei buni

joacă fotbal pe un teren nesfîrșit, în mijlocul ceții albastre. Cei pe moarte și cei ce ucid sunt inima ta, să nu te pierzi (muzică) să nu lași lumina să moară. Strînge tare (război), uită, iartă, nu pomeni” (p. 137).

Chiar dacă ne amintim formula (uzitată antologic, deja, în *Ubik*, de Philip K. Dick), Perța o impregnează cu suflul său, cu irepresibila dorință de a mărturisi. Scrisul contrapunctic menține suspansul, povestea durează și devine durabilă, construcția epică e distilată într-un alambic secret (sînt atît de puține erorile pe care i le vom ierta!), cauți acul în carul cu fin (cum îl căuta odinioară bosumflatul Cornel Regman) și dai peste povestioara insolită, incandescentă: „scriitorul se mișcă pe masa lui de scris, vin eu, îl ridic, îl pun pe picioare, îi zic: pizda mă-tii de tîmpit. El caută să scape, eu nu, îl iau de picioare, îl întorc înapoi și mă răstesc la el:

bă, dobitocule, am auzit că tu cauți tristețe, ascultă: era o zi minunată de iunie, aerul sfîrșia în jurul unor elice, atunci cînd nu se învîrtea de gradant în jurul domnișoarelor pe care cu toții le stimam, cu atît mai mult cu cît erau slute. Noi căutam rădaște și cînd le găseam ne făcea o absolută plăcere să le aruncăm pur și simplu sub roțile unor camioane mici pe care eu și cu amicii mei le inventam și de a căror construcție ne ocupam” (p. 140).

Cu *Teofil și Cîinele de lemn*, scrisul lui Cosmin Perța își păstrează intactă ardoarea, dar iese deodată în cîștig: maturizat, armonios, limpezit. Ceea ce mă duce numaidecît la gîndul: prozatorul îl va purta de acum în spinare pe Cosmin-poetul, pe drumul cel lung.

Nota autorului: articolul a fost cenzurat de conducerea revistei *Tribuna*.

Jurnalul unui solitar

Marcel LUCACIU

Prozator de prim rang al literaturii române interbelice, Camil Petrescu s-a bucurat relativ târziu de aprecierile favorabile pe care le merita, cu prisosință. Refuzând în mod categoric să adere la vreun clan literar și considerând că talentele adevărate sunt individualități, autorul prodigioasei nuvele *Moartea pescărușului* s-a izolat în mijlocul unei vieți furtunoase, dând la iveală marile sale capodopere: în proză - *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* (1930) și *Patul lui Procust* (1933), iar în teatru - *Jocul ielelor* (1918), *Act venețian* (1919), *Suflete tari* (1922) și *Danton* (1924-1925). Despre această izolare, despre această zbatere între peretii de sticlă ai cotidianului mercantil vorbesc - cu o frustă sinceritate - *Notele...celui care „vedea idei”* și visa - imperturbabil - la *Noocrația necesară*.

Îngrijit și prefațat de regretatul Mircea Zăciu, jurnalul lui Camil Petrescu - *Note zilnice* (1927-1940), Editura Cartea Românească, București, 1975 - dezvăluie una din multele sale obsesii și anume modul în care se reflectă propria-i personalitate în conștiința contemporanilor. Și totuși, nu avem de-a-

face cu un jurnal propriu-zis, întrucât semnatarul lucrării filozofice *Doctrina substanței* nu înregistrează strict cronologic evenimentele (sunt mari pauze, în acest sens), ci se întoarce, cu predilecție, la perioadele lui de criză. De altfel, scriitorul nu crede în utilitatea sau importanța unui jurnal, dar simte nevoia unui solilocviu (ultra)lucid și edificator: „Un jurnal e un lucru anost și aproape fără sens. Totuși, simt nevoia unei exteriorizări. O operă literară mi-ar lua timp și mi-ar cere o efortare de care astăzi nu mai sunt în stare”.

Nu întâmplător, însemnările debutează pe 13 ianuarie 1927, anul în care scriitorul avea să împlinească 33 de ani, „vîrsta fatală poezilor”, „vîrsta la care se declară nebuniile sau sfîrșesc aporiile sociale începute la 18 ani”. Trecuseră, însă, abia două luni de la usturătorul eșec al dramei *Mioara*; un eșec în urma căruia scriitorul este contestat și ironizat de confrății literari. Ba mai mult, se declanșează o adevărată campanie de presă împotriva lui Camil Petrescu („un impostor!”), care pornește și el un război cu toată lumea. Singurătatea, starea materială precară și infirmitatea

de care suferă (o hipoacuzie acută, survenită pe front) îl aduc la disperare și îl conduc spre sinucidere: „...niciodată, aproape nici o clipă, nu m-a părăsit gândul sinuciderii”. Iubirea ar putea fi o salvare existențială, dar idealul feminin zămislit de imaginația poetului din *Transcendentalia* este imposibil de transpus în cruda și cenușia realitate românească (fie ea și interbelică!): „Ah, o femeie care să nu fie o ignobilă amantă spirituală, ci o frumoasă și calmă tovarășă senzuală! O bucurie matură de seceriș. Ah, o femeie care să fie atât de puțin frumoasă încât să nu se observe, să-ți lase liniștea, atât de senzuală ca să-ți calmeze nervii, atât de bună camaradă încât, cu averea ei, să poți relua Etica, Estetica și Sociologia în forme care au devenit obsedante. Fără îndoială, însă, că această întâlnire este irealizabilă, căci împotriva ei stau datele noastre sufletești și materiale”.

Uneori, fiind un anticalofil convins, autorul enunță aceleași principii estetice pe care le regăsim și în *Patul lui Procust*. Desigur, atunci când afirmă că arta n-ar avea nimic comun cu ortografia, autorul exagerează, premeditat, gândindu-se doar la senzația de autenticitate: „Domnule, habar n-ai, un scriitor nu trebuie să cunoască gramatica”. Predomină melancolia nedefinită, rezerva permanentă sau chiar disprețul față de contemporani: „Procurorul care, acuzând, ține socoteală de impresia pe care o face acuzatul devine un impotent caraghios. Deci n-am nevoie de stima bunilor mei vecini de viață”. Ori: „Superioritatea unui om n-a constatat niciodată în a colecționa omagiile mulțimii, ci în a suporta disprețul ei”. Pe parcursul mai multor pagini se face o întreagă teorie a „succesului” potrivit căreia succesul te-ar face „bun”, insuccesul - „rău”. Revin, obsesiv, notațiile de genul: „Sunt dezgustat, discursat, nesfârșit de obosit”. Asemeni avangardiștilor,

însăși literatura ajunge să-i trezească un sentiment de repulsie: „Literatura a ajuns să mă dezguste până la îmbolnăvire, ca hrana cu cartofi fierți când eram prizonier”. Nu lipsesc nici reflecțiile pline de amărăciune: „Sărăcia îți dă un suflet de sclav. E murdară”. Acostat de tot soiul de indivizi care vor să-i afle părerea într-o anumită chestiune ori să-i ia, cu orice preț, un interviu, prozatorul dovedește că are o „sensibilitate năzdrăvană” precum Ștefan Gheorghidiu și devine, brusc, irascibil: „Ce? De ce nu mai scriu? De ce nu mai scot romane? Dar de câte ori trebuie să v-o spun? De câțiva ani am ajuns un fel de flașnetă, tot repetând cuvintele. Ei bine, află că n-am să-ți spun și dumitale de ce nu mai scriu! Este pentru că e inutil! Ce-i aia...să scriu romane...nuvele...să scrie câțiva inși de tine...și-apoi? N-are nici un rost. Nu mă plictisi cu astfel de întrebări. Se ajunge la stupizenie cu această idee de... fecunditate. Scrii un roman, două, trei, ei și? Ce, eu sînt Cezar Petrescu?” Pe lângă multele frustrări acumulate (imposibilitatea de a-și plăti chiria, la un moment dat, dar și aceea de a-și găsi un serviciu public din cauza surzeniei sale etc.) se pot găsi în aceste însemnări și unele naivități (de pildă, autorul se declară profund nemulțumit că nu i s-a cerut sfatul în problema războiului). Ele nu trebuie neapărat amendate, deoarece sunt, oarecum, inevitabile într-o confesiune pasională.

Departate de a fi rodul unui veleitarism exacerbant, scepticele (și dezabuzatele) *Note zilnice* înfățișează doar „o infimă parte din răfuielele cu contemporanii” și se constituie într-o pledoarie *pro domo sua*, pe cât de autentică, pe atât de dramatică. E pledoaria unui prozator absolut remarcabil, capricios (precum luna aprilie, în care s-a născut!) și incomod (ca orice intelectual veritabil).

Balansoar pe un poem

Imelda CHINȚA

Viktor Șklovski în lucrarea *Arta ca procedeu*, susține că „arta există ca să putem recupera senzația vieții; ca să ne facă să simțim lucrurile, să facă o piatră prețioasă”, iar cartea de debut a Doinei Ira-Tăutan, *Dor de vis*, apărută la Editura *Caiete Silvane*, 2013, ne traspune tocmai o imagine a existenței așa cum a simțit-o și cum a filtrat-o prin propriile simțiri.

Cartea Doinei Ira-Tăutan este *balansoarul roz* al ființei în căutare de echilibru. Citind-o, imaginându-te în *balansoarul roz*, lângă cel *albastru*, îți redescoperi armonia interioară, rezonând cu fiecare fonem devenit atât

de vibrant, deopotrivă casant. Atât de vibrant încât este greu să citești totul dintr-o suflare. Te acaparează și te *cu-prinde* într-un păienjeniș sufocant din care trebuie să te eliberezi adesea pentru ca să nu devină copleșitor.

Există momente în viață când fiecare vrea să înlăture apăsarea interioară, după o acumulare de experiențe pe care unii aleg să le deghizeze într-o formulă scrisă. Scrisul capătă astfel, valoare cathartică, este o terapie, o cură a scriitorului modern. Doina Ira-Tăutan nu doar se confesează prin scris, dar gestul de a așterne gânduri pe hârtie, detensionează și vindecă.

„Izbucnirea inconștientului este fundamentală vieții spirituale (Freud)”, iar subconștientul se oglindește în orice scrie un autor. Feliă de viață nu poate reprezenta decât propria viață sau a unui alter ego, scrisul devenind astfel univers compensatoriu pentru Doina Tăutan.

Dor de vis - un titlu simbol - devine un dor de împlinire a ființei, este durerea ce se coagulează într-un lirism distilat, eteric. Este deopotrivă poezia ființei care se caută neconținut printre ruine, care vânează sensuri și împliniri.

Prin acest volum, Doina ne oferă un parcurs existențial aproape neverosimil, un traseu al devenirii de la copilăria în care protagonista scrierii, Dina, este nevoită să descopere răul lumii în care trăiește - un rău ce spulberă vise și estompează simțiri -, treversând prin adolescența zbuciumată aflată sub semnul singurătății, al necuvântului, al lipsei de dragoste, etapă urmată de maturitatea presărată cu ostilități și dezamăgiri - toate reconstituind un parcurs al individului într-o confruntare cu destinul neprielnic.

Imensitatea albă devine confesorul unui alter ego în încercarea de a-l regăsi pe primul, de a-l diseca și a-l înțelege, exhibând armonii și materializând ecouri ce păreau disperate. Cartea completează ființa, emanând o dorință de evadare, de eliberare, de acceptare a destinului. Este confruntarea permanentă a omului cu el însuși, cu limitele sale, cu frustrările trecutului și cu neîmplinirea în segmentul cel mai important ale devenirii - iubirea. Este stigătul care și-a pierdut mușenia, un stigăt aspru, dureros al *durerii de dor*.

Raportarea la celălalt, plonjarea într-un univers casnic devenit refugiu - toate aseasonate și întreținute de dragostea pentru fiecele atotprezente - devin acte eliberatoare, cu funcție cathartică: „Legătura cu fetele mele, după plecarea din casa părintească pe propriul lor drum, cum se spune, a rămas tot atât de specială, de apropiată ca și înainte”.

Formula pe care ne-o propune Doina Tăutan este greu de determinat, iar dificultatea rezidă din multitudinea formelor și a procedurilor. Sunt recognoscibile elemente de jurnal: „Din jurnalul nedatat al Dinei”, prezența dicteului automat, al visului: „Și, apoi, visele. Cele două vise. Primul era unul lung, din care mă trezeam greu. Timp de vreo doi ani, cam la trei-patru nopți se relua acest vis. Devenise obsesiv”, discontinuitatea narativă și impresia de fapt trăit - toate aceste artificii narative se aglutinează într-o confesiune în care este accentuată analiza unor trăiri interioare.

Dor de vis este un amplu tratat despre singurătate, *proză-poem* în care cuvântul devine sângele care curge neconținut, întreținând viața și speranța împlinirii dorului primordial. Înainte de a fi eliberarea prin cuvânt, Dina, protagonista scrierii, a trăit în captivitate, capturată în universul pe care și l-a asumat, într-o vale a plângerii, a uitării de sine, a ruginirii propriilor trăiri: „Într-una dintre seri, am finalizat un eseu despre singurătate. Despre singurătatea în doi. Adică, singurătatea

mea”. Cuvântul capătă în scrierea Dinei, material caloric, un vitriol ce comprimă esența sufletului, iar ideea, viața sunt combustia interioară. Sentimentul este materializat în logos, devine scânteie ce menține echilibrul: „Acesta a fost începutul. Apoi, am tot scris. Scriam zeci de pagini, mai ales când eram tristă. Scrisul mă liniștea. După ce încredințam hârtiei tot ce simțeam, aveam o senzație de ușurare, eram eliberată”.

Scrierea are un evident caracter reflexiv, autoreferențial, introspectiv, și surprinde prin încercarea de cunoaștere, înțelegere a eului interior: „...Acum, după foarte mulți ani în care n-am reușit să mai comunicăm, o regăsesc pe Dina total schimbată. O femeie senină, liniștită, mulțumită și plină de viață. Tristețea din privire i-a dispărut, are chipul luminos, iar în ochii aceia cu privire ageră sclipesc două steluțe jucăușe. (...) privindu-mă fix, ca și cum voia să fie sigură că înțeleg însemnătatea celor afirmate, îmi spune că a primit TOTUL. Că este o femeie împlinită din toate punctele de vedere”.

Ieșirea din captivitate a Dinei are loc în spațiul virtual care devine pe de o parte un exercițiu al scrisului, pe de alta o experiență a cunoașterii, a iubirii. Blogul, site-ul, messengerul capătă efecte curative, devin un tratament homeopat pentru singurătate, iar scrisul o alinare a *durerii de dor* și a *dorului de vis*: „Computerul devenise prietenul și confidentul meu. Își petrecea timpul cu mine fără să-mi spună vreodată că este prea obosit sau prea ocupat. (...) Îmi accepta destăinuirile fără să mă judece, fără ca măcar să încerce să-mi dea sfaturi, de care, oricum, nu aveam nevoie”.

Povestea celor doi protagoniști, Dina și Victor, începe în spațiul virtual și stă sub semnul logosului. Scrisul va deveni remediul care îi va vindeca de toate eșecurile trecutului: „Chiar dacă nu ești meșter în ale scrisului, o faci. Te alină”.

Cartea capătă, așadar, aspectul unui poem al plenitudinii, o vibrație a unui suflet care nu mai este captiv în propriul purgatoriu, este o eliberare de durerea atâtor decenii de claustrare, de solitudine, de tristețe. Este cuvântul de dragoste a doi Tauri ce se balansează pe un roz și albastru poem, ce se descoperă virtual prin logos înainte de a se strânge în brațe pe un trotuar anost, devenit paradisiac: „Sunt cel mai nesuferit și posesiv Taur din lume/ care,/ astă-noapte,/ gândea/ că atunci când un balansoar roz își va găsi locul/ în camera ta, îl vreau numai pentru mine,/ îmi scrie Femeia dorului dor/ de la celălalt capăt al singurului sentiment/ care mai poate uni două emisfere.//(...) Recitând,/ cântând,/ stârnește mărunte furtuni,/ și-mi potrivește aripile,/ pe care le abandonasem în șifonier înaintea jocului/ de-a singurătatea.// Acum zboară, ridică-te din cenușă, fii pasăre de foc,/ iubește,/ numai astfel poți să scapi,/ numai așa poți ocupa loc pe balansoarul albastru!”. Este, într-un cuvânt, povestea unei sfere - **Dina și Victor** - ce și-au găsit loc în imensitatea galactică de unde va rezona povestea lor asemenea muzicii sferelor, a muzicii orifice accesibile doar inițiaților!

Clipă de neuitare

Elena MUSCA

30 de primăveri au încălzit pământul în Someș Odorhei, locul în care doarme somnul de veci omul care a fost Vasile Lucăcel, primul director al Muzeului de Istorie și Artă din Zălău. Au trecut atâția ani, dar personalitatea sa a fost mereu prezentă în amintirile familiei, ale consătenilor săi, ale celor care l-au cunoscut, care au muncit nemijlocit cu domnia sa, dar și în pomenirea celor care au venit în anii din urmă în contact cu județul Sălaj și cu muzeul. Personalitatea sa este consemnată în istoria locurilor, Sălajul păstrând amprenta existenței sale, un spațiu care l-a dăruit pe Vasile Lucăcel și care, la rândul lui, a dăruit foarte mult, de fapt, a dăruit tot ce a putut Sălajului.

Omagiul adresat domnului Vasile Lucăcel de ***Caramana culturii sălăjene***, sub titlul *Personalități sălăjene*, în ziua de duminică, 17 martie, în comuna Someș Odorhei, a fost organizat sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Asociația culturală JAD, Primăria și Consiliul Local al comunei natale, Școala cu clasele I-VIII din localitate, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Sălaj și Muzeul Județean de Istorie și Artă Zălău. Au fost împreună la acest eveniment fratele, d-l prof. univ. dr Ioan Lucăcel, diplomat arhitect la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, veri și nepoți de veri și familia lărgită, formată din locuitorii comunei și cei care l-au cunoscut și apreciat pe Vasile Lucăcel.

În anul 1983, la priveghiul care a avut loc în Sala romană din incinta muzeului, unde a fost depus catafalcul cu trupul său neînsuflit, unul dintre foștii profesori de la Școala de Arte și meserii din Cehul Silvaniei, al cărui elev a fost d-l Lucăcel, își amintea că acest om mare în timpul vieții a fost un copil mititel, care nu ajungea bine la bancul de lucru din atelierul școlii și a fost nevoit să-și pună un scăunel pe care se cocoța ca să fie la nivelul necesar. Dar era foarte bun la carte, talentat și mereu mânat de curiozitate să descopere lucruri noi și să le aprofundeze pentru propria cunoaștere. A fost un copil cu vădite înclinații pentru desen și talentat. Așa se face că după ce a lucrat în Brașov într-o fabrică care în anii războiului producea armament, a absolvit și cursurile liceale (tot în timpul războiului, perioadă în care se făceau 10 clase) și s-a înscris la Școala de Arte Frumoase din București. Îl vedem absolvent în anul 1949, și iată că își împlinea un vis, acela de a urma facultatea de arte, un ideal al tânărului sălăjean pornit să cucerească lumea în urmă cu 23 de ani.

După absolvire a revenit acasă, la școala din sat, unde a fost profesor de desen și de limba și literatură

română timp de 2 ani. A fost dascăl și pentru cel mai mic dintre frați, d-l prof. Ioan Lucăcel, care avea 7-8 ani la vremea respectivă. Își amintește cu drag de acele timpuri petrecute împreună cu fratele său acasă și la școală, bucurându-se de căldura unei apropieri care i-a ținut foarte legați pentru totdeauna. Cu glas înlăcrimat a povestit în timpul festivităților de omagiere că Vasile a fost cel care l-a încurajat să învețe și l-a sprijinit material, cât a putut, în timpul studenției din București. Au avut o legătură aparte, în care sentimentele fraterne s-au amestecat cu un plus de respect și recunoștință, care durează și astăzi și a căror intensitate nu s-a estompat odată cu trecerea anilor.

Pictura a fost prima pasiune a lui Vasile Lucăcel, dar nu i-a dedicat timpul pe care ar fi dorit, deoarece a fost mereu solicitat de autoritățile raionale în activități culturale. În timpul pe care și l-ar fi vrut, poate, liber, a participat la activități fără număr de culturalizare și de verificare a patrimoniului rămas după trecerea frontului. Să nu uităm că este vorba de perioada în care localitatea Someș Odorhei se încadra în raionul Jibou, regiunea Baia Mare, astfel că terenul de acțiune era vast, ajungând până în zona Fărcașa, iar spre Satu Mare, Sălajul a avut în componență până la finele anului 1968 și localitățile Tășnad, Carei, Valea lui Mihai din Bihor, cu zonele aferente. V. Lucăcel avea o informație culturală bogată, formată în anii de studii, dar și de ambianța cercurilor pe care le-a frecventat în Bucureștiul studenției sale și de peregrinările sale prin țară, care, chiar măcinată de război mai avea încă o elită culturală de excepție până prin anii 1950. Ca pictor, în tablourile sale a immortalizat florile și portretele celor dragi lui. Așa se face că au rămas în colecțiile muzeului două uleiuri pe pânză reprezentând flori, pictate într-o manieră viguroasă, realistă, cu un efect exploziv al culorilor într-o exaltare cromatică. Portretul tinerei doctorițe din Someș Odorhei care a fost contemporană și, poate, confidenta primilor ani de activitate culturală ale profesorului V. Lucăcel, este o lucrare grafică a artistului nostru, aflată și ea în colecțiile muzeului grație donației din partea familiei prof. Cornel Nemeș și a soției sale. Mai sunt lucrări în colecții particulare, cu flori și portrete de femei, unele dintre ele artiste. Nu a avut timp pentru mai mult, liniștea și armonia contemplativă din lucrările sale fiind întrerupte de numirea sa în funcția de director al Muzeului de Istorie și Artă din Zălău, prin decret, în data de 1 mai 1951. Și de aici a început o altă etapă. Definitiv pentru omul Vasile Lucăcel și pentru devenirea sa ca personalitate în cultura locală și

națională, în muzeologia sălăjeană.

La început a fost doar un om tânăr care avea o numire în funcție și un interior alcătuit din 2 săli în clădirea de pe str. Crinului nr. 1, în colțul vechii pieți unde astăzi este clădirea Prefecturii și a Consiliului Județean Sălaj. Acolo a strâns primele piese din colecțiile, care existau deja în Zalău datorită acțiunii unor înaintași care au încercat să organizeze, încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, un muzeu. Trăia efectiv în același spațiu cu muzeul, unde își amenajase și spațiul de dormit. Avea numirea, spațiul, piese și angajase o femeie care să întrețină curățenia și să supravegheze „muzeul”, pe Erzsi-neni. Muzeul avea acum personal: erau 2 oameni.

Când a terminat facultatea de istorie, a venit și d-na Éva Lakó și muzeul era deja mărit ca personal. A primit și spațiu nou după reînființarea Sălajului ca județ, din 1970 transferându-se în sediul actual de lângă piață. Clădirea a fost construită de asociațiile de meșteșugari din Zalău, a fost în perioada interbelică primul Liceu de Stat românesc din oraș și apoi a devenit muzeu. Nu în totalitate, ci pe rând i-au fost atribuite săli. I se datorează lui V. Lucăcel modul convingător în care a pledat în fața autorităților pentru ca toată clădirea să revină muzeului. S-au operat transformări interioare și exterioare și s-a extins clădirea spre vest. A fost convingător nu numai în vorbe, a fost convingător prin fapte, deoarece împreună cu d-na Eva au colecționat numeroase piese și au cumpărat numai atunci când nu se putea negocia cu deținătorii să doneze colecțiile. A îngrijit și sporit patrimoniul muzeului până într-atât, încât spațiul a devenit iarăși neîncăpător. Maestrul Ioan Sima dorea să înzestreze colecțiile de artă ale muzeului cu pictură și lucrări de grafică proprii. Așa că au început, împreună cu d-na Pia Badiu, înarmați cu răbdare și cu multă diplomatie, să-l convingă pe maestrul Ioan Sima să doneze lucrări proprii și piese de mobilier și de artă populară cât să umple o galerie de artă.

Rememorând împreună cu Pia Maria Badiu momente din acele timpuri, ne-am dat seama că deschiderea acestei galerii de artă a devenit nu numai o țintă în ultimii ani de viață ai d-lui Lucăcel, ci și un mare suport spiritual prin patrimoniul său. Inaugurată în anul 1981, a fost un adevărat regal pentru Zalău prin participarea selectă a artiștilor la acest moment. Galeria a fost definită de critici de artă recunoscuți ca fiind o adevărată bijuterie între muzeele de artă la nivel național. Dar s-a dovedit a fi, din nou, neîncăpătoare. Așa că, V. Lucăcel și Pia Badiu au convins autoritățile locale să aprobe și să finanțeze o extindere pentru expoziția de artă plastică contemporană. Lucrările au început, dar d-l Lucăcel nu le-a văzut terminate și nu a mai fost el cel care a inaugurat noua expoziție în vara anului 1983. Solicitări mari și presiunile la care a fost supus în timp, atât din partea autorităților cât și din partea colectivului muzeului, i-au afectat sănătatea. Muzeul

avea în anii '70 următoarele secții: arheologie, istorie, etnografie, artă, conservare, un oficiu pentru patri-moniu și personal specializat pentru supraveghere. Se efectuau săpături arheologice sistematice în localități istorice, la Buciumi, Marca, Tihău, după 1970 la Porolissum și peste tot unde erau semnalate descoperiri arheologice. Bogăția aceasta istorică a județului Sălaj l-a determinat pe V. Lucăcel să se instruiască în domeniul arheologiei, care făcea pași mari datorită investițiilor din partea statului. A fost autodidact în acest domeniu, dar a învățat o dată cu ceilalți, mai tineri, deoarece nu existau cursuri speciale în cadrul universităților. Și ca muzeograf s-a format întâi din practică și apoi prin cursurile organizate la nivel național. A avut reale calități pedagogice, datorate și activității sale din școală în primii ani de serviciu. Era dispus oricând să facă ghidaj în muzeu și în siturile arheologice din județ.

A trăit singur în viața privată, nefiind căsătorit și neavând copii. A fost un om singur, dar nu însingurat, deoarece a fost mereu înconjurat de prieteni, de buni prieteni. Frecvența un așa-zis „Punct de întâlnire” după definiția modernă, aceasta fiind componenta oarecum boemă a vieții sale. Avea, cu certitudine, un alt fel de a „auzi” lucrurile cotidiene decât majoritatea dintre noi. Și un alt fel de a le vedea.

În calitate de manager, avea dorința de a ne face să ne simțim bine. Să ne simțim importanți. Unii dintre noi poate au simțit că sunt atât de importanți, încât trebuia să nu-și mai respecte directorul. Așa cum se întâmplă acolo unde sunt oameni specializați în domenii selective, orgoliile se supradimensionează. Și lovesc cu duritate și perseverență până demolează. Orice și pe oricine este perceput că le stă în cale. Așa se face că inima d-lui Vasile Lucăcel a trecut succesiv prin preinfarct și infarct. Eu însămi l-am perceput în perioada cât mi-a fost șef ca fiind atent, hotărât să mă determine să mă pregătesc în meseria de muzeograf. Avea o vorbă bună de spus dimineață, la începerea programului, dar când era stresat știam toți din modul în care parcă pufăia când făcea tururi prin muzeu sau pe coridorul de la parter. Era primul care intra în muzeu, căci deschidea de obicei muzeul și, de cele mai multe ori, ultimul care pleca din instituție. Așa a fost până în momentul din martie 1983 când i-au crescut aripi până la cer în cea de-a 57-a primăvară a vieții sale. O primăvară scurtă pentru domnia sa, de fapt scurtată tragic de acea boală a inimii. A fost o zi schimbătoare meteorologic, cu soare și furtună, când a vrut să vină până la muzeu dar s-a întors din drum, conștient că se simte rău. S-a așezat în pat, a luat o carte și a aprins veioza, apoi a închis, într-un moment de slăbiciune, ochii pentru totdeauna. A făcut parte din categoria de oameni despre care Nichita Stănescu spunea că ei au murit, dar s-au nemurit. A fost dintre oamenii de seamă ai Sălajului. A fost odată Vasile Lucăcel....

Vasile Lucăcel (1926 - 1983) - ctitor al Muzeului Județean de Istorie și Artă - Zalău

Marin POP

Pe data de 25 martie 2013 s-au împlinit 30 de ani de la trecerea în eternitate a regretatului istoric și om de cultură sălăjean, Vasile Lucăcel, ctitorul muzeului din Zalău. El s-a născut pe data de 2 februarie 1926, la Someș-Odorhei, într-o familie țărănească simplă. Era primul din cei trei copii ai lui Gheorghe și Ana Lucăcel.

A urmat cursurile școlii primare în satul natal, după care s-a înscris la Gimnaziul Industrial din Cehu Silvaniei. După 4 ani a absolvit gimnaziul, primind diploma de lăcătuș mecanic. Fiind vremuri grele, deoarece izbucnise cea de a doua mare conflagrație mondială, la vârsta de 15 ani s-a angajat la Uzinele „Astra” din Brașov, care confecționau armament pentru front.

Reușește, totuși, cu eforturi deosebite, să termine liceul și să se înscrie, în toamna anului 1944, la Facultatea de Arte Plastice din București. A absolvit cursurile acestei prestigioase instituții de învățământ în anul 1948, cu specializarea pictură.

Se reîntoarce în satul natal, unde predă desenul. Nu peste mult timp este numit activist cultural la plasele Surduc și apoi Jibou. Acum începuse durerosul proces de colectivizare forțată a agriculturii și se încerca, prin toate mijloacele, lămurirea țăranilor să se înscrie în Colectiv. În acest sens, la nivel de raioane au fost înființate Secții de Cultură și Artă care, prin căminele culturale de la sate, aveau sarcina de a organiza diferite „acțiuni culturale” în care să fie arătate „beneficiile” sistemului agrar socialist.

A venit însă anul 1951 când, prin decizia nr. 3438 din 15 mai 1951, este înființat muzeul din Zalău, iar Vasile Lucăcel este numit în funcția de director. Înființarea muzeului din Zalău și munca depusă pentru a-l aduce la nivelul celor mai importante și respectate muzee din țară o considerăm a fi cea mai importantă realizare a înaintașului nostru, Vasile Lucăcel.

Era prima instituție muzeală organizată în Sălaj, cu toate că au existat mai multe încercări de a înființa un muzeu al județului. Amintim aici doar pe cele din perioada interbelică. Astfel, în anul 1923 despărțământul sălăjean al Astrei, prin președintele Nicolae Cristea reunește ceea ce a mai rămas din colecția Szikszai cu o colecție muzeală școlară, organizând astfel cu aproximativ 100 de obiecte cu valențe istorice un nucleu de muzeu. Ajuns în fruntea Despărțământului central județean al Astrei, Leontin Ghergariu a obținut o clădire pentru Casa Culturală

a „Astrei”, unde au fost amenajate și spații pentru un viitor muzeu, în care au fost expuse, alături de ceea ce a mai rămas din colecția Szikszai, și artefacte descoperite la Porolissum ca urmare a reluării cercetării științifice din acest important sit arheologic sub conducerea profesorului Constantin Daicoviciu. Evenimentele nefaste din toamna anului 1940 fac să se piardă și de această dată bună parte din obiectele expuse.

În anul 1951, la înființarea sa, muzeul din Zalău nu dispunea de piese și nici de local, dar bogata zonă arheologică din Sălaj scotea la iveală, în fiecare an, materiale. În lipsa unui muzeu, toate artefactele descoperite luau drumul altor orașe mari (Cluj, București, Deva, Blaj etc) sau de cele mai multe ori dispăreau fără urmă.

În evoluția muzeului din Zalău se disting mai multe etape: 1951-1955; 1956-1965; 1966-1976 și 1976-1986, când are loc ultima reorganizare a expoziției de bază, cu unele modificări după 1989, în ceea ce privește regimul comunist din România.

Prima etapă se caracterizează prin eforturile directorului Vasile Lucăcel pentru obținerea unui local unde să poată fi adunate piesele răspândite prin oraș sau în satele din zona anticului Porolissum. La începutul lunii august 1951 a obținut, la etajul clădirii din str. Crinului nr. 1 patru încăperi cu o suprafață totală de 150 mp din care pentru expoziție au fost repartizați 72 mp.

Având la dispoziție acest modest spațiu, Vasile

Lucăcel întreprinde o muncă asiduă pentru strângerea colecțiilor și constituirea patrimoniului muzeal. Astfel, în urma unor înțelegeri, Liceul de cultură generală din Zalău cedează muzeului în acel an (1951) un număr de 178 piese, în special de arheologie.

Tot în anul 1951 aduce de la Moigrad și din alte locuri unde erau depozitate un număr de 46 piese din piatră printre care inscripții, fragmente de reliefuri, capitele de coloană, apărute la suprafață prin săpăturile arheologice efectuate de Constantin Daicoviciu (1939), A. Radnoti (1941-1943) și Marius Moga (1949).

A solicitat sprijinul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca și prin bunăvoința academici-anului Constantin Daicoviciu se aprobă transferul de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei a 73 piese arheologice.

În perioada 1953-54 a efectuat numeroase deplasări în satele din zona anticului Porolissum pentru a depista și achiziționa piese ce se găseau în posesia țăranilor, descoperite cu ocazia lucrărilor agricole. A achiziționat în special unelte, arme, piese mărunte de bronz, monete etc. În martie 1955 patrimoniul muzeal crește cu peste 130 de piese provenite din săpăturile efectuate la Porolissum, în anul 1949, de către profesorul Marius Moga. Astfel, la sfârșitul anului 1955 în colecțiile muzeului se regăseau un număr de 3.259 piese.

Pe linie expozițională, a început organizarea unor expoziții temporare, pe diferite teme.

La începutul anului 1952, Vasile Lucăcel vernisează prima expoziție de bază a muzeului, modestă, în două săli, unde în 3 vitrine și pe câteva podiumuri erau prezentate piese arheologice, însoțite de unele materiale complementare (texte, desene, hărți) ilustrând modul de viață în epocile respective.

În munca sa a fost ajutat de un larg colectiv de colaboratori și prieteni, printre care, la loc de cinste, îi amintim pe Leontin Ghergariu și Grațian C. Mărcuș.

A doua etapă, 1956-1965 se caracterizează prin aceleași eforturi depuse de către Vasile Lucăcel pentru depistarea de colecții și piese descoperite izolat, organizând cercetări în tot cuprinsul zonei de activitate, ajutat de colaboratori.

La sfârșitul anului 1958 intră în patrimoniul muzeului o frumoasă colecție de 3.726 piese arheologice, în special piese de podoabă din bronz, geme, opaițe, fibule, aplici etc, descoperite în zona anticului Porolissum. Colecția a aparținut familiei Wesselenyi-Teleki și a fost donată muzeului din Zalău de către Ana Teleki din Jibou.

La sfârșitul acestei etape, în anul 1965, muzeul dispunea de un patrimoniu cuprinzând 14.333 piese.

Datorită creșterii patrimoniului, a faptului că vechiul local nu mai corespundea, Vasile Lucăcel intervine la autoritățile locale și primește, încă din anul 1955, o parte din încăperile actualului local. Spațiul

se extinde, ajungând în anul 1960 la 9 încăperi cu o suprafață totală de 488 m.p. Tot datorită demersurilor întreprinse de Vasile Lucăcel, autoritățile locale au hotărât ca noul local să fie trecut în proprietatea muzeului, în decembrie 1961.

În această perioadă are loc o reorganizare totală a expoziției de bază, care se deschide publicului la data de 7 mai 1961. Ea a fost completată și revernisată la 23 august 1964.

Un salt deosebit a fost realizat de către muzeu în perioada 1966-1976, când patrimoniul său a fost îmbogățit substanțial prin achiziționarea de către directorul Vasile Lucăcel a numeroase colecții sau piese obținute prin săpături arheologice. Amintim aici că prin negocierile lui Vasile Lucăcel cu marele colecționar Silviu Papiriu Pop din Buciumi au intrat în patrimoniul muzeului din Zalău peste 1.500 piese arheologice și istorice.

Dacă până în 1965 muzeul avea o singură secție, secția de istorie, de la această dată muzeul din Zalău a devenit un muzeu mixt cu 3 secții: secția de istorie veche, secția de artă populară și secția de artă plastică contemporană.

An de an, începând cu 1963, împreună cu mai tinerii săi colegi și în colaborare cu renumiți specialiști de la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca (Mihail Macrea, Eugen Chirilă, Nicolae Gudea) a efectuat ample săpături arheologice la Porolissum, Tihău, Românași, Buciumi, Bologa (castre romane); la Panic, Stârci și Marca (așezări ale dacilor liberi); la Doh, Crasna și Derșida (epoca bronzului); la Zăuan (neolitic).

În anul 1969, în colaborare cu Muzeul din Oradea s-au efectuat cercetări arheologice la Derșida, descoperindu-se o mare așezare aparținând epocii bronzului (cultura Wietenberg). Tot în colaborare cu bunul său prieten Sever Dumitrașcu de la Oradea, profesor la Facultatea de Istorie-Geografie și Director la Muzeul Țării Crișurilor au efectuat, împreună cu studenții, în anul 1972, săpături arheologice la cetatea dacică de la Marca.

În domeniul valorificării științifice a rezultatelor cercetărilor, amintim că în anul 1968, împreună cu Eugen Chirilă, Vasile Lucăcel a publicat „Catalogul colecției de monete antice”, iar în 1970 culegerea de articole „Tezaur monetare din nordul Transilvaniei sec. XVI-XVIII” și monografia „Un tezaur dac din nord-vestul Transilvaniei”.

În anul 1972, cercetările arheologice de la castrul roman din Buciumi au fost materializate cu apariția volumului „Castrul roman de la Buciumi”, autori Eugen Chirilă, Vasile Lucăcel, Nicolae Gudea și Constantin Pop. Lucrarea a apărut în două ediții, în limba română și germană și constituie o lucrare de referință pentru cei care studiază epoca romană și limesul roman.

În anul 1974 apărea de sub tipar lucrarea „Cetatea

dacică de la Marca”, autori Sever Dumitrașcu și Vasile Lucăcel, iar un an mai târziu lucrarea „Inscripții și monumente sculpturale în Muzeul din Zalău”, autori Nicolae Gudea și Vasile Lucăcel.

Vasile Lucăcel este cel care înființează, în anul 1975, Oficiul Județean pentru Patrimoniul Național-Cultural.

Începând cu anul 1977, alături de un prestigios colegiu redacțional, Vasile Lucăcel editează anuarul muzeului, Acta Musei Porolissensis, care se află acum la numărul 34.

În anul 1981, pe data de 9 iulie, alături de maestrul

Ioan Sima și Maria Pia Badiu, deschideau Galeria de Artă care poartă numele reputatului pictor sălăjean, care și-a donat o mare parte din operă în acest nobil scop.

Din păcate, timpul nu a mai avut răbdare și pe data de 25 martie 1983, când abia împlinise vârsta de 57 de ani, Vasile Lucăcel trece în eternitate, fiind înmormântat în cimitirul din satul natal, Someș-Odorhei.

Ca o minimă recunoștință pentru întreaga activitate depusă în domeniul muzeografiei, Secția de Istorie a Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău îi poartă numele.

Daniel Corbu

TOPIREA (Începusem să mor prea devreme)

Începusem să mor. Muream încet în fiecare zi în fiecare oră în fiecare secundă.
Consultam tomurile sănătății și ale bolilor lumii zeci de tratate ale trecerii cărți despre regi glorioși gladiatori, cruciați, castelani și celebre madone, șamani, zoroaștri, exploratori, prinți ai curajului și papi intermediari ai Bunului Dumnezeu și din fiecare se înălța ca un abur

abia perceptibil revoltătorul firesc așa cum din adâncul materiei nimicul.

Începusem să mor vizibil. Îmi spuneau iubitele prietenii vecinii:
Tu nu observi cum mori cu câtă evidență și impardonabil fast chiar fără un pic de rușine în văzul tuturor te topești ca o apă ce se scurge fără de noimă-n adâncuri sau ca o avere căzută pe mâna părăduitorilor?

Începusem să mor prea vizibil. Vorbeam cu mult prea ocupatele celule, cu sinapsele, cuarzii, leptonii, gluonii și-i rugam să oprească un timp lunecarea de nesuportat pentru cei care chiar în acel moment mă acuzau de pierderea clasice demnități a minimei decențe sociale.

Dar totul căzuse în autism și totul

lucra în defavoarea mea și nici scepticismul nu-mi mai era biserica sfântă a rugăciunii iar iubita cea nouă-mi spunea:

– Degeaba ai scris șase mii de poeme despre sânii mersul și părul meu auriu uite cât de vizibil mori în fiecare zi, în fiecare oră în fiecare clipă te zbați ca o floare tăiată și nu faci nimic. Nimic și nimic.
Iar plecarea mea e foarte aproape.

– De mă părăsești - spusei cu glasul pierdut - va fi o rană,

dar ce spun eu
va fi un dezastru mai feeric decât orice apus pentru că ești atât de așezată în inimă, în sânge iar sufletul mi-i ocupat în întregime.
Cum să te desprinzi?

Va fi o rană pe care-o vor vedea toți care se va scurge pe bulevardul Victoriei, pe strada Pușkin și

Lăpușneanu, pe stradela Baudelaire prin clădirea televiziunii centrale prin piețe cluburi de zi și de noapte o rană urâtă ca o lipicioasă meduză ca o inimă însângărată pulsând în dezordine

ca un monstru uriaș.

Iar oamenii zice-vor: ce despărțire urâtă ca un mușuroi ca un oraș oceanic după apocalipticul tsunami!

– Fă ceva - îmi spune noua iubită - și pune capăt acestei ambiguități!

Dar eu continui să mor vizibil

în fiecare zi în fiecare oră

în fiecare secundă

crezând ca și vechii greci în destinul câștigului din pierderea lucrului de pierdut supus astfel măreției pierzaniei și golului absolut

continui să mor vizibil cu nerușinare,

în timp ce-mi îmbogățesc impunătoarea colecție de timbre și fluturi

sau fac adânci reverențe unei gloriei de trei parale

și uneori chiar ascult zile și nopți în șir

cum din adâncul materiei urlă nimicul.

Aurel Pop - Taina căderilor

Lucian GRUIA

Aurel Pop s-a născut la 22 noiembrie 1949 în localitatea Cetățele, jud. Maramureș. Este redactor-șef al revistei literare „Citadela” și director al editurii omonime. A publicat cinci volume de versuri: **„Pelerinaj de secesiune”** (2004); **„Calvarul cuvintelor”** (2006); **„Sonete din regalul disperării”** - sonete, (2007); **„Semne dintr-un trunchi de cuvânt”** (2009); **„Taina căderilor”** (2013), unul de critică literară **„La hanul verbelor”** (2008); două de interviuri **„Cuvinte dintr-un noian de vorbe”** (2009) și **„Deschideri confesive”** (2011); studiul monografic **„Ion Burnar”** (2010); și studiul istoric **„Rezistența țărănească anticomunistă din perioada colectivizării în județul Satu Mare”** (2012).

Prezentăm cititorilor volumul de versuri recent apărut, **„Taina căderilor”** (Ed. Citadela, Satu Mare, 2013).

Pornind de la titlul volumului, trebuie să afirm că nu poți cădea fără să fii la o anumită înălțime, prăbușirea urmând unui moment ascensional. Acest nivel înalt, amenințat acum de cădere, îl constituie tradiția patriarhală românească, ce se detramă astăzi, satul nu mai este etern, așa cum l-a cântat Lucian Blaga: „Demult n-am trecut/ prin satul natal/ Țin bine minte/ era vremea de coasă/ Am găsit în curte doar potcoave de cal/ Și-un câine flămând/ ce lătra lângă casă/ Timpul de aici/ s-a săturat să-l vegheze/ Căruța a înfrunzit/ îmi șoptesc vecinii/ Lovitu-l-a dorul/ și-a-nceput să necheze/ Calul a murit de

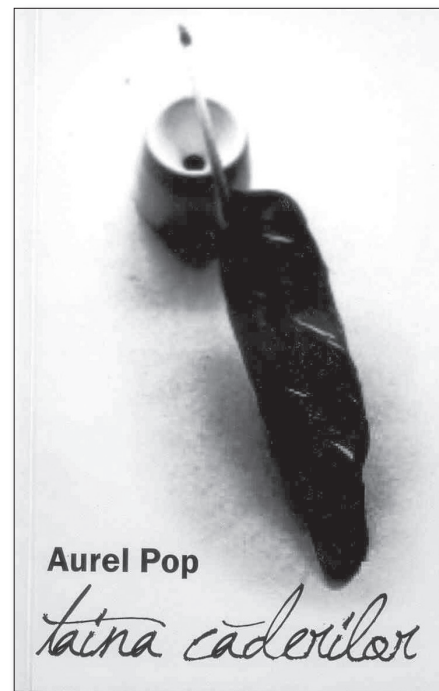
mult/ în fundul grădinii” (*Umbra pereților reci*).

Căderile au fost aduse de epoca postmodernistă, în care globalismul tinde să distrugă orice specific național.

Privit ca un curent literar/artistic, postmodernismul început în America anilor '50 promovează ateismul, pulverizarea tradițiilor, miturilor, valorilor morale etc. Fenomenul provoacă *cele câteva căderi ale poetului* care se datorează: îndepărtării oamenilor unii de alții, marginalizării poetului de către societate, păcatelor oamenilor, decăderii culturii spre un nou Ev Mediu întunecat, orgoliului nemărginit al omului care a vrut să cunoască totul precum Dumnezeu, zbaterii inutile a poetului și lipsa puterii cuvântului său de a schimba în bine societatea. Toate aceste șapte căderi reprezintă în fapt consecințele Genezei pe cale de a fi distrusă de om.

Noul antropocentrism promovat de arta postmodernă, așa cum este teoretizată de ideologii ei (François Lyotard, Gianni Vattimo, Jacques Derrida, Michel Foucault, Giles Deleuze etc.) prezintă caracteristici negative, din moment ce decretează: moartea lui Dumnezeu, desființarea națiunilor, luarea în răspăr a miturilor și tradițiilor.

Efectele acestea sunt surprinse dureros de Aurel Pop în *Crăciun fără colinzi*: „Slododu-i a colinda/ Slobodu-i da' nu-i ce da/ Că nu-i acasă gazda/ C-o plecat printre străini/ În țări calde la căpșuni/ Ș-o lăsat pruncii-n vecini/

Leru-i ler și iarăși ler/ Pe căldură și pe ger/ Leru-i ler// În sate case-pustii/ Curțile pline de spini/ Și sufletul de ciulini/ ...Se duce dorul de copii// Și de părinți plecați printre străini// (...) // „E trist, nimic n-a mai rămas/ Nici dor de țară, nici credință/ O noaptea de Crăciun fără colinzi/ Și colidători în suferință”.

Căderile omului nu pot continua la nesfârșit. La orizont se ivește noul curent literar, transmodernismul, care luptă pentru resuscitarea tradițiilor și a credinței. Chiar teoreticienii portmodernismului îi cântă astăzi prohodul, consecințele postmodernismului fiind contrazise de viața zilnică. Sub amenințarea globalismului, țările și-au întărit naționalismul, cultivând cu asiduitate tradițiile care le dovedesc specificul, iar credința a rămas centrul secret al existenței spirituale.

Aceasta este și aserțiunea

poetului Aurel Pop care nu și-a pierdut credința: „Eu am crezut în ruga Lui/ și-n tot ce-a fost/ Și în puteri ciudate/ urcate din senin/ Un timp pe care astăzi/ se scurge fără rost/ Păstrează petele de sânge/ pe cămașa Lui din in/ Depărtarea ne apropie/ încă nu s-a pierdut/ Sunt lucruri care mă-nfioară/ la fiecare pas/ Sună talanții căzuți/ pe care i-au avut/ Din tot ce-a fost o clipă/ prin tânguire în glas” (*Tânguire în glas*).

În ciuda decăderii societății, poetul continuă să respecte cuvântul și să-l pună în slujba adevărului: „Mai întâi a fost cuvântul/ I-am păstrat/ Începutul/ Curat/ Așa cum a fost/ Păstra-l-oi/ Fără să mă ia la rost/ Pentru voi/ Îl voi prinde cu-n cui/ Într-o carte/ N-am să spun nimănui/ Mai departe” (*Făgăduința*) și continuă să-și iubească semenii: „Pune-mi/ cititorule jurământul în gură/ Că voi aduce pururea/ jertfă Celui de Sus/ Nu voi privi/ niciodată aproapele cu ură/ Voi răscumpă-

ra/ pe cel care s-a dus” (*Semn de aducere-aminte*).

Dragostea rămâne un sentiment sfânt: „Pe sânii tăi/ troița din lemn a înmugurit/ Proptită de-o rimă/ din poemul de față” (*Tânguire în glas*).

Poemul care dă titlul cărții, *Taina căderilor* este rezultatul rupturii dintre poet și societate, interpretărilor răuvoitoare aduse poeziei sale de către unii critici, bârfelor care i se aduc, reproșurilor pe care și le aduce singur că nu a avut curajul să critice mai dur puternicii zilei. Deși suferă că scriitorii nu sunt citați, mai crede totuși în eternitatea poeziei și va continua să scrie în ciuda tuturor condițiilor vitrege ale scrisului în perioada pe care o traversăm: „Cineva-mi strigă:/ Nu te da bătut./ Uite creionul/ ... și/ alt cineva îmi întinse/ o coala albă/ să scriu/ pe nisip/ în pustiu”.

Deși în acest volum Aurel Pop deplânge răsturnarea valorilor și bulversarea existenței, credința

sa se regăsește în această afirmație a poetului Daniel Corbu: „În ce mă privește, refuz să cred că în România *omul ontologic* a fost asasinat de *omul tehnologic*, adică de omul golit de energiile misterioase și de dimensiunea trascendentului care intră în chiar definiția sa. Pentru că, prin condiția sa, omul e legat de căutare și de căutarea căutării. Iar căutarea înseamnă inconfort și nu aplatisare, cum dorește multiculturalismul. De asemenea, refuz să cred că mașina noastră de produs idealuri zace stricată, pradă ruginii și că oboseala românească e profundă, ci doar o astenie trecătoare” (*Note despre posteritatea scriitorului român - Postmodernism și postmodernitate în România de azi*, Princeps Edit, Iași, 2012).

Cartea mai conține o prefață semnată de Constantin Stancu, un cuvânt final de Muguraș Maria Petrescu, precum și numeroase referințe critice utile cititorilor.

Parodie de Lucian Perța

George Vulturescu

Numele Tău este în siguranță
(din *Caiete Silvane*, nr. 98/2013)

Dezgropat, cercetat, sucit și răsucit este postul tău de conducător de la Direcția pentru Cultură, Satu Mare, cu fiecare nouă schimbare de Guvern, cu fiecare amurg al idolilor, fiecare are ceva de spus, fără a cunoaște însă frontiera dintre cuvinte.

Chiar și secretarele, femeii din Ev-Mediul antecamerelor Ministerului, una câte una, țin să-și prezinte

opțiunile, preferințele, nepoții și palmaresele rudelor,
doar-doar vor răzbi până sus, la scaunul tău.

Dezgropat, cercetat, sucit și răsucit este postul tău de conducător de la Direcția pentru Cultură, Satu Mare, de câte ori pe pereții orașului se dă cu var și se lipesc afișele cu candidați cu nume sonore pentru alegerile următoare. Până acum l-au răsucit în zadar, postul tău s-a fixat cu gheara literei de tine, dar dacă postmodernismul

Nu este pe înțelesul tuturor și unora le vine ideea de a schimba din rădăcini mecanismul, rolul și funcția literelor? Ei, bine, atunci nimic și nimeni n-ar mai fi în siguranță!

Dacă se va întâmpla așa ceva acolo, în Nord și dincolo de Nord, coboară spre Sylvania, Creatorule, ascultă a rațiunii povață, acolo toată lumea e cu poezia de-acord!

Peripatetisme

Ioan F. POP

Frumosul este cel mai destoinic aliat al adevărului. Poate este chiar singurul.

Pentru un pseudodestin de scriitor, mulți își ratează destinul de oameni.

Cu unii nici chiar moartea nu are nici un fel de satisfacție. Pedalează doar în gol. Dacă hazardul ne-a adus, e firesc ca absurdul să ne pună cruce.

Fără sonoritatea cuvintelor și fără armonia muzicii nici noi, nici lumea și nici credința nu ar fi ceea ce sînt. Chiar și cu Dumnezeu am *dialoga* altfel.

Neputîndu-ne dedica total lui Dumnezeu, precum Sf. Augustin, dar nici rămîine total sceptici, precum F. Nietzsche, ne rămîine calea *călduță* a intervalului. Credința devine cea mai înaltă formă de *neputință* de care sîntem în stare.

De fapt, scrisul este cel care mă *scrie* pe mine. Eu nu fac decît să-i creez anumite condiții.

Cu trecerea timpului, devenim tot mai siguri pe ceea ce nu știm. Mulți mimează *apăsarea* culturii înainte de a ști ce este cultura.

România prinde viteză doar cînd merge la vale... Luată serios la refec, din ea rămîin doar cîteva pietre funerare.

În condițiile actuale, sfîrșitul lumii devine un deziderat, singura formă de optimism.

Omul este ne-om pentru om.

Prea mulți ar trebui să-i ceară lui Dumnezeu încă o încercare de a-i face oameni. Prima a eșuat.

Dacă dai într-un prost, sar în apărarea lui toți proștii. Dacă dai într-un deștept, se bucură și proștii, și deșteptii.

În poezie am început cu sfîrșitul. De fapt, poezia nu poate începe decît cu *sfîrșituri*.

Scrisul umple cel mai bine nonsensul și inutilitatea. El e mărturia că poți produce ceva și mai inutil decît viața.

Moartea anulează pînă și satisfacția de a nu ne fi dorit viața. Dacă tot ne-a dăruit viața, de ce are nevoie Dumnezeu de moartea noastră?

Numai cînd scrii în mod autentic doar pentru tine, scrii, de fapt, pentru toată lumea. Ca să ajungi cu adevărat la tine, îți trebuie lumea ca referință.

Nu credeam să *învăț* a trăi vreodată... Cît despre moarte, o știm cu toții pe de rost.

În România sînt cinstiți doar cei care nu au apucat să fie necinstiți. La noi, în fiecare zi ar trebui scris un „apel către lichele”. Mă tem de momentul cînd nu o să fie nimeni în postura morală de a-l putea formula.

În ceea ce privește credința, nu trebuie să fim mai severi decît Dumnezeu. De altfel, el nu obligă pe nimeni să creadă. Ne cucerește prin non-prezență.

La a doua venire, Dumnezeu s-ar putea să nu mai găsească nimic. De praful și pulberea lumii ne putem ocupa și singuri. În cazul în care s-ar gîndi să distrugă lumea, Dumnezeu ar avea o sumedenie de aliați. Pentru salvarea ei nu prea ar găsi pe nimeni. Cînd a făcut omul, Dumnezeu s-a gîndit probabil la altceva.

Cultura adevărată te transformă într-un învățcel perpetuu. Incultura - într-un *profesor* perpetuu.

Cunoașterea - heideggerian vorbind -, cotropește lucrurile și fenomenele pentru a le înstăpîni, nu doar pentru a le înțelege în gratuitatea lor existențială.

Unii devin cu adevărat oameni doar după ce sînt despuiți de orice rol social. Devin oameni doar cînd decad.

Nu există nimic *în sine*, ci doar *pentru sine*. Doar Dumnezeu există *în sine* și *pentru sine*. Omul e mai mult un *în sine* falsificat pentru altul.

Iluzia că lumea va fi cîndva mai bună este cea mai neîntemeiată iluzie. Dacă ar fi doar bună, lumea ar dispărea, probabil, în scurt timp.

P.S.

Din acest colț de pagină țin să-i urez omului deosebit și remarcabilului poet și critic literar Viorel Mureșan un sincer și prietenesc *La mulți ani!* Rar mi-a fost dat să întîlnesc simplitatea și candoarea împletite atît de armonios cu talentul și măiestria incursiunii poetice, retractilitatea sfioasă combinată cu ironia acidă ca în cazul său. Fire bucolică și faustică în același timp, de un bun-simț nefiresc, Viorel Mureșan lasă impresia că știe să domolească și să ademenească timpul în plasa încăpătoare a cuvintelor. Știe să îl țină în loc preț de cîteva tăceri molcome. Poezia sa cucerește prin diafanitatea liniilor spectrale, prin tăietura diamantină a esențelor, prin puseurile melancolice bine dozate. Sînt bucuros să mă prenumăr printre prietenii săi din umbră.

Data serbării Sfintelor Paști

Pr. Vasile-Romul POP

Cea mai mare sărbătoare a creștinilor, Ziua Învierii Domnului, nu este sărbătorită în aceeași zi de către toate Bisericile, umbrind multora bucuria praznicului cu întrebări ca acestea: Nu o dată a înviat Cristos? Bisericile, care se numesc ale Lui, au fiecare alt înviat?

Iisus Cristos, Fiul lui Dumnezeu și fiul Fecioarei Maria din Nazaret-ul Iudeii, a înviat din morți în ziua de Duminică, anul 33 de la nașterea Sa în Bethleem, luna ebraică Nissan, ziua 16, care în acel an a căzut în prima Duminică după luna plină, de după echinocțiul de primăvară.

Contemporanii evenimentului, unic în istoria mântuirii, au început să aniverseze această Zi în anii următori, atât în Biserica din Ierusalim (unde s-a întemeiat prima comunitate creștină, cu peste trei mii de persoane, la Rusalii, a cincizeca zi de la Paști, în urma predicii apostolului Petru) cât și în diferitele Biserici înfripate prin misiunile Apostolilor.

Să ne amintim, însă, că asupra proaspăt-înfrigatei Biserici creștine se năpustește cu furie puterea dominantă, atât pe plan local, iudaic, cât și universal, roman. La numai nouă ani de la învierea lui Iisus, Irod Agripa I, adept al principiului talmudic „*bate-voi păstorul și se vor risipi oile*”, dispune arestarea apostolilor Răstignitului; reușește să-l prindă doar pe bătrânul Iacob al lui Zevedei, pe care-l decapitează în cetatea Ierusalim. În anii următori, când celor 12 discipoli li s-a adăugat, prin vrere de Sus, iluminatul din drumul Damascului, Pavel, misiunile apostolice ajung în principalele cetăți ale Asiei-Minor și împrejurul Mediteranei¹, până în inima imperiului - Roma. Reacțiunea păgânității se manifestă prin cezarul nebun - Nero, care în anul 61 inaugurează era catacombelor decretând: „*Non licet esse christianos!*” și pornind sălbateca prigonire a adepților noii religii, al căror sânge va înroși arenele circurilor și crucile de la marginile drumurilor Imperiului - încă 252 de ani².

Când au serbat creștinii catacombelor Ziua Învierii?

Când și cum au putut! Unii țineau prima Duminică după 14 Nissan (Vinerea răstignirii din anul 33), „în strânsă dependență de Paștile iudeilor, sărbătoare care amintea de fapt de ieșirea evreilor din robia egipteană sau săibătoarea azimelor. Alții le serbau chiar în aceeași zi, indiferent când ar fi căzut. Alții le-au ținut cu strictețe a treia zi după 14 Nissan, în Grecia și Antiohia se țineau Paștile în prima vineri de după lună plină (după 14 Nissan), în părțile Galileii se țineau la dată fixă, de către unii la 25 Nissan, de către

alții la 28 Nissan”³.

În anul 313, la Milano, împăratul Constantin cel Mare decretează ieșirea din catacombe a creștinilor - „Edictul de toleranță”. În aceste condiții de libertate se poate organiza, peste 12 ani, primul „sinod ecumenic” - soborul sau conciliul tuturor episcopilor Bisericii creștine universale. Cei 318 Părinți s-au întrunit în orașelul Niceea de lângă noua capitală a Cezarilor - Constantinopole, promulgând primele articole de doctrină creștină („dogme”) și primele reguli de disciplină („canoane”). În legătură cu data serbării Paștilor, Părinții niceeni au pus capăt controverselor pascale⁴, hotărând că: „*Paștile creștine se serbează în prima Duminică după luna plină, de după echinocțiul de primăvară, iar dacă coincid cu Paștile evreilor, se amână o Duminică. Aceasta a rămas regula, valabilă și azi, după care se stabilește data ținerii Sfintelor Paști*”⁵.

Dacă regula este bună și dacă a fost respectată, de unde, dar, provine deosebirea serbării?

De la „unitatea de măsură a timpului” - de la calendar. Primul calendarolog creștin a fost unul de-al nostru, pe numele de călugăr Dionisie, la care el și-a adăugat, din smerenie, cuvântul „Exiguus” = „cel mic”, „smeritul” (470 - 555); el este savantul⁶ care a fixat pe calendar „anul zero” la 25 decembrie 753 ab Urbe Condita, pentru ca omenirea creștină să nu mai însemneze curgerea anilor de la întemeierea Romei prin Romulus și Remus, ci de la data nașterii Fiului lui Dumnezeu, Iisus, în Bethleemul Iudeii, punând piatră de început erei creștine, calculând, apoi, și data serbării Paștilor pentru următorii 94 de ani („tabelă pascală” a anilor 532 - 626 p. Chr.). Numai că, Dionisie Exiguus a fixat data Paștilor pe calendarul din vremea sa, „calendarul iulian”, introdus în imperiu de Caius Iulius Caesar, după calculele filosofului Iulian Sosigene din Alexandria, la anul 44 a. Chr., care a socotit timpul necesar rotirii pământului în jurul soarelui („anul astronomic”) la 365 zile și 6 ore, care 6 ore, din 4 în 4 ani formând o zi, aceasta se adăuga la luna februarie (în „anul bisect”). Dar anul astronomic real este de numai 365 zile, 5 ore, 48 minute și 45 secunde. Diferența de 11 minute și 15 secunde (neglijate de Sosistene, prin rotunjirea la 6 ore), după 128 de ani formează 1440 minute: 60 = 24 ore, o zi în minus, deci rămânerea în urmă a calendarului civil față de cel de pe cer.

După un mileniu, diferența ajunge la 10 zile.

De aceea, pe baza calculelor mai multor savanți⁷, „Papa Grigorie al XIII-lea (1572 -1585) a anunțat la 24

februarie 1582, prin bula *Inter gravissimas*, reforma calendarului iulian prin suprimarea a 10 zile (5-14 octombrie) și readucerea echinocțiului de primăvară la data de 21 martie, cum era și pe vremea sfinților părinți de la Niceea⁸. Calendarul gregorian avea o diferență de numai 26,02 secunde față de cel astronomic, deci 24 de ore se vor cumula în 3.500 de ani. Dar bula papală s-a aplicat doar în lumea catolică, răsăritul ortodox rămânând la calendarul iulian, deci cu zece zile în urmă.

Acestor 10 zile li s-au adăugat încă trei până la începutul secolului XX. Multe personalități ale lumii ortodoxe sesizează problema pascaliei învechite, între care o lucrare de referință aparține eminentului profesor de la Teologia din Cernăuți, Dr. Vasile Gheorghiu⁹. În calendarul propus „diferența dintre anul solar și cel civil este redusă prin modul de bi-sectare până la un minim de 2,02 secunde, ceea ce face ca diferența de o zi și o noapte să ajungă de abia după 42.772 ani”¹⁰.

„În anul 1923 s-au adunat la Constantinopol, într-un sinod, reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe (...) (și) au hotărât cu toții să îndrepte calendarul iulian și să aducă echinocțiul de la 8 martie la 21 martie, așa cum îl așezaseră cei 318 sfinți și dumnezeiești părinți de la Niceea, pe vremea sfântului și marelui împărat Constantin. Hotărârea a fost primită de către toate Bisericile Ortodoxe care au luat parte la sinod (...) urmând ca fiecare să facă îndreptarea calendarului când va găsi vreme potrivită. Astfel, în anul 1924, la 10 martie, a îndreptat calendarul Patriarhia ecumenică de Constantinopol și Biserica Greciei. Apoi, pe rând, Patriarhia Alexandriei, Biserica Serbiei, Patriarhia Antiohiei și în anul 1924, în octombrie, a îndreptat calendarul și Biserica noastră Ortodoxă Română, socotind ziua de 1 octombrie drept 14 octombrie, sărind peste cele 13 zile cu care rămăsese în urmă calendarul iulian”¹¹ Biserica Ortodoxă din Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice zice: „niet!”. Deci toată lumea: pe loc repaus.

Totuși, suntem în secolul XX și Rusia este membră în Liga Națiunilor! Lumea ortodoxă se confruntă cu o problemă gravă: serbăm Paștile de două ori pe an, sau la două date diferite în cadrul Ortodoxiei?

Problema se soluționează la Moscova, în anul 1948, în cadrul unui sinod Panortodox, așa:

I. Prăznuirea Paștilor trebuie săvârșită pretutindeni la aceeași dată, în zi de Duminică, dar nu odată cu Paștile iudaic.

II. Consfătuirea consideră obligatoriu pentru toată lumea ortodoxă a sărbători praznicul Sfințelor Paști numai după stilul vechi.

III. Pentru sărbătorile stabile, fiecare Biserică autocefală se poate folosi de calendarul întrebuițat actualmente.

IV. Este obligatoriu pentru clerici și credincioși să respecte stilul Bisericii locale pe teritoriul căreia se găsesec.

„Iată deci cum reprezentanții a toată Biserica Ortodoxă s-au înțeles la sinodul de la Moscova din anul 1948 și au iscălit ca pentru unitatea (?!) și pacea Bisericii să facem Paștile după stilul vechi, iar toate celelalte sărbători după stilul nou îndreptat până se va face un calendar desăvârșit”¹².

Concluzii:

I. În Biserica creștină universală, în funcție de concordanța calendarelor și de amestecul politicii (laic și ecleziastic), serbarea Duminicii Învierii Domnului s-a ținut:

1. La începutul primului mileniu creștin (33 - 325), sub prigoană iudaică și păgână - când și cum s-a putut într-o epocă dominată de religia oficială idolatră.

2. De la 325 până la începutul secolului VI - conform hotărârii Sinodului întâi ecumenic de la Niceea, fără a se putea vorbi de o generalizare imediată în toate Bisericile locale¹³.

3. De la Dionisie Exiguus (532) până în 1582 „toată creștinătatea serbează Paștile în aceeași zi”¹⁴.

4. De la corectarea calendarului prin Papa Gregorie XIII, până la începutul secolului XX, Apusul (catolic și protestant) respectă calendarul gregorian, iar răsăritul ortodox „tradiționalist” rămâne la calendarul necorectat (cu 10 zile în urmă față de calendarul astronomic).

5. La sfârșitul mileniului doi (din 1924 până azi), lumea creștină vest-europeană și transoceanică serbează Paștile după calendarul corect, iar ruso-greco-româno-sârbo-creștinătatea rămâne la calendarul iulian (44 a. Chr.), deci cu 13 zile în urmă; care 13 zile pot fi mult mai multe: căci, dacă luna plină se arată chiar înaintea echinocțiului, trebuie să se aștepte până la ivirea pe cer a lunii pline de după echinocțiu și - astfel - diferența între data Paștilor apusene și a celor răsăritene poate fi de până la cinci săptămâni!

II. În România, corect, salutar și creștinește ar fi fost ca, după Decembrie 1989, să ne fi apropiat de surorile de gintă latină și prin serbarea, de-odată cu ele, a celei mai mari Zile de praznic creștin - Sfintele Paști. Dar n-a fost să fie așa nici de data aceasta, căci:

1. Biserica Ortodoxă Română nu vrea să fie acuzată că se desparte de tradiția orientală (un as pe mâneacă nu strică niciodată în partida cu... Apusul!) și

2. Biserica Română Unită, greco-catolică, nu poate avea curajul să serbeze Paștile decât de-odată cu toți românii (căci sloganul „nu ne vindem... unguirilor” stă ca o sabie a lui Damocles peste gâtul ei firav). Este, certamente, o ironie a sorții și/sau un blestem balcanic că, deși cele **două mari îndreptări calendaristice universale au paternitate românească** (Dionisie Exiguus - sec. VI și Vasile Gheorghiu - sec. XX), românii nu serbează sfânta zi a Învierii Domnului după „calendarul românesc”, ci după cel... străin. Doi

calendarologi români spun lumii întregi care-i calculul pascal corect, dar ambele Biserici românești (și, după ele, toate cultele neoprotestante) îl scriu în calendarele lor... incorect; dând ocazie și unui preacuvios și învățat călugăr ortodox, arhimandritul Ștefan Gușă, să scrie în foaia mitropolitană de la Sibiu: „Cei care țin corect (Paștile), conform hotărârii sinodului I ecumenic sunt catolicii, nu noi, tocmai datorită îndărătniciei stiliștilor (pentru a nu se serba de două ori Pastile de către aceeași Biserică Ortodoxă)”¹⁵.

Întrebarea retorică: Va trebui să se nască al III-lea „calendarolog român”, pentru a se fixa o zi în care toată creștinătatea să prăznuiască, împreună, Pastile? - nu știm când va avea un răspuns.

Propunerea fericitului mutat la ceruri Papa Ioan Paul al II-lea de a serba Sfintele Paști, indiferent de calendar, în prima sau a doua Duminică din luna aprilie a rămas fără răspuns.

Noi continuăm a cânta cu speranță: „Ziua învierii, popoare, să ne luminăm...!”

Deocamdată s-a calculat că vom serba Paștile împreună în 20 aprilie 2014 și 16 aprilie 2017.

1 v. istorisirea câtorva călătorii misionare apostolice în cartea Faptele apostolilor, 8, 4-40; 9, 31-11, 18; 11, 19-14, 38; 15, 36-21, 16.

2 v. Paul Allard, Histoire des persecutions, 5 voi., Paris, 1908-1924; idem, Le christianisme et l'empire romain de Nero à Theodose, ed. 8, Paris, 1908; exhaustiv, iar pe scurt - Teodor M. Popescu, T. Bodogae și George G. Stănescu, Istoria Bisericii Universale, Ed. Inst. Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1956, p. 57-82.

3 Arhim. Ștefan Gușă, Data Sf. Paști, în foaia Telegraful Român, nr. 15-16, Sibiu, 15 aprilie 1993, p. 2.

4 v., pe scurt, Teodor M. Popescu ș.a., o. c., p. 137-139

5 Apud Arhim. Gușă, ibidem

6 „Un mare geniu, expert în aproape toate științele; unul din acei bărbați pe care obișnuim să-i numim biblioteci vii sau ambulante, încât nu fără temeii a afirmat Casiodor despre el: „tot ce putea căuta cititorul la alții, afla în știința lui în mod strălucit”. Părinte al științei canoanelor, poliglot, teolog profund, trăitor smerit, mediator între răsăriteni și romani. Apud Pr. Dr. Gh. I. Drăguliu, Un fiu de mare faimă al Arhiepiscopiei Tomisului din veacul al VI-lea la Roma, în revista Studii Teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1986, nr. 3, p. 92-111

7 Despre câțiva filosofi și astronomi care au sesizat problema, vezi, pe scurt, Arhim. Cleopa Ilie, Despre calendar, în voi. Despre credința ortodoxă, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1985, p. 259-260.

8 Ibid., p. 261

9 „Sfintele Paști și reforma calendaristică ortodoxă română”, cit. apud Arhim. Cleopa Ilie, ibid.

10 Arhim. Cleopa Ilie, ibid.

11 Id, ibid.

12 Id., p. 264

13 cf. Arhim. Gușă, ibid.

14 Id. ibid.

15 Id. Ibid.

The Ghost

Alexandru JURCAN

Să fie simple coincidențe? Tocmai când aproape terminase filmul *The Ghost Writer*, regizorul Roman Polanski a fost arestat la sosirea în Elveția, unde fusese invitat la festivalul de film de la Zurich. Suntem în 2009, septembrie, 27. Cu 31 de ani în urmă Polanski avusese relații sexuale cu o fată de 13 ani, de aceea a fugit în Franța. Coșmarul pândează mereu în umbră, mereu mai înfometat, cu cât gloria regizorului sporește.

Scriitorul și jurnalistul britanic Robert Harris s-a născut în 1957. A lucrat pentru BBC și a scris cărți care au atras regizori pentru ecranizări. Michael Apted a adaptat în 2001 *Enigma*, iar Jon Jones a realizat *Archangel* în 2005. Robert Harris a publicat *The Ghost* în 2007, carte pe care a ecranizat-o Polanski, colaborând cu scriitorul la elaborarea scenariului. Fostul prim-ministru din film e Adam Lang, însă lumea e convinsă că e... Tony Blair. Coincidențe?

„Scriitorul din umbră” e angajat să redacteze memoriile lui Lang, să le dea o formă artistică. Muncă ingrătă, care va sucomba în descoperirea

unor secrete periculoase. Thrillerul politic al lui Polanski ne poartă într-o insulă misterioasă. Reținem imensul geam al biroului, ca un ecran animat de depărtarea mării, ca o chemare spre o libertate totală. Traducerea titlului în românește - *Marioneta* - nu are sens, deoarece scriitorul din film nu se lasă manipulat, caută adevărul, riscă. Mai degrabă Lang e o marionetă.

Harris scria că „puterea dă multe avantaje, dar rareori cu mâini curate”. De la închisoare, Polanski pune la punct ultimele detalii ale filmului. Cu fervoarea scriitorului din film. Care va muri, deodată, în final. Polanski e doar arestat. Coincidențe?

Joacă în film Ewan McGregor, Pierce Brosnan, Olivia Williams. Interpretare fără cusur, care camuflează instalarea insidioasă a unei doze de monotonie. Curios cum adevărul se ascunde la doi pași, decelat și încifrat de predecesorul său în redactarea memoriilor. Lucrând la acest film, Polanski a avut vreo revelație politică, vreo străfulgerare premonitoare? Ceva anume a reactivat coșmarul biografiei sale? Coincidențe?

Omul - Pricolici: lecturi licantropice cu Andrei Țurcanu și Victor Munteanu

Maria PILCHIN

Abstract

The present article is an example of a usual - comparative - approach to the text. The comparative method gives the researcher a great opportunity to rediscover a text through the other one, to see behind a literary image (e.g. the wolf) a certain poetical perspective that descends from the common myth of lycanthropy. Andrei Țurcanu and Victor Munteanu in their poems propose a world of the turnskin, the mythical spirit of liberty and revolt, which represents an escape from the depressing existence. The writers build the stories from memories of their childhood and harsh realities of the Present. The wolf, the werewolf, denotes a plural metaphor of the human, which was metamorphosized into an animal in a bestial kingdom (an apostate world of political and spiritual crash). The wolf symbolizes the initiating knowledge, the desire to exceed the limits but also is the Dacian symbol of courage.

Keywords: double reading, poetical isomorphism, the Other, *homo domesticus* / *homo animalis*, the werewolf, the lycanthropy.

„Copiii sunt perfect conștienți de acest lucru atunci când insistă să li se repete aceeași poveste mereu și mereu, cu aceleași cuvinte. Ei vor să mai trăiască o dată «surpriza», de a descoperi că cea pe care o credeau bunicuța Scufiței Roșii este, de fapt, lupul. Și e mai plăcut când știi ce vine: neamenințat de șocul surprizei adevărate, te poți ocupa mai bine de efectul intrinsec de surprindere”.

C. S. Lewis, *On Stories*

Ernst Cassirer în al său *Eseu despre om* vine cu „definirea omului ca un *animal symbolicum*” [1, p. 46], ca o ființă care (se) imaginează și (se) proiectează în semne de grad secund. Azi într-o lume a semnelui multiplicat și dialogant, punctul de pornire al lecturii unui text poate fi (și este) un alt text. A ajunge la aceleași idei pe cont propriu duce la crearea de izomorfisme artistice unice, pe care cel care le descoperă nu poate să nu le savureze din plin. Am învățat să citesc comparat literatura, succesiv și uneori recurent, e un păcat profesional și o plăcere intelectuală. Lecturile binare îți oferă exercițiul receptării polifonice a cărților și autorilor, un exercițiu al „întâlnirilor de grup” cu Celălalt. Am citit recent două

excelente volume de poeme semnate de scriitorul basarabean Andrei Țurcanu (*Interior în roșu aprins*, Tipo Moldova, Iași, 2012) și de scriitorul român Victor Munteanu (*Rănirea vederii*, Editura Fundației Culturale Cancicov, Bacău, 2010), texte ce evită intonația pastelată a celor mai multe cărți. Unul din „procedeele” imagistice preferate ale acestor cărți este lupul, ca o metaforă plurală, inițiativă, oarecum ciudată, dar frumoasă, ce ține de forța inventivă a literaturii și de acele mecanisme de interferență și consonanță textuală.

În *Rănirea vederii*, în poemul-prefață, citim un incipit definitiv al cărții: „a fost odată un tânăr care eram eu”, un tânăr ce mereu pare să tindă spre increatul blagian: „Sărut mâna pentru naștere, mamă!/ Că nu m-ai întrebat dacă sunt și eu de acord/ nici dacă mă primește lumina”. Observăm că acest „a fost odată” conturează o microlume prototipică de basm. Tentația înălțimilor: „O, Doamne, dă-mi și mie o adevărată de pasăre”, anunțată de „păsăra- rul Victor Munteanu” sugerează aspirația spre înalt sau spre un *illo tempore* al aceluia „a fost odată”. În contrast cu lumina inițială și cu zborul apare esența umană configurată într-o „noapte lupească”, un temporal de vârcolac cu inima pe care „s-o pască lupii târzii”. Imaginea acestui bestiar lupesc e una metafizică: „Din gândurile mele s-au otrăvit toți lupii” - neliniști firești ale gândului producătoare ale lui *lupus in fabula*, acel lup înrăit, *werewolf*, pe de o parte, dar și curajos și victorios, pe de altă parte, în poemele marca Victor Munteanu.

Or, istoria e făcută și ea din arhetipuri (inclusiv, din arhetipul imposibilului), acest adevăr îl confirmă și Andrei Țurcanu în *Interior în roșu aprins*, unde prezența lui Harap Alb anunță, la fel, o dimensiune a basmului, ca și prezența lupului și a mitului inițierii (lupul ca simbol al cunoașterii prin încercare) la „răspântii de drumuri cu o nuntă-n final”, o descriere atemporală a zilei celei de „ieri” ce se repetă nu o dată în prezent. Autorul basarabean produce o răsturnare a lumii de basm în care găsești „câini vagabonzi, cai de pripas și oameni fără așezare”, imagini ce țin de lumea pe care o populăm azi. Calul și drumul conturează spațiul textual de poveste. Întoarcerea, drumul acasă făcut de Harap Alb, de Făt-Frumos nu e echivalentă însă cu fericirea. Asistăm în *Interior în roșu aprins* la o spargere a canonului morfologiei unui basm: „În Ithaka importanți sunt doar

crescătorii de porci”. „În fața nemărginirii pline de vrajbă”, cel întors nu își are locul. Eroul, pe cal, după un drum dus-întors în (ne)moarte, printre „cai de gumiplastic” și „hăitași măscărici ce iau lumea cu asalt din toate părțile” se simte dintr-o altă poveste. Același motiv al calului îl găsim și la Victor Munteanu: „mi-e câinele singur pe o vreme de cai împușcați”, un motiv al unei povești moderne în care accesoriile de basm sunt anihilate, răsturnate.

Interiorul roșu basarabean e plin de sânge, e unul al revoltei și al resentimentului, acolo se naște vârcolacul, în „temeiul lăuntric”, în „adâncă tăcere a beznei” din jurul nostru și din noi, gura lupului fiind și abisul întunecat în care se cade. Lupul umanizat și omul vârcolac (lupul în piele de miel, falsul prooroc), iată cumplita fabulă ascunsă a acestei cărți. Poetul basarabean anunță o optică a ochiului de lup, o optică a singuraticului, care detașat vede lumea din jurul său. Eul poetic monologhează: „trist și singuratic”, „în moleșeala rumorilor”, parcă ar fi „un lup de omăt”. Lupul în poemele lui Andrei Țurcanu, de cele mai multe ori, este metonimic sentimentului de singurătate, resentimentelor și regretelor, o forță malefică, dar și benefică, un simbol dacic al absolutului, al curățeniei, al vitalității primare și inteligenței inițiatice, al răzbunării și nesupunerii (lupul dacic, lupul-nălucă din pădurea de la Hansca, vechea localitate tracică din Basarabia), dar și al nopții strigoilor din noaptea de Sfântul Andrei. E și ipostaza libertății nietzschiene, căci „cel pe care poporul îl urăște e ca un lup în haita câinilor: el este spiritul cel liber, dușman al lanțurilor, necredinciosul care locuiește în păduri” [2, p. 167].

Victor Munteanu duce mai departe același gând poetic (deși cei doi autori nu se cunosc). „Lupii ascultau drept la ușă”, versul ce anunță faptul că băcăuanul vede lupul ca pe o latență a existenței poetice, alternativa ei, chiar dacă „nu în cuvintele mele își hrănește puii lupoaica”, căci ea îi hrănește cu tăceri, acele grele liniști ale poeziei. Citim la autorul de peste Prut și o poezie despre aparențele umanului: „hai să ne prefacem că nu ne e frig, nu ne e moarte” într-o dimensiune în care „frigul este ochiul de lup” ca o deliberată (i)realitate a unei lumi failibile. „Tu crești un lup împotriva inimii mele” - nimic mai simplu de exprimat un sentiment atât de controversat ca neînțelegerea, dar și simbolul răsturnat al unei dorințe erotice. Ca un prometeic, eul liric constată: „stau pe o stâncă desculț și pier” într-o singurătate în mijlocul celorlalți. Firește, este periculos să fii în opoziție cu mulțimea, și pentru a-și asigura securitatea, fiecare n-are decât să urmeze exemplul pe care îl vede în jurul lui, să „urle împreună cu lupii” [3, p. 36] sau să nu o facă, întrucât libertatea e un fapt de alegere.

Imaginea lupului constituie o adevărată parabolă transparentă în cartea lui Victor Munteanu: „Din lipsă de bani,/ tata n-a mai avut cu ce să numească salcâmul./ Când l-au chemat să dea socoteală, a ară-

tat un lup,/ ca și cum numele lui ar fi ieșit din urletul fiarei” / aceeași revoltă, aceeași stare a celui exclus și nedreptățit, a unui homo Domesticus metamorfozat în fiară, dar și o fiară cumințită până la o ființă a casei, lupul fiind un animal al familiei. Doar că drumul lupesc, itinerarul psihopomp este unul de neîntoarcere: „pe cărarea asta nu se mai poate ieși nicăieri -/ oameni și lupi au mers pe ea și n-au mai ieșit” sau e un itinerar de trecere dincolo în care fiara e un animal-călăuză din bocetele folclorului românesc.

La Andrei Țurcanu citim: „urlăm la lună aidoma lupilor iarna”. Există aici o dualitate ce corespunde unui eu de vârcolac, care este în fiecare din noi, cel pe „jumătate om și jumătate lup”, una ce caută fuga de bestia din sine, dar carnasierul „lup se boncăluiește-n stomac”, căci „pâinea cea de toate zilele nu satură, nu!”, „pântecele vrea dumnezei”, adică o depășire a propriilor limite. Această stare ne copleșește ființa, care fuge în „vis cu extazele unei cicatrice de lup”. Astfel, „ziua de mâine se furișează spre noi... cu pași de lup”, cu incertitudinea unei realități imposibile, cu sfârșitul pe care îl depărtezi „ca și cum moartea ți-ai sorbi-o cu o lăcomie de lup”.

Animalul ce încolțește și „se boncăluiește” în miezul ideatic al cărții e un simbol al maleficului (auto)purificator. Omul zoomorf, omul interregn din familia canidelor și din cea umană, iată un laitmotiv al acestor poezii, cu o rezonanță poetică majoră peste care nu poți să treci. *Canis lupus* este ființa din interiorul roșului aprins în care apare „lupul într-un vis cu o lupoaică roșcată”, poate o *canida* alăptând pe Romulus și Remus, o *Lupa sacra*. Poetul Andrei Țurcanu îmi mărturisea într-o discuție privată că o sete de Absolut e cu siguranță în „Moartea lupului” (un absolut imposibil, proiectat, prin moarte, în nălucirile unei Lupoaice). Lupul este și putere și vitalitate, în viermuiala cuminte, lăncedă a unei existențe de „baltă”. Dar, e și o vitalitate, o putere malefică, anarhică, distrugătoare. De altfel, este în aceste poezii „o sete de ruină” pozitivă, benefică, o pornire de a distruge această lume falsă, a închiderilor și a „cumințeniei” comode, dar și forță malefică, a ruinării și neantizării lumii.

Citind ajungi să gândești și tu că „animalul de pradă este forma cea mai înaltă a vieții capabile de mișcare liberă. Aceasta înseamnă maximumul de libertate față de alții și față de sine, de răspundere proprie și de singurătate, necesitatea extremă de a te afirma luptând, cucerind, distrugând. A fi un animal de pradă conferă tipului reprezentat de om o semnificație deosebită. Un erbivor este, conform destinului său, o pradă și caută să se sustragă acestei fatalități prin fugă, fără luptă. Un carnivor trăiește din pradă. Una dintre aceste forme de viață este, în esență, defensivă, cealaltă ofensivă, crudă, distructivă. Până și tactica mișcării le deosebește: pe de o parte obișnuința de a se refugia, alergarea rapidă,

goana în linii frânte, ocolul și ascunderea, pe de alta mișcarea în linie dreaptă a atacului” [4, p. 24].

Există o lume a goticului întunecat și însângerat în aceste texte, care se luminează cu „întâiul cântat al cocoșului” la care acel Wolfman trăiește revenirea la lumină. Un gotic al unui Ev (Mass)Mediu actual, dar recognoscibil și în crepusculul unei Basarabii ce se înfundă în neant, e timpul în care apar și dispar nălucile, când omul parcurge metamorfoza licantronică, e și un lup ce simbolizează proiecția în viitor, un Chronos cu chip de lup (una din ipostazele lui mitologice) și un lup singuratic, dar vigilant, transformarea în care era considerată drept o onoare la indieni.

„Lângă noptatice țarmuri/ îmi sfâșii carnea, ies din pielea de lup, mă mut într-o piatră/ și strig în gura genunii:/ Lăsați-mă să urlu și să uit”. Acest „licantrop” este mereu prezent, obsesiv, pe tot parcursul lecturii. Pădurea copilăriei în care se rătăcește eul liric basarabean, copil fiind, invocă imaginea romantică a pădurii. Tieck are o narațiune unde pădurea este spațiul în care te întâlnești cu esențele, cu Celălalt, dar și cu tine, căci nu există o esență mai mare pentru fiecare din noi decât noi înșine.

Umberto Eco se referă și el la dimensiunea basmului: „Ce se întâmplă însă când schițez o lume fantastică, cum este aceea a unei povești? Povestind basmul cu Scufița Roșie, îmi mobilez lumea narativă cu un număr limitat de indivizi (fetița, mama, bunica, lupul, vânătorul, două colibe, o pădure, o pușcă, un coș) dotați cu un număr limitat de proprietăți. Unele dintre atribuirile de proprietăți indivizilor urmează aceleași reguli ale lumii experienței mele (de exemplu și pădurea din basm este alcătuită din copaci), câteva alte atribuiri sunt valabile doar pentru acea lume, de exemplu în acest basm lupii au proprietatea de a vorbi, bunicile și nepoțelele de a supraviețui înghițirii de către lup” [5, p. 178-179]. Or, lupii din cele două volume de poezie au proprietatea de a simboliza, de a transpune acea stare poetică, de neexprimat, un fel de latență a poeziei și a existenței, un interstițiu al conviețuirii dintre Bine și Rău, o idee bogomilică, mult mai viabilă și funcțională într-o lume complexă în care purismele sunt mai degrabă niște ideologii utopice.

Aventura imaginii lupești, acest exercițiu imaginativ, ne duce la ideea de libertate și independență, dar și de licantronomie ca un tip de melancolie poetică într-o lume a arhetipurilor dacice. Or, tema este de ascendență dacică, popor ce trăia sub semnul lupului. E

lupoaica romană și lupul dacic, dar e și câinele, de ascendență lupească, prietenul nostru cel mai fidel, dulăul care vine din „daoii” numele lupesc al dacilor.

Gândesc oniricul și ca pe o activitate estetică. Înflorătoarea forță de convingere a unui coșmar, a unei imagini halucinante, iată ce este acest lup citit în paginile semnate de cei doi scriitori după o lectură succesivă a cărților acestora. Interpretările teziste fiind evitate de noi, teorema licantronică reciprocă în cazul celor doi autori reiese dintr-o lectură simetrică firească, un exercițiu adoptat de noi doar după ce am constatat o similitudine de neevitat. Lupul ca *topoi* poetic, ca un mit colectiv auctorial constituie o lume aparte a poemelor lui Andrei Țurcanu și Victor Munteanu. Cărțile acestora constituie un licantronic corpus poeticum care ar putea fi completat și de alte titluri, ale altor autori, textele fiind instanța de decizie într-o apropiere comparată de un autor.

Știm că „Nicolas Abraham și Mária Török, autorii studiului *The WolfMan's Magic Word: A Cryptonymy*, au recitat mereu, timp de câțiva ani, celebrul studiu de caz al lui Freud despre Omul-Lup, precum și relatarea autobiografică a Omului-Lup despre relațiile sale cu Freud și cu alți psihanalști, înainte de a conchide că adevăratul secret, «criptograma» sau «cuvântul magic» al Omului-Lup îi scăpase lui Freud” [6, p. 272]. Or, acest studiu comparat nici pe departe nu se vrea a fi unul exhaustiv și definitiv, e doar o încercare de apropiere de doi autori printr-o prismă comună de lectură.

Victor Munteanu și Andrei Țurcanu sunt scriitorii care fac parte din tot ce scriu, autorii care sunt într-o permanentă căutare a unui *Lupus metallorum*, acel antimoniu alchimic utilizat pentru purificarea aurului (poetic).

Note

1. Ernst Cassirer, *Eseu despre om. O introducere în filosofia culturii umane*. Traducere de Constantin Cosman, București, Humanitas, 1994.
2. Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*. Traducere și studiu introductiv de Ștefan Aug. Doinaș, București, Humanitas, 1966.
3. Sigmund Freud, *Psihologia colectivă și analiza eului*. Traducere de Darie Lăzărescu, București, Mediarex, 1995.
4. Oswald Spengler, *Omul și filosofia vieții*. Traducere de Gheorghe Pascu, Oradea, Editura AION, 1996.
5. Umberto Eco, *Lector in fabula*. Traducere de Marina Spalas, studiu introductiv de Cornel Mihai Ionescu, București, Univers, 1991.
6. Matei Călinescu, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*. Traducere de Virgil Stanciu, Iași, Polirom, 2003.

adevărul

Satul meu cel de demult

**BABELE
ARPĂDOAIE**

Cam de pe la vârsta de 4-5 ani, mama îmi punea în spate o străițucă de lână țesută în dungi negre, albe și roșii, în mâna dreaptă îmi da o nuieluță de alun să am cu ce mă apăra de găștele și curcile care pășteau laolaltă cu puii lor cei mulți și mici pe țelina de lângă Fântâna Bunii. Pregătit de luptă, mergeam cu pas hotărât să văd dacă bunica a mulș destul lapte ca să-mi poată umplea oiaga din straiță și să mă întorc degrabă acasă cu el să-i deie mâncare la Măriuța aia mică din leagăn. Când ajungeam la fântână și o luam oblu peste iarbă, gâscanii se apropiau, sâsâiau, își întindeau gâturile cele lungi să mă apuce cu ciocurile lor late de izmene ori să mă piște de fluierile picioarelor. Eu le dădeam boticuța să mi-o prindă, ei făceau vânt cu aripile de mă speriam și tot-tot mă umpleau de colb și de pene mărunțele ca puful puilor cei galbeni. Mai încolo, vreo patru curcani își înălțau către nori gâturile lor roșii, mărghelate și slobozeau din ele o cântare ca de bulbuci mari de aer care se rostogolesc și se sparg ieșind forțat dintr-un butoi cu mai multe vrane destupate pe rând ori clocoteau ca apa pusă la fiert. Alungat de răutatea păsărilor, fugeam ca din pușcă pâna ajungeam lângă Arpădoai. Bărbatul lelii Matrone, Arpad, era singurul bojan care umbla îmbrăcat ca ungurii și se ținea de-al lor. Bătrânul era foarte bățos, dar pe când am crescut eu și pricepeam câte ceva din drăcăriile lumii acesteia, badea Arpad era în groapă c-un picior. A murit pe la sfârșitul lui septembrie 1944, când satul, aflat sub ocupație ungurească, era la vreo opt km în spatele frontului inamic. Pe o vreme urâtă cu ploii de toamnă interminabile, cu noroaie, frig și mizerie, când ocupații unguri și nemți se chinuiau să fugă de pe frontul Turda - Oarba de Mureș, ca să scape de moarte, badea Arpad s-a dus Dincolo. În sat nu era popă, nu era diac, nu era cine să-i giluiască scândurile de copârșeu. Se zice că, după ce i-au săpat groapa în Țintirim

Augustin MOCANU

l-ar fi luat doi honvezi și doi jândari unguri și l-ar fi slobozit în pământ ca pe-un sac plin cu lut. Îngrijirile creștinești i s-au făcut după trecerea războiului și întoarcerea părintelui nostru, Viorel Cristea, plecat în refugiu la Benic lângă Alba Iulia, satul de naștere al cuvioșiei sale.

Vara, când era vreme bună și mă duceam la bunica, după ce suiam puțin de la Fântâna Bunii, mai totdeauna mă întâlneam cu lelea Matronă. Numai pielea și oase, îndoită ca un covrig, cu tremurici la cap, de nu știai când spune *da* și când zice *ba*, cu ochii gălbeniți de vreme și bulbucăți în afară ca niște cepe, cu buzele tremurând sub o musteață părelnică, se ivea în poartă ca o șopârlă beteagă, se trăgea puțin la stânga și se cuibărea pe laviță ca o cioară într-un crac de prun. Aplecându-se puțin și împingându-și barba înainte, îmi făcea semn cu degetul să mă duc la ea că-mi da ceva. Când deschidea palma mâinii drepte, vedeam doi hurlupi ruginii, de unde știam că au viermi. Urma un adevărat interogatoriu, care decurgea aproape identic, de parcă baba l-ar fi memorat demult și acuma se străduiește să-l aplice fără nicio sminteală:

- Da' a cui ești, mă copile?
- A mamii și a tatii.
- Da' pă ei cum îi cheamă.
- Io nu știu că-i cheamă, nu-i cheamă nime, ei stau acasă la noi.
- Da' pe tine cum te cheamă.
- Nici pe mine nu mă cheamă nime. Mama, când mă strigă, zice Tinule, unde ești, măi? Și io strig înapoi s-audă, aici-s, mamă, su' nuc.
- Da' ce ți-o dat mă-ta să mânzi azi-demineată?
- Ce să-mi deie? Dumnicăciori de pită muieti în lapte fiert, că-s tare buni.
- Da aveți lapte?
- Avem dară. Când fată bivolița, două țâță-i lasă mama la puilul ei și două le trage pentru noi. Amu Mândraia noastră-i starpă.
- Și de unde aveți voi lapte?

graiul
Ziarul cu cel mai mare tiraj din județ

Sălaajului

RADIO

TRANSILVANIA

ZALĂU 94,6 FM

- Ne dă mama bună di la vaca lor, că mulge mult de la Rujana.

- Da cum vi-l dă, pe câți lei lităra?

- Nu ni-l dă pă lei, ni-l de-a nimica să avem că ne trebe și nouă.

De la o vreme și eu mă urăsc să-i tot spui ce vrea, îi pui hurlupii jos pe laviță și fug către bunica să iau laptele.

N-apuc să-mping bine porțița de nuiete ca să mă bag în ograda cea mică a bunicilor, că Burcuș, un cățel roșcat ca o vulpe, și ajunge lângă mine; mai întâi îmi miroase picioarele colbăite, sare de bucurie, crezând că i-am adus ceva, dă repede din coadă, face vreo două-trei roate împrejurul meu, vine pe la spate, se acață cu ghiarele lui micuțe de nădragi, prinde cu dinții un corn de la străițucă, vrând să știe ce-i în ea. Eu râd, îl împing un pic cu piciorul să-mi scot straița din spate și să-i arăt oiaga cea goală, dar el se tăvăleşte pe jos cu picioarele-n sus ca să-l scarpin și să-l gâdălesc, să mă joc cu el, că-i singur și nu mai are cu cine, căci frații lui, cum au crescut puțin toți s-au dus, a rămas numai cu mâța aia neagră ca noaptea și ea nu se ști juca. De se apropie către ea, aia își înțepenește capul, își împinge mustețile cele lungi înainte, scuișcă, face urât ca dracul cel din bolovani, te zgârâie pe bot, te mai scuișcă o dată, fuge iute, se cațără și îndată-i în vârful mărlui, nebuna.

Ajung în pragul cohiei cu cățelul printre picioarele mele cele crepate de umblat prin iarba răurată. Pe când să dau binețe, văd că mama bună se uită la mine cu jele. E supărată puțin că anii trec prea încet și mie nu mi-a venit încă vremea să mă duc la școală, să învăț a citi ca să-i citesc ce scrie într-o carte sfântă pe care o ține sus pe grindă cam demult și n-a citit nime din ea. Lasă gândul acela să zboare undeva în zilele ce-or vini ele când le-a fi de vinit și se întoarce către mine.

- Șezi coalea pă scăuneș de-i bea un pic de lapte. Iau în mână ulceaua cu țâță pe toartă și trag. Laptele e călduț, că nu demult l-a muls, e bun și miroase frumos a bot de vițel mic. Beau cu spor, în vreme ce cățelul leorbăie cu limba dintr-un bliduț de lângă cuptor. În prag apare mâța, cățelul fuge sub pat, Neagra trece să lingă lapte. Când prinde un moment potrivit, Burcuș o tunde afară. Între timp bunica umple sticla cu lapte, vine la mine, mă șterge cu șurțul la gură, îmi pune straița în spate, îmi dă boticuța în dreapta și du-te, copile!

- Spune-i mâne-ta să te trimată și mâne, de poți

duce adă două oiagi că de la vițel i-am mai rupt o țâță să mânce el și iarbă că-i mărișor.

Când ajung acasă și vede că-s tăcut, mama înțelege că mi s-a întâmplat ceva pe drum. Io-i spui de lelea Matronă, ea mă întrebă mâniaoasă:

- Da' nu i-o stat încă graiul la sacu-cela de cioante uscate? Își face o cruce schițată în grabă și-apoi: Să n-aibă grijă, i-a sta ei păstă curat trei zile, haramina dracului!. Și mama, tare mâniaoasă pe babă că mă oprește în drum să mă descoase, o blastămă de mama focului și-și face o cruce mare, mare, sperând că n-a trece mult și-a fi gata și cu Matrona lui Arpad, c-a lua-o la el tată-so, împăratul întunerecului.

- Așe, mamă, iè-i de vină că iesă-n drum să-i îmbește de cap pe copii, întrebându-i cine știe ce, zic eu cu capul plecat în jos.

- Și tu, când mai treci pângă iè, zi-i bună zua și pace, n-ai vreme să te oprești că te așteaptă bună-ta să ièi laptele pântru aia mică.

GIUROAIE

Cum treci podul, când cobori din Deal și-o iai către popa, pe stânga tocmai în colt, unde locuiește azi văduva lui Tati, nu departe de părau, era o casă micuță și joasă, acoperită cu trestie, așezată cu fața spre grădina plină de pruni și cu spatele la drum. Văzut din uliță, un părete vânăt, dat cu spoială din Râpa Șipoțelului, îți retează deodată privirile prin întinderea lui oablă, împetriștată cu pupi albi, însemnați cu vârful meseleului muiet în var. Aceasta era casa Anuchii, unde locuia singură-singurică de prin 1914. O chema Ana și i se zicea Anuca..

Demult, lumea o poreclise Giuroaie, și așa i se zicea mai des, căci era nevasta unuia Giury, care, în ceea bătaie, a fost prins în Galiția, a ajuns în Rusia și l-au dus în Siberia de unde n-a mai putut să vie ori s-a prăpădit, săracul, și nimeni nu i-a știut da femeii lui nicio veste sigură!? Nimic nu e clar. În **Tablou nominal despre locuitorii români, cari au luat parte la războiul din anii 1914 -1918**, întocmit de către o comisie sătească în 1922, Bobiș George, zis Giury este trecut cu mențiunea *dispărut*.

Neprimind nicio știre clară nici din partea oficialităților și nici de la cei întorși acasă din Rusia, unde fuseseră prizonieri, în mintea Anuchii s-a născut și a crescut credința că omul ei trăiește undeva, însă deo-

camdată nu se poate întoarce acasă și nici nu are posibilitatea de a-i trimite vreo veste limpede care s-o liniștească. O dată s-a dus la părintele Izidor Raica și i-a mărturisit credința iar cuvioșia sa a îndemnat-o să-și întărească nădejdea, căci Bunul Dumnezeu așa dorește și așteptarea ei îndelungată nu va fi zadarnică.

Fiindcă așa s-au așezat lucrurile după război, Anuca și-a pus la rând mica ei gospodărie astfel încât, singură cum era, să poată lucra și trăi fără a fi nevoită să se milogească la cineva. Vremea a trecut zi după zi, săptămână după săptămână, lună după lună, an după an și Anuca tot singură a rămas. Ba nu chiar singură, ci își ducea zilele cu prietenii și ajutoarele sale cele bune și statornice: cățelușă Uca, târcată negru-roșcat pe alb, care făta fără greș în fiecare primăvară și toamnă, Marița, o măgăriță zdravănă în stare să tragă singură un căruț încărcat cu gunoi sau cu saci de făină, o mătă neagră ca iadul, de care nu-i plăcea deloc stăpânei, dar nu avea ce să facă, deoarece nu știa cui s-o deie, cinci găini peștițe de-alea mari, tare bune de carne, c-un cocoș roșu-negriu, având creasta roșie ca sângele și o coadă în care jucău vreo cinci seceri bătând în verde, negru, mieru-închis și roșu-sângeriu și, pe deasupra, Anuca ținea o capră albă ca omătul cu doi iezi jucăuși, care avea un uger mereu plesnind de lapte, de unde se hrăneau bine iezi și, după ce-i înțărca, femeia avea lapte din plin pentru toate trebuințele ei.

Chiar și după ce a aflat că lumea e cuprinsă de alt război, mult mai aspru și mai distrugător decât primul, nu și-a pierdut nădejdea. În vara anului 1940, horthyștii, sprijiniți de Hitler, au devenit din ce în ce mai amenințatori și aproape zilnic iscau gâlceavă la graniță, iar sătenii erau tot mai îngrijorați, gândindu-se că, dacă se întorc moșierii unguri exproțiați după ceea bătaie, aceia or ține morțiș să-și primească înapoi pământurile împărțite sărăcimii, în primul rând celor care au fost pe front, văduvelor și orfanilor rămași după cei morți sau dispăruți în acel război. Vorbe de neînțeles răsăreau ca bureții de rouă, veștile când bune, când rele și tot felul de zvonuri umblau ca vântul, intrau în mințile și-n preocupările de fiecare clipă ale tuturor. În împrejurările acelor zile nesigure, apăsată de gânduri vrăjmașe unele cu altele, mintea Anuchii a dat naștere unui cuget frumos, anume că de vin ungurii s-ar putea ca și omul ei să se-ntoarcă cu aceia. N-o fost el în armata ungurească? Nu nemții laolaltă cu ungurii au început războiul și i-au dus pe oameni să moară în toată lumea?

De prin 1 septembrie, horthyștii au început să-și arate tot mai deschis intenția de a invada România împreună cu puținele trupe germane cantonate încă în Transilvania stăpânită de Budapesta. Vreme de câțva zile au jucat teatru la scenă deschisă. Au adus mașini și tehnică de luptă cu care s-au șpațirit în apropiere de frontieră, au adus tunuri ușoare și mitraliere pe care le-au amplasat pe versantul sud-

estic al dealurilor ce însoțesc granița de la Dezmir către Pata, Bodrog, Cara, și Cojocna, de asemenea, trupe horthyște dublate de asistenți nemți au trecut frontiera prin gara Tunel cu vreo patru vagoane blindate trase de o locomotivă mică de manevră, au intrat în tunele și au pătruns în spațiul nostru pe o adâncime de circa 20 de km apropiindu-se de Câmpia Turzii pentru a cunoaște reacția autorităților și armatei noastre, care nu avea cum să riposteze din moment ce nu dispunea de efective în regiune. Angajații C.F.R. din gări care lucrau la seviceul mișcare le-au asigurat traseu liber știind că dinspre Războieni și Câmpia Turzii, de la 23 august, niciun tren românesc nu s-a deplasat spre frontieră.

În dimineața zilei de marți 5 septembrie 1944 se arăta că vremea va fi frumoasă. Sătenii s-au sculat mai devreme și și-au început lucrul. O seamă de bărbați se duceau în Rături să cosească otăvurile ca să le prindă puțin soare, căci altfel, cum iarba e crudă și zemoasă, nu se uscă până-i lumea și-i păcat că putrezește pe jos iar de-o prinde necosită niște brumă cade la pământ și iară nu mai e bună de nimic. Anuca trecea prin Deal cu măgărița ei, cu mătă și cănele, cu capra și cei doi iezi pângă ea. La noi acasă, mama căuta găinile de ou și le țâpa afară din cătreț, tata duhănea pe târnaț cu straița în spate gata să meargă la ștrec, Măriuța mâna vaca la ciurdă, Todor și Nuca mai dormeau, eu mă lecuam la călcâiul piciorului drept unde aveam un păducel vechi și nebun care zemuia mereu și numai nu se vindeca. În acel moment, răpăieli scurte, dese și nestăpânite sunară dinspre Dealul Cării și dinspre gara Tunel, se lovira de dealuri, de pomii din grădinile oamenilor, de pădurile cele întinse ale marilor table de cucuruzi care cuprindeau a treia parte din hotarul Bojului și se urcară către cerul senin ca oul, să piară înghițite de nemarginile lumii. După un răstimp scurt, cât ai sufla să stingi o lumânare, pușcături rare și mult răzlețite răspund deselor răpăieli de arme automate.

- Aieștia cu automatele câștigă, nu se poate altfel, ne spune tata dându-și repede jos straița de după cap. Fuge iute până lângă Hoadel s-o întoarcă pe Măriuța cu vaca să nu cumva o dea în ciurdă că-i pierdută. În sat, undeva către Poarta Țarinii se trag câteva focuri leșinate de armă. Bătrânii cei nepricepuți din plutonul fix conduși de Nașu Fătului, primarul, trag prostește către unguri așa în văzduh de la trei km. Inamicul răspunde imediat trimițând vreo patru proiectile de brand împrăștiate prin grădinile cele mai întinse, voind, probabil, să nu facă victime, dar să mai sperie pe cine trebuie și să vadă ce replică se va primi. Din acel moment plutonul fix n-a mai făcut nimic. O schijă de brand a trecut pe după ceafa unei fete, Ruxanda lui Nașu Perșii, căreia i-a retezat coada; un proiectil căzut chiar în Poarta Țarinii a trimis-o în Rai pe Anuca laolaltă cu măgărița și capra ei, iezi au rămas orfani, mătă și cănele n-au mai avut stăpână.

Elegia unui călător tomnatic

Interviu cu scriitorul și profesorul Viorel Tăutan, la 70 de ani

Imelda CHINȚA

Stimate domnule profesor Viorel Tăutan, ați putea să identificați vreo împrejurare în biografia dumneavoastră, care și-a pus amprenta asupra formării intelectuale?

R: Oh, da! Toți dascălii care și-au asumat apriori dificultățile profesiei, după ce au studiat psihologia generală și componenta ei intrinsecă - pedagogia, știu că formarea unor trăsături de caracter se găsește în relație interdependentă cu modelarea conștiinței, și este o adevărată competiție cu sine și cu evantaiul multicolor al condițiilor de viață. Este, altfel spus, un proces ascendent, dar nu lipsit de capcane, comparabil cu traseele montane unde întâlnești copaci doborâți, porțiuni cu grohotiș, poteci săpate în pereți de stâncă mărginite într-o parte de prăpăstii, aprige ploii spontane su descărcări electrice violente. Noi, oamenii, suntem încă de la ieșirea din *oceanul placentar* subiecți ai acestui proces de formare-informare. Felul în care evoluăm depinde fără îndoială de mediul natural și, mai cu seamă, social în care ne plasează Ursita, adică Dumnezeu. Dar să nu alunec prea adânc în truism. Sunt câteva asemenea împrejurări care au avut un rol decisiv în formarea mea intelectuală. Prima este certamente legată de perceperea deprinderii părinților mei. Tata obișnuia să citească presa vremii, după-amiaza, după ce se întorcea de la serviciu, iar seara înainte de culcare citea din Biblie sau din Cartea de rugăciuni, împreună cu mama. Citeau pe rând, cu voce tare, avându-mă între ei (eram și am rămas singurul lor copil). Mă îndemneau să memorez și să declam rugăciuni. Nu împlinisem șase ani când știam să citesc. În urma unei pneumonii severe, am rămas cu strabism la ochiul stâng. Un unchi de-al mamei mele, juristconsult în Cluj, m-a dus la un oftalmolog de-acolo. Acesta mi-a prescris primii ochelari, după ce m-a lăudat pentru faptul că recunoșteam literele de pe panou și dintr-un text folosit în astfel de consultații. Nu cred să fie ceva ieșit din comun faptul că am început să citesc povești, apoi cărți de acțiune - circulau clandestin broșuri cu aventurile submarinului și ale echipajului DOX (sub genericul: „doxuri”). Bucurându-se că îmi place să citesc, unchiu' Virgil din Reșița, văr primar cu mama, el însuși pasionat cititor, îmi dăruia câte o carte de fiecare dată când ne întâlneam. Ajuns la vârsta gimnaziului, profesoara de română, doamna Ana Goia, ne-a recomandat să citim cărțile scriitorilor sovietici Arkadi Gaidar, Nikolai Ostrovski, „Copilăria” lui Maxim Gorki, obligată certamente de sistem, însă și operele lui Mark Twain, Jules Verne, Charles

Dickens, Alexandre Dumas. Aveam câțiva prieteni, colegi de joacă, pasionați de lectură (Ștefan Lupșa, Dușu Pop, frații Radu, Florin și George Mocanu ș.a.). Era o adevărată competiție între noi. Împrumutam cărți de la biblioteca comunei și le citeam prin rotație. În plus, ca urmare a fișelor de bibliotecă încărcate, am fost solicitat să ajut doamnelor bibliotecare la primirea, înregistrarea, sortarea și distribuirea cărților către alte centre de comună. Apoi, tot datorită acestui aspect, directorul proaspăt înființatei Școli Medii mi-a încredințat spre gestionare biblioteca. Altfel zis, am fost primul și singurul bibliotecar-elev al liceului în toată istoria sa. Nu pot să dau vreo explicație faptului că, seara, ascultam cu difuzorul lipit de ureche emisiunea „Teatru la microfon”, în cadrul căreia se difuzau piese de teatru din repertoriul național și universal în interpretarea unor mari actori ai scenei românești, cum Lucia Sturza-Bulandra, George Vraca, Costache Antoniu, Alexandru Giugaru, Nineta Gusti, Coca Andronescu, Constantin Codrescu etc., etc. (toate locuințele erau dotate cu astfel de receptoare conectate prin cablu bifilar la o Stație de radioficare). Îmi plăceau, nu știu de ce, probabil pentru că erau agreate de părinții mei, romanțele și muzica populară, dar și canțonete, arii, uverturi și coruri din opere. Alături de ei, nu lipseam de la niciun spectacol pe scena căminului cultural. I-am văzut și i-am ascultat astfel pe Maria Tănase, Ion Luican, Emil Gavriș, Alexandru Grozuță și mai „tinerii” Lucreția Ciobanu, Irina Loghin, Ileana Sărăroiu, Ion Cristoreanu, Benone Sinulescu, Felician Fărcașu, Dumitru Sopon. Sala căminului cultural era neîncăpătoare. Din această cauză, uneori aveau loc două spectacole în aceeași zi. De fiecare dată sala era plină. Iată, deci, câteva împrejurări care și-au pus amprenta asupra începutului formării mele intelectu-

ale. Ce a urmat? Anii de liceu, tulburător de frumoșii ani ai adolescenței. Am rămas cu microbul inalienabil al lecturii, dar și cu modelul tinerilor dascăli formați la cursurile de zi ale universităților clujeană și bucureșteană, repartizați într-o localitate căreia niciodată n-am auzit pe cineva să-i zică altfel decât *oraș*. Stela Cionte - matematică, astronomie și desen tehnic, Petria Pitică, fost asistent universitar la Geografie în Cluj, primul director, Rodica Orza - profesoară de română și franceză (din 1962 - cercetătoare la Institutul de lingvistică din Cluj), Vasile Indrei - profesor de matematică și fizică (din 1963 - universitar la Politehnica din Cluj), Ioan Moraru - profesor de chimie (din 1958 - universitar la București), Balintfi Carol - profesor de fizică și desen tehnic (ulterior - universitar la Institutul de Medicină și Farmacie Cluj), Teodor Roman, fost preot greco-catolic, profesor de istorie și latină, ambițiosul Vasile Fati, profesor de biologie, viitorul ctitor al Grădinii Botanice din Jibou, Ion Ivănescu, profesor de istorie și socialism științific, sosit în toamna lui 1960, când prima promoție, din care făceam parte, intra în ultimul an de studii liceale. Acești tineri intelectuali au fost modelele primelor promoții ale învățământului liceal jibouan.

Ce înseamnă pentru dvs. spațiul sacru, primordial al casei părintești și care sunt amintirile cele mai dragi legate de copilărie?

R: Frumoasă expresie: „Spațiul sacru al casei părintești”. Îmi amintește de piesa corală a lui I.D. Chirescu, pe versuri de Gheorghe Roiban, „Mama”, în care partea solistică începe cu aceste versuri: „Parcă-o văd acas’ pe mama/ Chip de sfântă într-un pervaz..”. După întoarcerea în Jibou a părinților mei, din Banat, unde fusese repartizat tata, subofițer de jandarmi, în urma „Dictatului de la Viena”, și unde am venit pe lume (în Bocșa Română), au primit locuința într-o casă impunătoare situată în plin centrul localității, două corpuri de clădire din cărămidă unite printr-o poartă masivă din lemn continuată cu gang larg sub același acoperiș, exact în locul unde este amplasată acum Casa Orășenească de Cultură. Erau mai multe case cu această arhitectură. Se mai păstrează trei, una adăpostind astăzi Policlinica Spitalului. Îmi amintesc foarte limpede multe detalii din această perioadă, dovadă a impactului avut asupra mea. Până să ne mutăm în casa de pe strada 1 Mai, pe care o cumpăraseră ai mei puțin înaintea stabilizării monetare din 1953, am schimbat de două ori locuința în incinta aceleași aripi a clădirii, mutând mobilierul dinspre stradă înspre grădină. Încăperile dinspre stradă au fost ocupate de-o instituție politică, ARLUS (Asociația Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică). Curtea era comună pentru cele cinci familii care ocupau spațiul locuibil, iar grădina era pentru noi, copiii, un adevărat paradis. Tufe de coacăze roșii (strugurași, sau rozincine) și agreșe mărgineau cărarea destul de lungă care ducea în livadă. În spatele acestora, chiriașii făcuseră straturi pentru legume și zarzavaturi. Iar pe sub pomii fructiferi ai

livezii, iarba înaltă oferea protecția ideală pentru hârjoană. Nuci, meri, peri, cireși, pruni, piersici, caiși ne acompaniau zbunguiala și ne primeau cu drag între brațele lor ori de câte ori aveam de gând să ne ascundem sau să ne întrecem la cățarat, din zori până se lăsa lent seara. Puține dintre roadele lor apucau să se coacă. Eram plini de zgârieturi și vânătași, spre nervozitatea impacientă a mamelor și severitatea blajină a taților. Doamne, și curgea în fundul grădinii un pârâu bogat cu apă limpede! Mult mai târziu aveam să aflucă se numește Firiza. Aici, primăvara, migrau peștii din Someș să-și depună icrele, iar vara, cât era de lungă, ba ne scăldam, ba transformam copăile și covețile (albiile, de!) în vase de croazieră sau corăbii de război, sustrase atenției mamelor ocupate cu pregătirea bucatelor. După ce ne-am mutat în casa noastră, până să-mi fac noi tovarăși de joacă, mergeam tot la ceata din care mai făceam încă parte. În perioada anotimpurilor calde, an de an, sosea în oraș *circul* și se instala în piața centrală pavată cu pietre de râu, vis-à-vis de casele noastre. Un clovn cățarat pe picioroangele mascate de pantaloni lungi și evazați, însoțit de alaiul gălăgios al copiilor, se deplasa zilnic pe străzile principale și anunța prezența trupei de circari invitându-i pe localnici la distracție. Linghișpir (în transcriere fonetică), adică un tip de carusel cu scaune atârinate de lanțuri, scrânciob (uțuț) cu bărci, roata norocului, tragere la țintă cu arma sau cu mingi din cârpe, căței și urși dresați, păpușari, câte un flașnetar cu nelipsitu-i papagal extrăgând bilețele profetice. Intram în clasa a patra, împlinisem zece ani și familia mea împărțea casa cu o familie de evrei care urma să se mute în Izrael. Foarte repede m-am integrat în „gașca” noilor amici. Mircea, unicul fiu al familiei Marinceaș, crescuse. Îl știam de când avea doi ani, iar eu eram școlar în clasa întâi. Mama sa ne era învățătoare. O extraordinară de competentă și apreciată dascăliță. Severă și protectivă în același timp. Am rămas cu foarte multe priceperi teoretice și practice, evaluate în timp la deprinderi. Exercițiul lecturii i-l datorez în bună parte și dumneaei, Dumnezeu s-o odihnească! Curtea, grădina și casa în care erau chiriași oferea un spațiu de joacă mult mai generos decât ale casei noastre unde tocmai ne mutaserăm. Prietenia aproape fraternă cu Mircea a fost o adevărată binefacere, având darul să-mi conserve pentru mai multă vreme copilăria. Și am rămas prieteni foarte buni până astăzi.

În anul 1969 ați absolvit Facultatea de Filologie din Cluj. Vă amintiți care au fost profesorii de care v-ați simțit apropiat și care v-au creionat, în vreun fel, devenirea intelectuală?

R: „Studentie, ce frumoși sunt anii tăi!”, spune cântecul. Mi-am îngăduit să divaghez ceva mai mult răspunzând la primele două întrebări. O să mă străduiesc să fiu mai concentrat la următoarele. După admiterea în urma examenelor foarte severe, cum numai la Cluj se putea întâmpla, unul dintre domnii asistenți, nu mai știu bine care dintre ei, Milaș, Stan sau Șeuleanu,

ne-a mărturisit că suntem cea mai bună promoție de admiși din ultimii câțiva ani, media cea mai mică de intrare fiind 7 (*șapte*), iar până atunci fusese între 5 și 6. Abia în această etapă, a studenției, reușești să faci diferența dintre „a avea intelect” și „a fi intelectual”. Obținerea unei diplome nu te plasează decât formal în categoria intelectualilor. Am avut norocul unor dascăli eminenți, desăvârșiți, mari intelectuali, veritabile modele de probitate științifică și etică. Le sunt îndatorat până la sfârșitul vieții: Viorica Lascu, Octavian Șchiau, Ion Pulbere, Mircea Zdrengea, Dumitru Pop, Ion Vlad, Dumitru Drașoveanu, Georgeta Antonescu, Zörgö Beniamin, precum și tinerii asistenți, pe vremea aceea, erudiții Ioana Em. Petrescu, Ion Pop și Gavril Mate. Pot să afirm cu toată convingerea că mi-au influențat în cea mai mare măsură devenirea. Am regretat pierderea ocaziei de a-l avea la curs în anul al patrulea pe profesorul Mircea Zăciu, însă l-am cunoscut mai târziu, în primăvara anului 1982, cu ocazia susținerii orelor la clasă și a lucrării de obținere a gradului I didactic. Conducătorul lucrării de grad a fost... Ion Pop. Iată-mă, deci, printre privilegiați.

Urmărindu-vă biografia, am sesizat faptul că ați fost pasionat de genul dramatic și de teatrul de păpuși - conducând și un cerc la Casa Pionierilor din Jibou. De unde pasiunea pentru teatru și care este relația dumneavoastră cu scena și implicit cu genul dramatic?

R: Ei, vezi, aici iar este mult de vorbit. Pasiune am făcut treptat pentru toate genurile și speciile Artei, mai cu seamă pentru acelea cu reprezentare scenică. Am simțit de când mă știu nevoia să mă exprim și artistic. Aminteam ceva mai sus că-mi însoțeam părinții la spectacole folclorice. Se insinuase în mine curiozitatea și dorința de a mă urca pe scenă. În grădiniță și în școala primară ne etalam talentul în grup, de două, trei ori pe an, la 7 noiembrie, sărbătoarea națională a URSS, la 1 Mai, ziua internațională a muncii și la sfârșitul fiecărui an școlar, dar nu țin minte să fi urcat pe scenă. Abia după sosirea în Jibou a unui eminent profesor de muzică, Octavian Mocanu, am început să simt cu adevărat gustul „scândurii” cum i se mai spune scenei în lumea teatrului. Am devenit solistul corului de copii, datorită calităților vocale pe care mi le-a revelat domnul profesor, dar și interpretul rolurilor principale în teatru popular și în colectivul de satiră și umor (brigăzile artistice), pe care tot dumnealui le pune în scenă. Eram înscris în formația de dansuri populare a școlii, solist dansator la kazacioc, apoi a liceului. Luasem timp de cinci ani, o dată pe săptămână, lecții de pian cu Mancini néni (tanti), o fostă studentă a lui Béla Bartók, ajunsă în urma unui divorț soția profesorului de franceză Székely Viktor, de la Școala Generală, și dumnealui un bun chitarist. Cunoașterea pianului m-a ajutat să învăț mai rapid acordeonul, instrument pe care mi l-au cumpărat părinții pe când eram prin clasa a IX-a, al doilea an de liceu, compensând astfel hotărârea de a nu mai plăti taxa

majorată pentru orele de pian. În anii de liceu, devenisem solist vocal de muzică ușoară, interpret în grupul de satiră de la Căminul Cultural și acordionist în mica orchestră încropită ad-hoc la „întrunirile instructiv-distractive” sau „tovărășești” ale colegilor. După rolul haiducului Groza din teatrul popular pus în scenă de profesorul Mocanu, care s-a stins în urma unui infarct în august 1968 (vacanța dintre anul I și anul al II-lea de liceu), am mai „prins” rolul principal pozitiv, Gheorghe, din „Rusaliile” de Vasile Alexandri, vodevil pus în scenă de profesorul Ioan Moraru, dirigintele din anul al doilea. Apropo, am avut patru profesori diriginți în cei patru ani de liceu. În fiecare vacanță de vară, de ziua națională (23 August), eram prezent pe scena instalată în aer liber, alături de Florin Leonard Mocanu, fiul fostului nostru profesor și Nelu Bălănean, „trio Cucuruz”, Tibi Kompo (la chitară) ș.a., cu numere de umor și cântece. Ba, mai mult, în perioada ultimului an de studii, fusesem solicitat și distribuit în rolul unui tânăr revoluționar dintr-o dramă a unui autor sovietic, nu-mi mai amintesc titlul. Făcea parte din distribuție și proaspătul nostru profesor de istorie, Ion Ivănescu, un talent actoricesc veritabil. Șters de pe lista celor admiși la facultate, în 1961, am fost încorporat pentru doi ani și trimis să apăr „cuceririle revoluționare ale poporului”. Nici în această perioadă nu m-am liniștit, astfel încât am ținut să fiu remarcat în calitate de solist vocal și/sau solist dansator, împreună cu alți doi, trei camarazi. După terminarea stagiului militar, am fost angajat bibliotecar la Clubul Sindicatului CFR Jibou. Am mai spus-o. Aici, mi-am adunat trupa, am făcut recrutări de alți tineri talentați și am pus în scenă un spectacol de estradă, pe un scenariu compus în colaborare cu Florin Leonard și cu profesorul de educație fizică Tibi Kállai, un excelent acordeonist. Am dat spectacole atât în Jibou, cât și pe scenele unor cămine culturale din comunele mai apropiate (Băbeni, Letca, Năpradea, Creaca). Student fiind, m-am înscris încă din primul an în formațiile de teatru și estradă ale Universității, în brigada artistică de agitație și în trupa de teatru a Filologiei, apoi, începând din anul al doilea, în cercul de recitatori și de teatru al Casei de Cultură a Studenților. În perioada ultimului an universitar, am optat să fac parte din trupa de păpușari amatori de pe lângă Teatrul de Păpuși, care urma să participe la Festivalul Internațional al Păpușarilor Amatori din Chrudim, Cehoslovacia. Eram instruiți de către una din cele mai cunoscute regizoare din Europa acelor timpuri, Kovács Ildikó. La revenirea în țară, directorul teatrului, Vasile Dan, mi-a propus postul de regizor, urmând să mă trimită la un curs post-universitar de regie pentru teatrele de păpuși. Neavând acordul mamei mele, aflată într-o situație dificilă, datorată serviciului și tatălui meu grav bolnav, am renunțat. Eram îndrăgostit de scenă. Revenit în, deja, orașul vieții mele (în 1968, odată cu reînființarea județului Sălaj, Jiboul a devenit oraș), în calitate de profesor, am constatat că viața artistică,

sub aspectul artei dramatice, intrase într-un impas. M-am angajat într-o dificilă activitate de revigorare a acestui tip de spectacol, tradițional în orașul nostru. Îndrumat îndeaproape de actorul Octavian Cosmuța, de la Teatrul Național din Cluj, fostul maestru de la Casa de Cultură a Studenților, am pus în scenă drama „Arborele genealogic” de Ecaterina Oproiu, în cadrul Sindicatului Învățământ, mobilizând colegi talentați de la toate unitățile de învățământ școlar și preșcolar. Speculasem și oportunitatea obligației cadrelor didactice de a desfășura cel puțin o activitate extrașcolară. Când, în 1973, am fost obligat să plec de la liceu, ca urmare a refuzului meu de a deveni colaboratorul Securității, cu toate că eram deja în al doilea an la Secția de limba franceză a Filologiei clujene, mi-a folosit stagiul de păpușar la înființarea unui cerc de teatru de păpuși în cadrul Casei Pionierilor din localitate. Între timp, mă înscrisesem la Școala Populară de Artă din Zalău, secția actorie și regie teatru, sub îndrumarea

actorului clujean Titus Croitoru, pe care am absolvit-o împreună cu Liviu Petriș, cunoscut comic, mai ales pentru cei care urmăresc emisiunea intitulată „Vine Clujul pe la noi”, al cărei realizator este pluri-talentatul om de televiziune Sergiu Vitalian Vaida. După absolvirea acestei instituții, am fost solicitat să devin lector pentru pregătirea instructorilor artistici din învățământul sălăjean la cursuri de vară. Am jucat de-a lungul vieții peste treizeci de roluri în teatrul de amatori și am regizat cu aproximație douăzeci și cinci de spectacole de toate genurile (montaje literar-muzical-coregrafice, piese de teatru, grupuri de satiră și umor, spectacole folclorice, teatru de păpuși). Am contribuit substanțial la pregătirea a patru actori/actrițe pentru teatrul românesc. În aceeași perioadă, am cântat pe scenă arii din operete, romanețe, cântonete, și cântece de petrecere... Iată, deci, o dare de seamă autobiografică sui-generis.

(...)

Gavril Ciuban

Răsăritul cu rănile sale

Zvâcnit din țâțele zânei
cum din rădăcinile-i rupte
Izvorul albastru al Izei.

Iar părul tău iubit
răsucitele focuri îl freamătă;
îndelunghi și fierbinți ale
dumneavoastră priviri.

În genunchi suie gruiul
mestecanii
precum din omături țâșnește
pisica cea neagră cu ochii tresăriți.

Dă buzna nisipu-n ferești.

Mirarea de-a fi
ascunsă-n copiii
cândva abia deslușind
orbitoarea lumină.

Surpa-se-va liniștea înaltă
zigzagat
în glas de cocoși.

Răsăritul cu rănile sale, mireaso.

Uliul la senectute sfârtecă viul

și-l veșnicește. Peste un deluț
mai înapoi de cantonul pădurăriței
topit
de razele lunii

O echipă de somnambuli
numără tăciunii
ajunși fantome rătăcitoare.

în inima Codrului.

Avuția familiei sale
este evaluată prin surmenaj:
nici un ars; peisajul rămas
în numărătoare

dovedește puterea întunericului

cutreierat de un scrib
cu un buchet
de flăcări albe în mâini.

Până la reîntoarcerea zilei
de sub pojghița apei sleite
pasărea nocturnă cu un singur ochi

vede

cum pe miriștea lacului tulbure
se întemeiază
o haită de lupi în delir.
Urletul lor
cenușa o spulberă. Iar

din cantonul pădurăriței

iese un uliu aprins
turnat în oțel suedez. El

Veghează peisajul lăuntric.

Focurile se povestesc singure

aidoma mugurilor plesniți
din sânul miresei mele

țâșnesc luminițele, apoi
lumânările
dinspre tăcutele ape

ale Iordanului.

Sirenele veste aduc:
iar sunetul - numai Lumină!

Petrecută-n fiorii
fierbinți
precum din stânci de nămeți
izvorește

Soldenella alpina.

Singurul lujer, aproape atomic
în bătaia urgiilor...

Și-i învie
Lui - mai întâi -
cununa de spini de pe creștet.

Ce Om!

(din volumul *Mireasa și moartea*,
Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2012)

Cărți apărute la Editura Caiete Silvane - 2013*

■ **Viorel Mureșan**, *Colecția de călimări 2*, Colecția *Scriitori sălăjeni*

„Viorel Mureșan are ethosul imprezibilității interpretative și gustul corelațiilor temerare. Apucături total contrare firii și temperamentului său de om al oțiului și de poet al infruanțelor melancolice”.

Al. Cistelecan, *Magna cum laude* (Diacritice II), Editura Tracus Arte, 2012

Și din deschiderea volumului, *Cuvântul Poetului către criticul de poezie*: „...când vine vorba despre **poezie** - caz particular al artelor - câte unii scormonesc în straturile de minereu ale limbii ca să-și înveșmânte sufletul în luminanța ce răzbate de acolo, iar aceia poeți se vor chema. Alții se frământă să pipăie respirul semnelor din poezia creată de primii, vor să-i asigure perpetuarea și receptarea. Adică, trăiesc din imaginația poetică. Așadar, criticii de poezie vin în urma poezilor să astupe, fie și pentru o vreme, gura de mină, până la sosirea unor noi generații de exploratori, care, la rândul lor, să se cufunde în adâncul a ceea ce ar putea fi” (Autorul).

■ **Marcel Lucaciu**, *Scriitori din Țara Silvaniei*, Colecția *Scriitori sălăjeni*

„Am reunit, în volumul de față, cronici literare mai vechi și mai

noi, publicate în diferite reviste: *Luceafărul*, *Limes*, *Silvania* și *Caiete Silvane*. Sunt cronici ce se constituie într-o istorie - oarecum - indirectă și inedită a Cenaclului „Silvania” din Zalău.

Tineri sau vârstnici, aproape toți scriitorii prezenți în cartea mea au frecventat sau frecventează - și azi! - Cenaclul Literar „Silvania”; un Cenaclu care a sărbătorit, recent, 35 de ani și a fost condus, vreme de trei decenii, de regretatul profesor Iuliu Suci.

În ultimă instanță, am dat, astfel, lumii de știre că Țara Silvaniei (alias județul Sălaj) nu este o *terra incognita* nici măcar din punct de vedere literar. Le mulțumesc tuturor aceluia care - prin intermediul scriiturii lor asidue - mi-au oferit numeroase certitudini, în acest sens”.

■ **Gheorghe Coste, Daniela Coste, Cristina Moldovan**, *Dicționarul așezărilor sălăjene*

onarul așezărilor sălăjene, Colecția *Monografii*

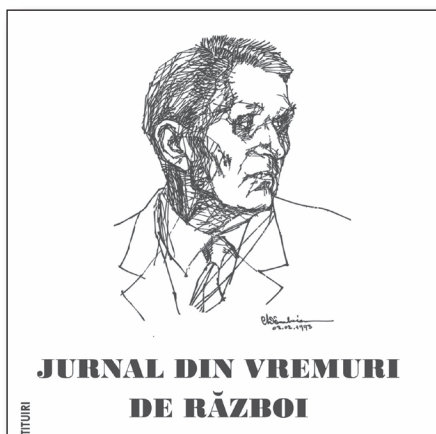
„**Dicționarul așezărilor sălăjene** e o lucrare lexicografică din ramura geografiei cu fâțișe aspirații spre o cuprindere exhaustivă. Nu găsim nimic mai potrivit decât să te străduiești o mare parte din viață să-ți cunoști locul de sub soare unde te-ai născut, ai făcut cei dintâi pași, ți-ai aflat apoi rostul. Cartea de față arată o impecabilă cunoaștere a județului Sălaj sub raport geografic, demografic, ba chiar antropologic. Nu-i puțin lucru să cuprinzi într-un articol de dicționar datele și personalitățile, istorice sau culturale, care au marcat într-un fel însemnătatea unei localități pe harta județului și, uneori, a țării sau chiar a Europei. Menționarea bisericilor cu numele sfinților cărora le sunt consacrate face dovada continuității de credință în fiecare loc. Alături de hramuri, găsim informații despre castele și mănăstiri, monumente și rezervații naturale, ori serbări câmpenești, care dau specificul inconfundabil al așezărilor sălăjene, făcând din acest dicționar o carte de o cuviincioasă îndrăzneală”.

Viorel Mureșan

■ **Corneliu Coposu**, *Jurnal din vremuri de război*, Colecția *Restituiri*

„Autorul a avut calitatea de secretar politic al lui Iuliu Maniu și s-a bucurat de încrederea acestuia, fiind cum se zice „umbra lui” vreme de peste 10 ani. În ultimii ani de activitate politică (1944-1947) a Partidului Național Țărănesc, autorul a deținut funcția de secretar general-adjunct al Partidului și a participat în calitate de aceasta la activitatea politică desfășurată.

Deasemenia a fost ales secretar al Delegației permanente P.N.Ț. și a participat la ședințele acestui for de conducere, înregistrând discuții-

ile și hotărârile luate.

Faptele sunt consemnate în mod obiectiv, fără interpretări și fără comentarii.

Dacă relatările vor putea servi cercetătorului de mâine, la reconstituirea și elucidarea obiectivă a unor evenimente istorice necunoscute în amănunte, unilateral cunoscute sau eronat interpretate, din lipsă de material documentar, autorul lor va avea satisfacția de a-și fi făcut o datorie cetățenească”. (Autorul)

Din *Studiul introductiv* al lui Marin Pop:

„În arhivele Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității (CNSAS) din București, în cadrul zecilor de mii de file care fac referire la Corneliu Coposu am descoperit și un jurnal inedit scris de către acesta.

Despre jurnal amintește și Călin Tudor Zarojanu, primul jurnalist care a avut acces (oficial) la dosarele CNSAS referitoare la Corneliu Coposu. În cartea sa, *Viața lui Corneliu Coposu cu documente din arhiva fostei Securități*, ediția I și a II-a, apărută la Editura „Mașina de scris” din București, publică câteva pagini din respectivul jurnal. Sunt fragmente legate de moartea lui Virgil Madgearu și ziua de 23 august 1944.

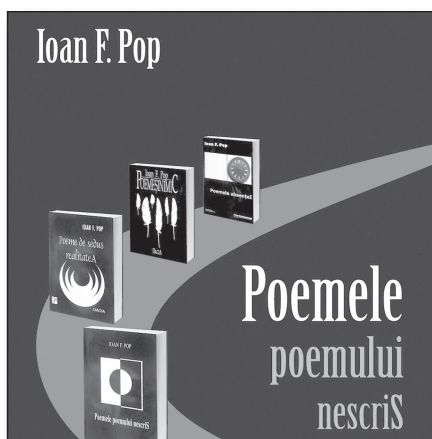
Noi am considerat că jurnalul merită publicat în întregime, datorită importanței sale istorice de excepție. (...)”

■ **Doina Ira Tăutan**, *Dor de vis*, Colecția Roman
Scurt fragment:

„Tot cam în aceeași perioadă am început să scriu un fel de jurnal. Unul pe care nu l-am datat niciodată, tocmai pentru că nu era un jurnal obișnuit, cum este cel în care, la o anumită vârstă, îți notezi zilnic, uneori chiar pe ore, tot ce ți se întâmplă sau tot ce consideri că merită să păstrezi peste timp. Jurnalul meu, așa scrisesem pe copertă, era mai degrabă un caiet cu note, amintiri și povestiri. Am înșirat în el, în ordine cronologică, întâmplări care mi-au rămas în memorie. Aveam amintiri de pe vremea când încă nu împlinisem trei ani. Atunci nu știam că, după mai bine de patru decenii, acel jurnal va fi «baza mea de date» pentru elaborarea uneia sau poate a mai multor cărți. Am reînceput să scriu. Nu pe hârtie, cu stiloul, cum făceam în adolescență”.

■ **Ioan F. Pop**, *Poemele poemului nescriș*, Colecția Poesis

„În încercarea de a scrie și rescrie Poemul nu am făcut decât să aproximez prezența sa atât de intimă și atât de străină, puritatea inhi-

bantă a oricărei sondări introspective. Nu am făcut decât un mic pas către indicibilul în al cărui orizont se lasă uneori captat în cuvânt, în nespunerile himerice care scurmă serafic în pagină. M-am lăsat sedus de mirajul zădărnicii la limita unei transgresivități revelatorii, într-o *realitate* a idealității născută dincolo și dincoace de mine. Toate aceste autodevoratoare și izbăvitoare încercări m-au făcut mai bogat cu o singurătate, cu o iluzie, cu un ecou. Prin intermediul lor am anulat totul prin mirificul inocentizării, într-o înstrăinare ce-mi palpită încă nostalgic prin vene. După cum mi-au deschis noi și noi reverii care nu conțin să-mi dea tîrcoale, să mă transpună în scurte frisoane ale unei tainice ademeniri”. (Autorul)

■ **Alice Valeria Micu**, *Domino* (volum editat în colaborare cu Editura Eikon)

„Poezie în stil domino, pe alo-

curi rebusistă, lirismul imaginat de Alice se adresează rațiunii, judecății minții, fiind un poem aproape matematic, ermetic, încifrat pe alocuri. Autoarea își creează un spațiu ludic unde își etalează, piesă cu piesă, logosul și ființa. (...) complexitatea volumului rezidă și în lirismul articulat ce jalonează între sisteme filosofice destincte: de la pitagoreica muzică a sferelor, la imaginea kantiană a de-structurării, traversând și prin logosul hegelian. Poemul lui Alice trebuie parcurs pe de-a-ntregul pentru a avea o imagine unitară; fiecare poem devine o piesă de domino, iar renunțarea la una dintre ele dezarticulează întregul”, Imelda Chința.

■ **Volume lansate cu ocazia Zilelor revistei „Caiete Silvane”, ediția a VI-a, 22-23 martie 2013.**

Malaxorul de aprilie

■ **Ștefan Doru Dăncuș, *Eliberarea***, Ed. Singur, Târgoviște, 2012. Din *Pagina zero* a autorului:

„Ceea ce ții acum în mână nu este literatură, filozofie, eseu ori ficțiune - ci o metodă de tratament a ochilor obturați și urechilor surde. Ai devenit insensibil la apelurile tot mai disperate ale omului din tine: aceste pagini sunt menite să-ți zguduie întreaga încrengătură de principii după care ți-ai dus viața până acum, să te trezească din somnul opac în care te-au înfășurat cei 2000 de ani de nereușite. Citește: vei alege singur de partea cui vei trece, deoarece pe muchie de cuțit nu mai e timp și nu mai e permis să stai”. Să mai cităm acest „diagnostic” necruțător al autorului aplicat oamenilor acestui veac: „Treierați între materialismul feroce și spiritualitatea de paradă, oamenii au devenit o biată masă de manevră de care profită și enoriașii banului, și filfizonii «integrării în Absolut», în «Marele Spirit Universal» sau în celelalte «entități» axate pe destrămarea conștiințelor”. Din păcate, cum s-a tot reconfirmat în alte cazuri, e de așteptat ca nici strigătul acestei cărți de excepție să nu se audă mai bine decât glasul *Celui care strigă în pustie*.

■ **Vali Nițu, *Propriu-mi carusel***, Ed. Singur, Târgoviște, 2013. „Personal, lecturarea acestui volum m-a dus cu gândul la *Cântarea Cântărilor*, dar una scrisă cu mijloace moderne de comunicare și extrasă din memoria afectivă a omului contemporan. (...) *Propriu-mi carusel* este un fel de întoarcere la valoarea primară a relațiilor umane din care deseori, elementul civilizator lipsește, umanitatea fiind aplicată pe alte coordonate ale manifestării. Vali Nițu nu se sfiște să folosească detalii ce pot părea naive dar care, pentru un cititor învederat, sunt necesare complexului de sentimente creat tocmai pentru a descifra «eternul feminin». Este vorba despre un «etern feminin» personal, oferindu-ni-l ca pe un cadou, dar și ca pe o avertizare. Un etern avertisment, dacă pot spune așa, ale cărui ecouri sunt tot mai stinse: *salvați-vă iubirea!*” (Ștefan Doru Dăncuș). Pe lângă acest volum de proză, Vali Nițu a mai publicat în acest an două volume de poeme, ambele la Ed. TipoMoldova: *culoarea timpului topit și cana stropului de vin*.

■ **Tribuna, Nr. 253, 16-31 martie 2013**. Din Cuprins: *Revista revistelor culturale* (Ioan-Pavel Azap); *Constantin Noica și utopia de la Păltiniș* (Mircea Arman); *Noica despre arheul istoric intrupat de Mircea Eliade* (Isabela Vasiliu-Scraba); *Între noicolatrie și noicofobie. Bornele recuperării critice a textului nicasian* (Dorin Popescu); *I. Negoțescu - inedit. Paternitatea unui eseu insolit* (Dan Damaschin); *Tablou de adevăruri privitor la un număr determinat de contemporani* (I. Negoțescu); Ștefan Manasia, în *Viața ca o piatră*, scrie despre volumul lui Nuțu Roșca, *Supraviețuitorul*; Vasile Gogea, în „*Sfinxul*” din *Bădăcin*, scrie despre volumul preotului Cristian

Borz, *Monografia satului Bădăcin și a familiei Maniu* (Editura Caiete Silvane, Zalău, 2012): „(...) O spun dintru început: cartea nu e folosită doar pentru locuitorii acestui vechi domeniu nobiliar românesc, al cărui «patron» este incontestabil Iuliu Maniu (...), dar este de neomis atunci când, oricine și oriunde, va încerca să «deseneze» o nouă geografie morală a României”. Un număr substanțial, din care mai consemnăm versuri de Dorin Tudoran și, la rubrica „Proză”, Paul Goma - *Bătrânul și fata*.

■ **Aurel Pop, *Eternitatea prin poezie***, Ed. Citadela, Satu Mare, 2012. „Exersat îndeajuns prin câteva volume de poezie, de interviuri cu personalități diverse ale culturii și literaturii actuale și prin numeroase cronică și recenzii de carte, risipite prin publicații de nivele diferite din țară și de peste hotare, harnicul și pasionatul istoric și poet sătmărean Aurel Pop ne oferă o carte de poezie locală, demnă de o adevărată carte de vizită a vieții literare și culturale de pe meleagurile sătmărene” (Alexandru Zotta). Volumul cuprinde poeme din creațiile a douăzeci și opt de poeți sătmăreni și, continuă prefațatorul, „se constituie în primul rând într-un respectuos omagiu adus poeziei și creatorilor ei, gest de înaltă omenie și dovadă de profund și elevat spirit civic. Izvorâtă din astfel de mobiluri, cartea este și o dovadă de interes și pasiune pentru poezie, întrunind însă și o incontestabilă valoare documentară”.

■ **Nicolae Băciuț, *Nichita Stănescu - Cu colțul inimii***, Ed. Nico, Târgu-Mureș, 2013. Scrie autorul în textul de deschidere (parafrazând pe Joyce și cel mai cunoscut basm al românilor), „Portret al artistului la tinerețe fără bătrânețe”: „A fost «o întâmplare a

ființei mele» întâlnirea cu Nichita Stănescu. O întâmplare pe care am provocat-o, fiindcă atunci credeam că nimic pe lume nu e întâmplător. În egoismul dragului meu de Nichita, am vrut să am un Nichita al meu care, până la urmă, fără să-mi premeditez gândul, a devenit un Nichita înainte și după Nichita, cel care n-a însoțit timpul real decât o jumătate de veac, rămânând cealaltă parte de timp să se înveșnicească. Acest Nichita, al meu, scris «cu colțul inimii», e reconstituit din felul în care s-a văzut el pe sine, cum a văzut el pe alții și cum alții cred că l-au cunoscut. E un Nichita paradoxal și imprezvizibil, așa cum a fost el, fără să-și impună, ieșit din canon”. Și o mărturisire a lui Nichita despre Eminescu dintr-un interviu luat de autor în 1980: „Eminescu? - e foarte greu să respiri după el, dar în clipa în care el ne-a devenit nouă tuturor respirație, va trebui ca noi înșine, la rândul nostru, să fim respirația nenăscuților. Eminescu este un aer pur, genuin, un aer curat”.

■ **Pavel Rătundeanu-Ferghețe, Iisus Hristos - dreptul la veșnicie (poeme)**, Ed. Contrafort, Craiova, 2013. Despre autor aflăm, din Prefața lui Lucian Gruia, că s-a născut în localitatea Sâmpetru Almașului, județul Sălaj. „Este un împătimit culegător de folclor.

(...) Numai *Colindele din Transilvania* (Ed. Cuget Românesc) au fost tipărite în patru volume. A mai publicat o culegere de folclor intitulată *Ceremonialul înmormântării în zona dealurilor Clujului* (Ed. Tradiții clujene, 2011) și alta despre înțelepciunea copiilor. (...) Puțin știu însă că Pavel Rătundeanu-Ferghețe este și un împătimit versificator, care consumă pasta a 20 de pixuri pe lună. Cele mai multe dintre poeziile sale aparțin genului naiv, creând o atmosferă specifică de basm (...). Volumul începe cu *Testamentul lui Avram Iancu* și se încheie cu un scurt album foto, realizat de Mircea Câmpeanu, dedicat Colocviilor naționale de cultură tradițională - Cluj, 2010.

(D.H.)

■ „Nu cred că putem vorbi de o literatură postmodernă”, este citatul-titlu al răspunsului dat de poetul **Ioan Vieru** la ancheta declanșată în vara anului trecut de **Virgil Diaconu** în revista pe care o conduce, *Cafeneaua literară*, al cărei număr **2/ 2013** ne-a parvenit într-una dintre primele zile ale lunii martie. În aceeași serie, **Paulina Popa** afirmă: „Cu siguranță putem vorbi despre o sincronizare cu modelul american”, iar **Florentina Dalian**: „Poezia e o stare de grație. Cum să o faci după «modele»?” **Gheorghe Grigurcu** prezintă cartea unui „poet uitat”, Ion Buzdugan (*Un fiu al Basarabiei*), în timp ce **Adrian Dinu Rachieru** prezintă cititorilor un alt fel de portret al lui Mihail Sadoveanu, oferind astfel o pagină de istorie literară (*Sadoveanu, un scriitor „reeducat”?*), iar **Pavel Aretzu** abordează opera omonimului „unui ucenic al Sfântului Apostol Pavel (devenit episcop al Atenei), Dionisie Pseudo-Areopagitul” (*O ierarhie a luminii*). **Radu Voinescu** realizează o sinteză a poeziei lui Liviu Ioan Stoiciu (*La... țigănci și alte poeme*). **Mioara Bahna** despre *Munți și zile de Mircea Petean și Arta derivei de Tudor Cristea; Grigore Timocanu*

despre *Ghemele târziului* de Mirela Ispășoiu; **Gheorghe Râncu** despre *Tineretea, cătania, războiul* de Gherasim Rusu Togan. Ca de obicei, CLUBUL Cafeneaua literară, nr. 81 oferă paginile centrale unui poet, de această dată - Nicolae Silade. Semnalăm de asemenea prezența cărții străine în comentariul lui Ștefan Ion Ghilimescu (Katherine Mansfield, *Vremea liliacului și a trandafirilor a trecut*). Excelente, comme d'habitude, „Ferestrele” Liliane Rus, dar și eseul *Nicolae Labiș - poetul armoniei tensionate*, al lui Ioan N. Roșca. După un fragment de proză datorat Mihaelei Sandu (*Obsesia corpului*) și succintele prezentări de carte, semnate de Victor Sterom, numărul se încheie cu Omagiul adresat de pictorul **Ion Pintilie** confratelui său, pictorul **Mircea Bârloiu - la 60** de ani, iar **Denisa Popescu** adresează aceluiași aniversat o **Reverență...** Pe coperta a doua citiți excelentul poem **Închipuirea de... Virgil Diaconu**.

■ Revista **FAMILIA** nu cred că mai are nevoie să fie prezentată iubitorilor de literatură. Simpla ei apariție la chioșc sau în mâna cuiva este o elocventă prezentare a posesorului. Condușă de un distins om de cultură, poetul **Ioan MOLDOVAN**, paginile revistei sunt tot atâtea cărți de vizită pentru semnatarii creațiilor aparținând genurilor și speciilor literare diverse, noi considerând critica și teoria literară tot produse ale creativității de tip cvasi-științific. Prin urmare, Traian Ștef, Gheorghe Grigurcu, Al. Cistelean, Daniel Vighi, Luca Pițu, Ion Simuț, Alexandru Seres, Viorel Mureșan, Dan-Liviu Boeriu, Petru M. Haș, Cornel Munteanu, Alexandru Sfârlea, Minerva Chira, Horia Bădescu, Nicolae Coande, Irina Lucia Mihalca, Ioan F. Pop. Așadar, a apărut numărul 2 (567), februarie 2013, al revistei lunare de cultură **FAMILIA**, seria V, anul 49 (149).

(V.T.)

Cercuri pe apă

Ziceri... mutilate

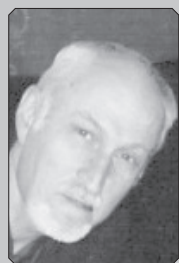
Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Fiecare dintre D-voastră cunoaște expresia aceasta, consacrată în timp: *ca lumea!* O foloseau bunii și străbunii noștri, părinții noștri, o folosim și noi și o folosesc chiar și copiii și nepoții noștri. Numai că, dacă ne gândim bine, conținutul și semnificația acestei expresii s-a schimbat sau mai corect spus s-a golit de miezul inițial. Dacă înainte vreme însemna un model la care să te raportezi, un precept moral nescris, dar instituit de-a lungul timpului prin modul de a trăi și a vedea viața al generațiilor și generațiilor de oameni, astăzi este mai degrabă o ... vorbă-n vânt, un șablon lingvistic, adică un clișeu verbal golit de conținutul semnificativ inițial.

Fii ca lumea! Adică fii cinstit, fii harnic, fii milos și generos, fii responsabil, fii temător în fața lui Dumnezeu și cu rușine în fața oamenilor etc., etc. Un lucru *ca lumea* era un lucru bine făcut, folositor, frumos etc., etc. Fă *ca lumea* însemna să nu te abați de la normele etice, estetice și, de ce nu, de eficiență practică devenite cutume. Ari, semeni, culegi ... *ca lumea*, adică atunci când trebuie; îți faci o familie, o gospodărie, urmași, o viață normală, în ultimă instanță, *ca lumea*, adică la timpul potrivit și prin mijloace cinstite, mână de dragoste, convingere și responsabilitate. Te îmbraci *ca lumea*, adică decent, curat, frumos, cu gust; te porți *ca lumea*, adică politicos, cu bun simț, cu grijă pentru aproapele... Șirul acestor reguli de viață și de conduită ar putea continua. Doar că este de domeniul ... trecutului. Vechea

expresie *ca lumea* a fost mutilată sau, dacă vrei, schimbată, actualizată, ... „modernizată” de vremurile în care și pe care le trăim. Acum lumea este grăbită, trăiește în viteză, de cele mai multe ori superficial, răsturnând sistemul de valori (n-o mai fi nici el valabil?). Acum lumea „se descurcă” care cum poate, de cele mai multe ori pe lângă legile scrise și nescrise, importante sunt vilele, mașinile și conturile în bănci; multe lucruri sunt făcute de mântuială și, mai grav, împotriva interesului și nevoilor „lumii”, adică celor mulți, însă pentru prosperitatea materială a celor cu o cât de mică pârgie de putere; binele este individualizat, frumosul relativ; *lumea* nu mai contează decât în măsura în care păcălirea ei - afectiv, spiritual, cognitiv, material, electoral etc. - aduce foloase.

Dar eu zic să nu disperăm! *Ca lumea* poate fi salvată. Pentru că putem învinge paradoxul. Deși mulți, poate cei mai mulți dintre oameni, au rămas *ca lumea* aceea bună și valoroasă, din toate punctele de vedere, pe care a cultivat-o istoria noastră și-a omenirii, *ca lumea nouă* este mai agresivă, mai parșivă, mai insistentă, mai fără bun simț ș.a., și atunci aceasta se impune. Ce putem face? S-o arătăm cu degetul, să nu tăcem, să nu ne lăsăm păcăliți sau dominați de ea și să impunem prin toate mijloacele noastre, cu adevărat, lumea aceea bună, frumoasă și dreaptă pe care ne-o dorim. Nu-i așa că se poate?!

Aiureli de print

Boris MARIAN

Nu se poate vorbi. Lucrurile stau diferit. Cu capul în jos. Ne răspândim gândurile, ca pe viruși. Nu a existat niciodată un singur gând. Totul pare mai complex B. Chestie de măsură. Ta-ta-ta, până la DADA. Incontestabil este că s-a ucis. Orice se explică, numai iubirea mea pentru tine, nu. Sunt oameni care vor răspunsuri exacte. Ei bine, nu se poate. De aceea este un Dumnezeu. Mai este și premoniția și muniția, municipalitatea, muncile lui Hercule, neplătite. O picătură în ocean, o fi cianură? Scriitorul știe, nu spune. În plin deșert, în drumul spre Canaan, oamenii pareau uniți. Căutări, destine, destinde, dragă, arcul, doare. Tangențe, tangaje, Tanathos. Azorel moare, dar nu se predă. Nu manipula frazele, peștele oricum vine la musca artificială. Permiteți-mi să corectez câteva neadevăruri. Doar o clipă. De fapt, nu știu ce să răspund. Să spună clownul, el este Cel Mare. Țineam cartea lipită de piept, degetele în buzunar. Mă fur singur. Adam devine un personaj după ce plonjează pe Pământ.

Natura este desăvârșită, tu ești strâmb. Fii bi-

necuvântat din înalțuri și de pe pământ. Amin. Supravegheați scena cu ochi bănuitori, mai știi? Să revenim, să ne revenim, reverență, maestre Gaga. Rătăciții nu au nevoie de călăuză, rătăcirea este un dar. Cine nu știe, să încerce. Acestea sunt cuvintele unui bărbat. Binele este de partea ininteligibilului. Înțelepciunea, cuminența, dreptatea, sfințenia se aseamănă, de aceea fugim de ele. Integritatea etică este numai o iluzie pioasă. Vă sărut, doamnă, frumos și pe față și pe dos, mă scuzați că sunt vulgar, dar mă trag din vechi barbari ce străbăteau stepele călare pe iepule albe precum laptele. Din copaci cad coapsele capete de regi și prinți, ispitit sunt de dorinți ca Sfântul Antonie din cea Macedonie. Simetrie - mister, act sexual. Sensurile trec, întrebările petrec la banchet, perechi, perechi.

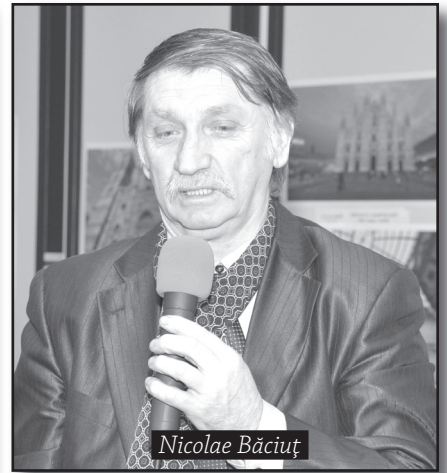
Nu există erori pure. Pygmalion a creat o femeie, a uitat să o îmbrace, să-i dea educație. În toată lumea există statui, statui de femei goale. Ce-i cu obsesia asta? La ce folosește, întreabă cerșetorul. Intensitatea pasională a contemplării. În Univers, omul constituie rezerva de libertate. Dar această libertate îl poate și distruge. Spre deosebire de orice altă ființă, de orice alt obiect, omul are de ales. Nimeni nu alege în locul său. Riscul este al nostru. Dumnezeu privește, el nu este nici educatorul, nici temnicerul nostru. Faust a ales, nimeni nu l-a obligat. A ales dragostea, bogăția, a pierdut totul. O noapte-ntreagă soarele mi-a răs în vis. Asta nu este o alegere. Mai înțelegi ceva?

Lucian Băican

Fazakas Nicolae

Nicolae Băciuț

George Vulturescu

Victor Cubleşan

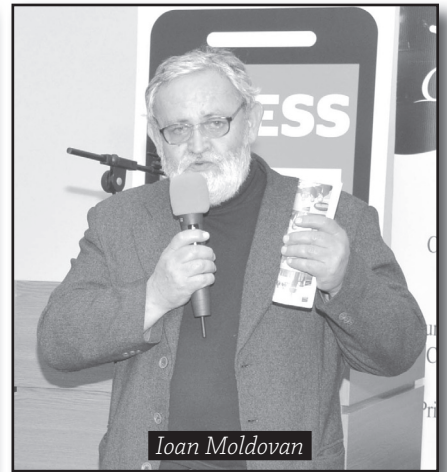
Radu Ţuculescu

Mihai Hurezeanu

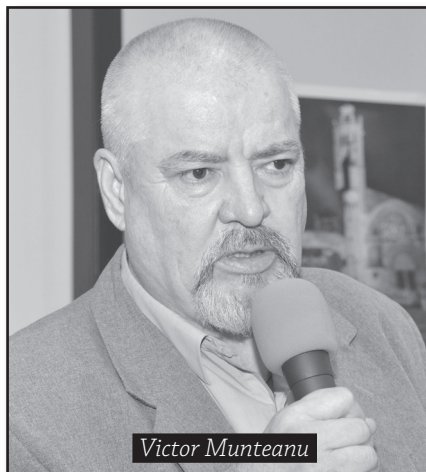
Pamfil Bîlțiu

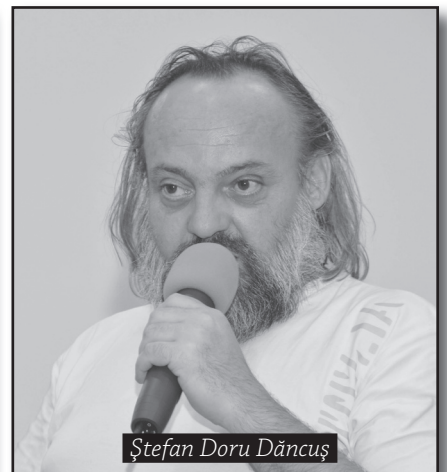
Ioan Moldovan

Traian Ștef

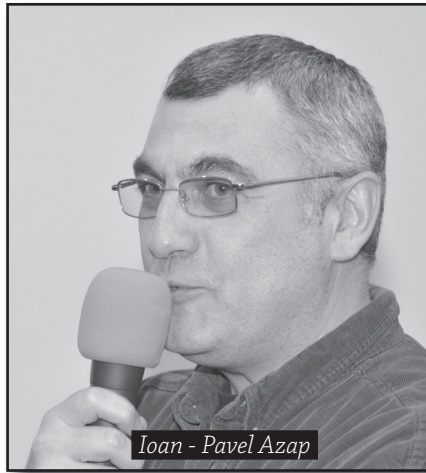
Victor Munteanu

Ștefan Doru Dăncuș

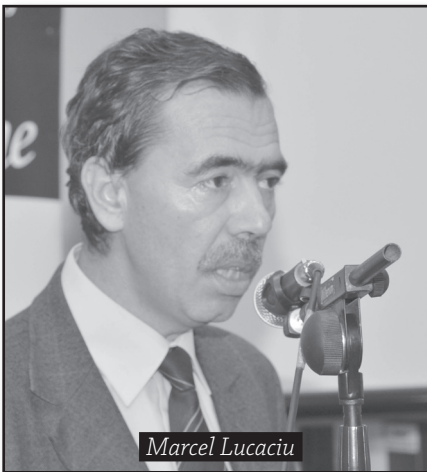
Ștefan Manasia

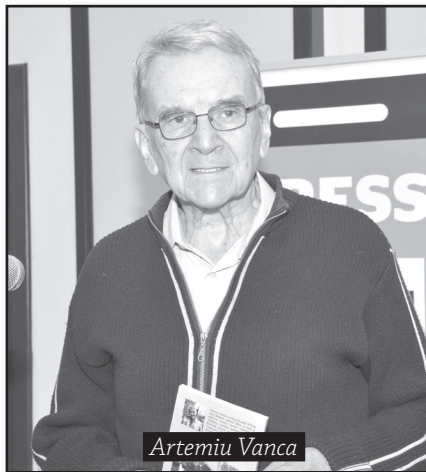
Ioan - Pavel Azap

Aurel Pantea

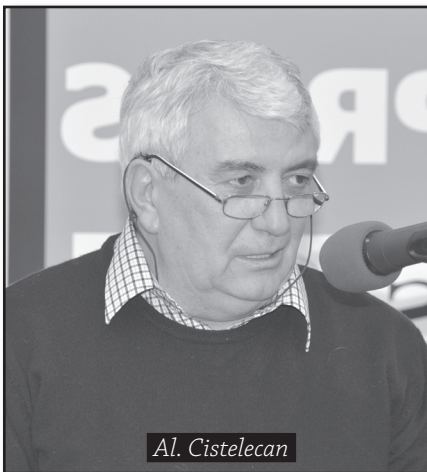
Marcel Lucaciu

Artemiu Vanca

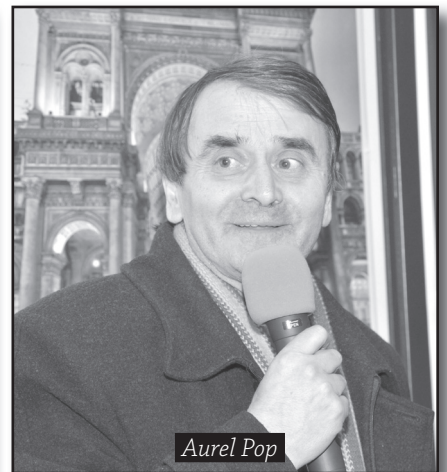
Daniel Moga

Al. Cistelean

George Achim

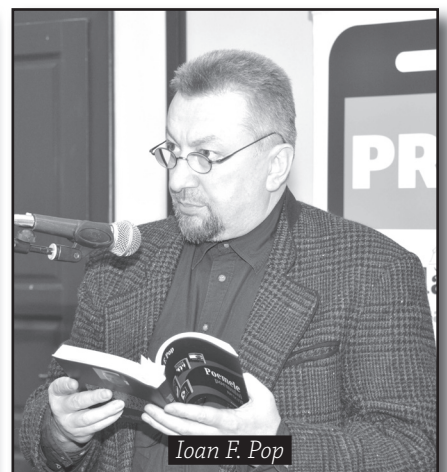
Aurel Pop

Vali Nițu

Gheorghe Coste

Ioan F. Pop